

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Інститут психології та соціальної педагогіки

Т.В. Мельніченко

ВСТУП ДО СПЕЦІАЛЬНОСТІ **ЛОГОПЕДІЯ**

Модуль 2

Навчально-методичний посібник

2-ге видання,
доопрацьоване та доповнене

Київ — 2013

УДК 376(075)

ББК 74.3

М48

Рекомендовано до друку
Вченою радою Київського університету імені Бориса Грінченка
(Протокол № 3 від 28 березня 2013 р.)

Автор:

Мельніченко Т.В., завідувач навчально-методичного центру соціально-психологічних тренінгів Інституту психології та соціальної педагогіки Київського університету імені Бориса Грінченка

Рецензенти:

Колупаєва А.А., заступник директора Інституту спеціальної педагогіки НАПН України, доктор педагогічних наук, професор;

Таран О.П., доцент кафедри практичної психології Інституту психології та соціальної педагогіки Київського університету імені Бориса Грінченка, кандидат психологічних наук

Мельніченко Т.В.

М48 Вступ до спеціальності: логопедія. Модуль 2 : навч.-метод. посіб. / Т.В. Мельніченко. — 2-ге вид., доопр. та доповн. — К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2013. — 184 с.

У навчально-методичному посібнику розкрито сутність і значення професійної діяльності логопеда, його функції, особистісно-професійні якості, подається професійний портрет фахівця, розкрито основні етапи професійного зростання та компетентнісні виміри майбутньої професії. Зміст посібника відповідає освітньо-професійній програмі підготовки фахівців за напрямом «Педагогічна освіта» та вимогам державного галузевого стандарту освіти для спеціальності «Корекційна освіта (логопедія)».

Для студентів вищих навчальних закладів — майбутніх логопедів, викладачів, слухачів Інституту післядипломної педагогічної освіти, а також для аспірантів та практиків із зазначеної спеціальності.

УДК 376(075)

ББК 74.3

© Т.В. Мельніченко, 2011, 2013

© Київський університет

імені Бориса Грінченка, 2011, 2013

ВСТУП

Навчально-методичний посібник ознайомлює студентів з основами їхньої майбутньої професії, змістом та основними напрямками діяльності логопеда, розкриває основні ролі та функції майбутнього спеціаліста, характеризує сфери його практичної діяльності.

У першому розділі міститься інформація про історію виникнення професії, її запотребованість в освітньому просторі; подано низку нормативно-правових документів, якими керується фахівець у процесі своєї професійної діяльності; розкрито основні вимоги до особистості логопеда.

У другому розділі схарактеризовано специфіку професійної діяльності логопеда; основні функції, які фахівець здійснює в процесі професійної діяльності; проаналізовані права та обов'язки спеціаліста.

Третій розділ посібника присвячений професійному портрету логопеда, процесу вибору професії. В ньому подані діагностичні методики, які характеризують професійні якості фахівця; розкрито суть професіограми логопеда в педагогічній структурі; наведена сучасна модель підготовки спеціаліста.

Четвертий розділ містить інформацію про освітньо-кваліфікаційні рівні вищої освіти; етапи професійного зростання логопеда-практика, логопеда-науковця та логопеда-викладача; схарактеризовано основні наукові ступені та вчені звання, які функціонують в освітньому просторі України; визначена суть процесів неперервної освіти та самовдосконалення особистості; наведена система підвищення кваліфікації фахівця.

У *п'ятому*, завершальному, розділі аналізується професійна компетентність логопеда; наведено основні компетенції та компетентності професійної діяльності фахівця; розповідається про відомих вітчизняних науковців, які досягли значних результатів у розвитку вітчизняної логопедії.

Навчально-методичний посібник призначений для студентів вищих навчальних закладів — майбутніх логопедів, викладачів, слухачів Інституту післядипломної педагогічної освіти, аспірантів та практичних працівників, які працюють у педагогічній сфері із зазначеної спеціальності.

ЛОГОПЕД — МОЯ МАЙБУТНЯ ПРОФЕСІЯ

У розділі розкривається історія виникнення професії логопеда в Україні, її місце в освітньому просторі; подається низка нормативно-правових документів, якими керується фахівець у процесі своєї професійної діяльності; розглядаються стандарти та освітньо-кваліфікаційна характеристика професії. Схарактеризовані основні вимоги до особистості логопеда; визначено сферу професійної діяльності та знання, уміння й навички, необхідні для виконання посадових обов'язків.

Ключові слова: логопед, посада; діти, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку; діти з порушеннями мовлення; психолого-медико-педагогічні консультації; нормативно-правові документи; логопедичні пункти; освітньо-кваліфікаційна характеристика; особистість логопеда, кваліфікаційні вимоги.

ЛОГОПЕД — МОЯ МАЙБУТНЯ ПРОФЕСІЯ

Історія виникнення та розвитку професії

Візьміть до уваги!

Логопед (учитель-логопед) — педагог, який займається усуненням недоліків мовлення у дітей і дорослих.

Вітчизняна логопедична наука спирається на здобутки провідних учених ХХ ст., зокрема російських та українських.

Перші спроби щодо підготовки фахівців логопедичного напрямку в Росії були зроблені у 1918—1919 рр. доктором В. Бонч-Бруєвичем та професором К. Корніловим. Вони організували цикл лекцій з подолання недоліків мовлення для шкільно-санітарних лікарів та короткий курс практичної логопедії для дошкільних працівників.

Упродовж 1920—1922 рр. в Ленінграді та Москві було відкрито дефектологічні відділення, в процес підготовки яких включалися спеціальні курси логопедії. Кожен студент, який навчався на цих відділеннях, був зобов'язаний засвоїти теоретичні та практичні знання, уміння та навички з логопедії. Але незважаючи на те, що кількість осіб з мовленнєвими порушеннями була значною, логопедія у вищій школі викладалася як допоміжна дисципліна дефектологів (сурдопедагогів, олігофренопедагогів та тифлопедагогів). Підготовка спеціалістів-логопедів дефектологічних факультетів не була їх основною метою.

20—30-і роки ХХ ст. — переломний період розвитку освіти та науки в республіках СРСР, який характеризується змінами у сфері професійної підготовки фахівців педагогічного напрямку. На цьому етапі державної допомоги дітям та дорослим з порушеннями мовлення майже не існувало. Влада вважала недоречним організовувати роботу щодо подолання вад мовлення і не заохочувала початківців цієї сфери, незважаючи на те, що вони наполегливо вказували на негативний вплив недоліків мовлення на особисте, освітнє та суспільне життя людини й на необхідність масової логопедичної допомоги.

Вперше цілеспрямована підготовка логопедичних кадрів розпочалася в Московському державному педагогічному інституті імені В.І. Ле-

ніна в 1946—1947 н.р. з відкриття на дефектологічному факультеті відділення логопедії. Ця подія була науково обґрунтована обов'язковою логопедичною роботою в загальноосвітніх дошкільних та шкільних закладах, де за результатами масового дослідження дитячого мовлення виявлено значну кількість дітей, які потребували спеціальної допомоги.

Одночасно перед науковцями постало питання: до якої галузі наук належить логопедія? Одні вважали її медичною наукою, оскільки недоліки мовлення — це захворювання, а особа, яка має недоліки мовлення — хворий, що потребує лікування. Інші стверджували, що логопедія належить до педагогічних наук. Вони наголошували на тому, що мовленнєві порушення зумовлені не біологічними, а соціальними причинами. Вади мовлення виникають в результаті неправильного, запущеного виховання мовлення у дитячому віці, в період його формування. Ці недоліки можуть бути усунені шляхом перевиховання всієї особистості з мовленнєвими порушеннями, а не за допомогою медичних заходів.

Перед фахівцями з логопедії відкривалося широке коло багатогранної діяльності. З кожним роком все більше і більше усвідомлювалася важливість та ефективність логопедичної роботи, особливо серед учнів початкової та середньої школи, які потребували логопедичної допомоги задля подолання шкільної неуспешності.

Починаючи з 1959—1960 н.р., студентам, які навчалися на логопедичних відділеннях дефектологічних факультетів присвоювалася кваліфікація спеціаліста «Вчитель-логопед шкільних, дошкільних та медичних закладів».

З 1968 р. підготовка логопедичних кадрів здійснювалася не лише в рамках навчання у вищому навчальному закладі, але й шляхом удосконалення курсів підвищення кваліфікації з логопедії для спеціалістів-практиків через систему обласних та міських інститутів удосконалення вчителів.

На початку 70-х років з активним розвитком теоретичної та практичної логопедії розширюється система спеціальних закладів для дітей з порушеннями мовлення. Паралельно підвищується рівень якості навчального процесу майбутніх логопедів. Відповідно до постанови ЦК КПРС та Ради Міністрів СРСР про подальший розвиток вищої та середньої загальноосвітньої школи, заходами МО УРСР з поліпшення роботи педагогічних інститутів Української РСР та рішенням XXIV з'їзду КПРС та XXIV з'їзду КП України, педагогічні інститути починають працювати за новими навчальними планами і програмами, враховуючи досягнення науково-технічного прогресу та змін, що відбулися у змісті середньої загальноосвітньої школи. Все це сприяло більш високому рівню науково-теоретичної та практичної підготовки вчителів.

У 80-х роках ХХ ст. на дефектологічному факультеті Київського педагогічного інституту імені О.М. Горького (нині — Інститут корекційної педагогіки та психології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова) відбулося відкриття спецфакультетів за такими напрямками підготовки: «Тифлопедагогіка», «Сурдопедагогіка», «Олігофренопедагогіка» та «Логопедія». Завдяки цьому з'явилася можливість отримувати вищу освіту за короткий проміжок часу особам, які працювали в спеціальних закладах, але не мали спеціальної педагогічної освіти.

У 1994 р. розпочинає свою науково-практичну роботу лабораторія логопедії Інституту дефектології АПН України (нині — Інститут спеціальної педагогіки НАПН України), мета якої полягає в розробленні фундаментальних та прикладних досліджень, спрямованих на вирішення актуальних теоретичних, методологічних та методичних проблем спеціальної педагогіки. Завідувачем лабораторії була призначена Є. Соботович (1994—2007), доктор педагогічних наук, член-кореспондент АПН України, професор, фахівець в галузі фундаментальних теоретичних і прикладних досліджень мовленнєвої діяльності у дітей з нормальним і порушеним психофізичним розвитком. На даний момент діяльністю лабораторії керує Е. Данілавичюте, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник Інституту.

Співробітники цієї лабораторії проводять методичну роботу в базових школах; надають консультації педагогічним колективам спеціальних освітніх закладів для дітей з тяжкими порушеннями мовлення та загальноосвітніх закладів загального призначення; займаються дослідною роботою з актуальних проблем логопедії; беруть активну участь у підготовці логопедичних кадрів шляхом їх курсової підготовки; здійснюють наукове керівництво експериментальними педагогічними майданчиками на базі навчально-реабілітаційних центрів у різних регіонах України, спеціальних навчально-виховних закладів; розробляють та впроваджують оригінальні технології корекційного навчання в експериментальних педагогічних майданчиках; є постійними членами Центральної психолого-медико-педагогічної консультації тощо.

Результати науково-теоретичних досліджень Інституту (зокрема і лабораторії логопедії) покладено в основу важливих нормативних документів у галузі спеціальної освіти, монографій, науково-методичних посібників та ін., втілено у сучасних підручниках для різних типів спеціальних шкіл, навчальних програм, методичних рекомендацій тощо [12; 18—20].

На сучасному етапі розвитку освіти і науки України підготовка логопедичних кадрів відбувається в низці вищих навчальних закладів, зокрема:

1. Бердянському державному педагогічному університеті (Інститут соціально-педагогічної та корекційної освіти);
2. Дніпропетровському національному університеті імені Олеся Гончара (факультет психології);
3. Державному вищому навчальному закладі «Донбаський державний педагогічний університет» (дефектологічний факультет);
4. Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка (факультет корекційної та соціальної педагогіки і психології);
5. Київському університеті імені Бориса Грінченка (Інститут психології та соціальної педагогіки);
6. Луганському національному університеті імені Тараса Шевченка (Інститут педагогіки і психології);
7. Миколаївському міжрегіональному інституті розвитку людини «Україна» (соціально-гуманітарний факультет);
8. Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова (Інститут корекційної педагогіки та психології);
9. Миколаївському національному університеті імені В.О. Сухомлинського (Інститут педагогічної освіти);
10. Південноукраїнському національному педагогічному університеті імені К.Д. Ушинського (факультет дошкільної педагогіки та психології);
11. Полтавському національному педагогічному університеті імені В.Г. Короленка (психолого-педагогічний факультет);
12. Рівненському державному гуманітарному університеті (педагогічний факультет);
13. Сумському державному педагогічному університеті імені А.С. Макаренка (Інститут педагогіки та психології);
14. Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини (Інститут розвитку дитини);
15. Харківській гуманітарно-педагогічній академії (факультет дошкільної та корекційної освіти);
16. Херсонському державному університеті (факультет дошкільної та початкової освіти);
17. Інституті спеціальної педагогіки НАПН України.

Значення роботи логопеда в освітній сфері

Останніми роками в Україні зросла кількість дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку. У зв'язку з цим виникає нагальна потреба у висококваліфікованих фахівцях, які б проводили відповідну психолого-педагогічну та корекційно-розвивальну ро-

боту; в удосконаленні мережі спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для дітей з особливостями психофізичного розвитку.

За даними психолого-медико-педагогічних консультацій (ПМПК) системи освіти України (рис. 1):

- 2006—2007 н.р. було зареєстровано 9 119 356 дітей, з них 1 020 439 потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку та 198 948 мають порушення мовлення;
- 2007—2008 н.р.: зареєстровано 8 810 487 дітей, з них 1 007 491 потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку та 205 687 мають порушення мовлення;
- 2008—2009 н.р.: зареєстровано 8 483 451 дітей, з них 993 178 потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку та 210 325 мають порушення мовлення;
- 2009—2010 н.р.: зареєстровано 8 091 340 дітей, з них 1 160 090 потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку та 213 973 мають порушення мовлення;
- 2010—2011 н.р.: зареєстровано 8 163 696 дітей, з них 1 194 031 потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку та 230 136 мають порушення мовлення [13; 14; 15; 16].

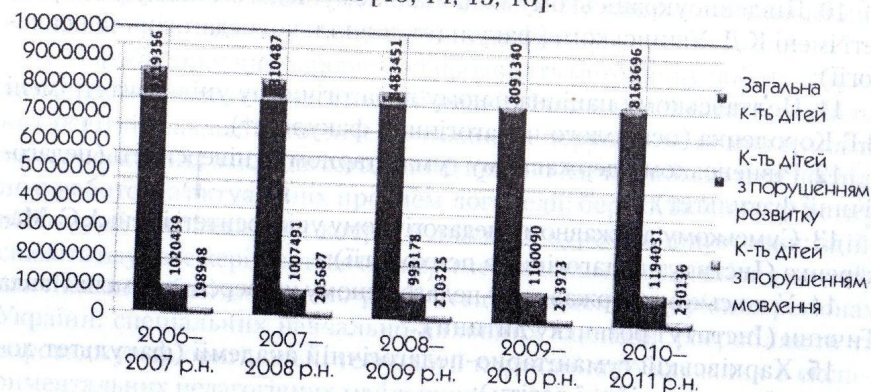

Рис. 1. Показники ПМПК щодо кількості дітей з нормальним розвитком та дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку (2006—2011 н.р.)

Візьміть до уваги!

Головною метою ПМПК є виявлення, облік та діагностика дітей і підлітків із відхиленнями в розвитку, направлення їх до спеціальних навчально-виховних, лікувальних закладів відповідного типу, консультування батьків, педагогів та надання індивідуальної педагогічної допомоги.

Важлива роль у навчально-виховному процесі осіб з порушеннями психофізичного розвитку належить логопеду. Незважаючи на те, що його педагогічна діяльність спрямована на діагностику, корекцію та попередження порушень мовлення, спеціаліст цього напрямку працює з різними категоріями дітей, а саме з такими, що мають: порушення мовлення, затримку психічного розвитку, порушення опорно-рухового апарату, розумову відсталість, порушення зору та слуху, аутизм та ін. Отже, сфера фахової діяльності логопеда має широкий спектр.

Здобувши вищу дефектологічну освіту, логопед має право працювати в:

- 1) спеціальних дошкільних навчальних закладах для дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку, зору, слуху, опорно-рухового апарату, розумового розвитку та іншими порушеннями психофізичного розвитку;
- 2) загальноосвітніх школах-інтернатах для дітей з тяжкими порушеннями мовлення, зору, слуху, опорно-рухового апарату, розумового розвитку та іншими порушеннями психофізичного розвитку;
- 3) логопедичних пунктах при загальноосвітніх шкільних та дошкільних навчальних закладах загального призначення;
- 4) логопедичних пунктах при медичних закладах та центрах реабілітації;
- 5) соціально-реабілітаційних (абілітаційних) закладах;
- 6) школах інтенсивної педагогічної корекції;
- 7) логопедичних та слухо-мовленнєвих кабінетах при поліклініках;
- 8) психоневрологічних диспансерах;
- 9) дитячих будинках;
- 10) навчально-реабілітаційних закладах;
- 11) психолого-медико-педагогічних консультаціях та інших закладах освіти, охорони здоров'я та соціального захисту.

Аналізуючи вищевикладений матеріал, можемо стверджувати, що держава має потребу у висококваліфікованих фахівцях цього напрямку діяльності.

Нормативно-правове забезпечення професійної діяльності

До основних нормативно-правових документів, якими керується логопед під час своєї професійної діяльності в освітніх закладах, належать:

- **Конституція України**, яка серед низки соціально-культурних прав гарантує і право на освіту. Відповідно до статті 53 «держава забезпечує доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах; розвиток дошкільної, повної загальної середньої,

позашкільної, професійно-технічної, вищої і післядипломної освіти, різних форм навчання; надання державних стипендій та пільг учням і студентам» (Додаток 1);

- **Конвенція ООН про права дитини.** Це міжнародний документ історичного значення, ухвалений Генеральною Асамблеєю ООН 20 листопада 1989 р. Значення документа полягає в тому, що вперше в історії людства нарівні з правами та свободами дорослих визнано права та свободи дітей від моменту їх народження. Права дітей невід'ємні: вони не можуть надаватися дітям дорослими і не можуть бути в них відібрані (Додаток 2);

- **Закон України «Про охорону дитинства»**, який визначає охорону дитинства в Україні стратегічним загальнонаціональним пріоритетом, окреслює основні засади державної політики щодо забезпечення прав дитини на життя, охорону здоров'я, освіту, соціальний захист і різнобічний розвиток. Основними принципами охорони дитинства в Україні є рівність прав і свобод усіх дітей незалежно від раси, статі, мови, релігії, переконань, походження, майнового стану, стану здоров'я та ін. Основними правами дитини є право на життя з моменту визначення її живонародженою та охорону здоров'я, право на ім'я та громадянство, право на достатній життєвий рівень, право на вільне висловлювання думки та отримання інформації, право на захист від усіх форм насильства та жорстокого поводження. Кожна дитина має право на доступну, якісну дошкільну, загальну середню та професійну освіту, вибір місця та мови навчання. Держава гарантує дітям-інвалідам та дітям з вадами психофізичного розвитку на рівні з іншими громадянами можливості для повноцінного життя та розвитку, надання матеріальної допомоги та соціальної підтримки (Додаток 3);

- **Закон України «Про освіту».** Це закон прямої дії, який визначає правові, організаційні та фінансові засади функціонування та розвитку системи освіти України, що сприяє вільному розвитку людської особистості, формує цінності правового демократичного суспільства в державі (Додаток 4);

- **Закон України «Про загальну середню освіту»**, який визначає правові, організаційні та фінансові засади функціонування й розвитку системи загальної середньої освіти, що забезпечує розвиток, виховання та навчання особистості, сприяє формуванню цінності правового демократичного суспільства в Україні (Додаток 5);

- **Положення про логопедичні пункти системи освіти**, що затверджене з метою реалізації державної політики в галузі освіти, виконання Закону України «Про освіту» та розширення мережі логопедичних пунктів і посилення їх ролі у наданні спеціалізованої допомоги школам, дошкільним закладам (Додаток 6).

Візьміть до уваги!

Логопедичні пункти — спеціальні заклади, в яких під керівництвом учителя-логопеда проводяться заняття з подолання недоліків усного і писемного мовлення, запобігання різних відхилень психічного та мовленнєвого розвитку дітей.

ОРІЄНТОВНЕ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ЛОГОПЕДИЧНИЙ ПУНКТ У ДОШКІЛЬНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

I. Загальні положення

1.1. Логопедичні пункти при дошкільних навчальних закладах створюються для надання допомоги дітям з вадами мовлення.

Основним завданням логопедичних пунктів є усунення різноманітних мовленнєвих порушень, запобігання відхиленням у мовленнєвому розвитку дошкільнят, підготовка дитини до навчання в загальноосвітній школі, пропагування логопедичних знань серед вихователів та батьків.

1.2. Логопедичні пункти відкриваються районними, міськими органами державного управління освітою в межах асигнувань, передбачених для цієї мети у бюджеті.

1.3. Орган державного управління освітою за кожним логопедичним пунктом закріплює дошкільні навчальні заклади, в яких загальна кількість старших та підготовчих груп становить не менше як 20, у сільській місцевості не менше 4 дошкільних закладів незалежно від кількості дітей.

Тривалість робочого тижня логопеда — 20 годин. Підготовка до занять, робота з документами проводяться у неробочий час.

II. Організація логопедичної роботи

2.1. На логопедичні пункти зараховують дітей із дошкільних навчальних закладів, які мають різноманітні мовленнєві порушення, виявлені вихователем, логопедом або лікарем районної поліклініки.

2.2. До логопедичних пунктів насамперед зараховують дітей, мовленнєві порушення яких перешкоджають спілкуванню та майбутньому успішному навчанню.

2.3. Мова навчання у логопедичному пункті визначається відповідно до Закону України «Про мови».

2.4. Прийом дітей до логопедичних пунктів відбувається впродовж усього навчального року в міру звільнення місць.

2.5. Обстеження учнів для зарахування їх на логопедичний пункт проводиться з 1 по 30 вересня і з 1 по 30 травня. Логопед повинен мати етніки дітей, які мають порушення мовлення. Відомості про них пода-

ються в органи державного управління освітою, у підпорядкуванні яких перебуває логопедичний пункт.

2.6. Логопеди обстежують дітей, які мають мовленнєві порушення III рівня, проводять корекційні заняття.

2.7. Відомості про дітей, зарахованих на логопедичний пункт, логопед занотовує у мовленнєвій картці дитини.

2.8. Початок і закінчення навчального року встановлюються відповідно до Положення про дошкільний навчальний заклад (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 березня 2003 р., № 305).

2.9. На логопедичному пункті одночасно працює до 25 дітей. Заняття з ними, як правило, проводять у першій половині дня. Основна форма організації навчально-корекційної роботи — групові заняття. Наповнюваність груп — 4—5 дітей.

На логопедичному пункті комплектують такі групи дітей: із загальним недорозвиненням мовлення, фонетико-фонематичним недорозвиненням мовлення, із заїканням. Якщо можливо, групу формують із дітей з однорідними порушеннями мовлення і бажано одного віку. Заняття з кожною групою дітей на логопедичному пункті проводяться тричі на тиждень і занотовуються в журналі обліку відвідування.

Тривалість логопедичних занять для кожної групи до 30—35 хвилин. З дітьми, у яких наявні дизартрія, ринолалія або інші мовленнєві дефекти, спричинені порушенням будови артикуляційного апарату, проводять індивідуальні заняття 2—3 рази на тиждень по 15—20 хв з кожною дитиною.

2.10. Навчальний матеріал (слова, тексти, малюнки тощо), який використовується для корекції мовлення, має відповідати навчально-корекційним завданням, віковому рівню загальноосвітньої підготовки дітей.

2.11. Результати логопедичних занять відмічають у мовленнєвій картці дитини і доводять їх до відома вихователя, адміністрації дошкільного навчального закладу та батьків.

2.12. У разі потреби логопед направляє дітей з вадами мовлення до районної поліклініки для обстеження лікарями-спеціалістами (невропатологом, психоневрологом, отоларингологом та ін.), висновки лікарів-спеціалістів зберігаються на логопедичному пункті у витязі з протоколу медико-педагогічної комісії.

2.13. Відповідальність за обов'язкове відвідування учнями логопедичних занять, а також за дотримання розкладу занять покладається на вчителя-логопеда, вихователя та завідувача дошкільним навчальним закладом.

2.14. Випуск дітей із логопедичного пункту проводиться протягом усього навчального року після усунення в них дефектів мовлення.

III. Учитель-логопед

3.1. Учителем-логопедом призначають особу, яка має вищу дефектологічну освіту.

3.2. Учителі-логопеди призначаються і звільняються у порядку, встановленому для вчителів загальноосвітніх шкіл.

3.3. Праця вчителів-логопедів, які працюють на логопедичних пунктах, оплачується в установленому порядку відповідно до чинного законодавства.

3.4. Учитель-логопед проводить з дітьми заняття, спрямовані на виправлення дефектів усного мовлення, і здійснює систематичний зв'язок із методистом і вихователями, відвідує мовленнєві заняття з дітьми, які мають вади мовлення; складає щорічний звіт про роботу і подає його у районний (міський) орган державного управління освітою; бере участь у засіданнях методичних об'єднань учителів-логопедів; інформує педагогічні ради прикріплених дошкільних закладів про завдання, зміст, наслідки роботи логопедичного пункту; веде пропаганду логопедичних знань серед батьків; періодично виступає на батьківських зборах з доповідями про завдання і специфіку логопедичної роботи; надає батькам консультації.

Учитель-логопед зобов'язаний систематично підвищувати свою кваліфікацію. Логопед проходить перепідготовку та атестацію у порядку, передбаченому для вчителів-дефектологів.

3.5. Для вчителів-логопедів логопедичних пунктів чинним законодавством передбачені всі пільги й переваги, тривалість чергової відпустки і порядок пенсійного забезпечення, встановлені для вчителів спеціальних шкіл-інтернатів для дітей з вадами фізичного або розумового розвитку.

IV. Керівництво і контроль за методичною роботою

4.1. Безпосереднє керівництво і контроль за логопедичною роботою учителів-логопедів здійснюють органи державного управління освітою, у підпорядкуванні яких перебувають логопедичні пункти.

4.2. У разі наявності в районі, місті, області кількох логопедичних пунктів при дитячих садках, загальноосвітніх школах, інших закладах для дітей з вадами мовлення створюються методичні об'єднання учителів-логопедів.

Керівництво методичним об'єднанням учителів-логопедів покладається на одного з найдосвідченіших учителів-логопедів або методистів інституту післядипломної педагогічної освіти, якого призначає орган державного управління освітою.

V. Приміщення, обладнання і фінансування логопедичного пункту

5.1. Логопедичний пункт може розміщуватися у приміщенні дитячого садка.

5.2. Для логопедичного пункту виділяється кабінет площею не менше 20 кв. м, який відповідає санітарно-гігієнічним вимогам. Логопедичний пункт забезпечується спеціальним обладнанням.

5.3. На районні (міські) органи державного управління освітою покладається відповідальність за обладнання логопедичного пункту, санітарне утримання і ремонт приміщення. Логопедичний пункт фінансується відділом освіти, у підпорядкуванні якого він перебуває.

Стандарти та освітньо-кваліфікаційна характеристика професії

Освітньо-кваліфікаційна характеристика (ОКХ) випускника вищого навчального закладу є державним нормативним документом, у якому узагальнюється зміст освіти, тобто відображаються цілі освітньої та професійної підготовки, визначаються місце бакалавра з логопедії в структурі господарства держави і вимоги до його компетентності, інших соціально важливих якостей. ОКХ відображає соціальне замовлення на підготовку фахівця, що розробляється у сферах праці та професійної підготовки з урахуванням аналізу професійної діяльності випускника вищого навчального закладу — бакалавра з педагогічного напрямку, а також державні вимоги до особистісних і професійних якостей особи, яка здобула базову вищу освіту відповідного фахового спрямування «Корекційна освіта (логопедія)».

До переліку найменувань професійної сфери діяльності фахівця за спеціальністю «Корекційна освіта (логопедія)» належить: організація та проведення корекційно-розвивальної роботи з дітьми; просвітницька робота з батьками; вивчення вікових та індивідуальних особливостей дітей; визначення пріоритетних і перспективних напрямів роботи з дітьми; прогнозування різних напрямів професійної діяльності; виконання етичних норм комунікативної діяльності; виявлення причин психофізичних порушень і вибір оптимальних форм корекційно-виховної роботи; проведення розвивальних занять з дітьми; обґрунтування та вибір методів корекційно-реабілітаційної роботи тощо.

У *Державному класифікаторі професій (ДК-003-95)* зазначені вимоги, що визначаються посадовими обов'язками спеціаліста, який проходить фахову підготовку за напрямом «Корекційна освіта (логопедія)». Фахівець цього профілю здатний виконувати зазначену професійну роботу та може обіймати первинні посади: вихователь; фахівець з фізичної реабілітації; вихователь соціальний по роботі з дітьми-інвалідами; асистент вчителя-логопеда; культорганізатор дитячих та позашкільних закладів; помічник вихователя. При цьому стандартом зазначено, що первинна

посада — це посада, на якій випускник відповідного кваліфікаційного рівня може виконувати професійну діяльність відразу після закінчення закладу освіти, а якість виконання завдань цієї посади гарантує заклад освіти.

Професійна діяльність бакалавра на первинних посадах полягає у:

- реалізації загальних функцій шляхом здійснення переважно організаторських, операційних та евристичних процедур праці;
- прийнятті оперативних рішень у межах своєї компетенції; функціональній та інформаційній підготовці програми професійної діяльності;
- забезпеченні координації діяльності різних соціальних інститутів у процесі реалізації цільових програм;
- управлінні діяльністю підлеглими, компетенція яких не вища за молодших спеціалістів.

Державний галузевий стандарт встановлює: нормативну частину змісту в навчальних об'єктах, їх інформаційний обсяг та рівень засвоєння у процесі підготовки відповідно до вимог освітньо-кваліфікаційної характеристики; рекомендований перелік навчальних дисциплін підготовки фахівця; вимоги до державної атестації випускників ВНЗ; нормативний термін навчання.

Сучасні вимоги до особистості логопеда

Розвиток гуманізації освіти актуальний як для загальної, так і для спеціальної педагогіки, адже діти з особливими потребами вимагають особливої турботи, доброти, милосердя, щирості від оточуючих. Професійна діяльність логопеда вимагає особливого ставлення до таких дітей, оскільки вони мають особливі психічні стани, які можуть проявлятися в негативізмі, афектах, нестійкій поведінці, а також патологію процесів збудження та гальмування, що не викликає позитивних емоцій та почуттів. Є. Рачинський стверджував, що вчитель, який займається з дітьми цієї категорії, повинен постійно знаходити ефективні форми і методи під час вирішення педагогічних завдань, «щоб прийняти правильне рішення вчитель повинен не формально використовувати досягнення дефектологічної (корекційної) науки, а співвідносити їх з характером та рівнем порушеного розвитку дітей, їх віковими та індивідуальними психофізіологічними особливостями» [8, 60—61].

Гуманістичний підхід є провідним принципом професійної освіти. Особливе значення гуманізму в процесі професійної підготовки логопеда вимагає інтеграції спеціальних медичних, психологічних та педагогічних знань для формування педагогічної майстерності майбутнього фахівця, його професійної духовності, гуманного ставлення до дитини з особливими потребами [7, 76—77].

Провідною метою логопеда в його професійній діяльності є становлення особистості дитини з мовленнєвими розладами як громадянина суспільства. Тому такий фахівець повинен бути високоосвіченою особистістю, який має чітку світоглядну позицію та здатний її обґрунтувати, відстоювати, поважаючи при цьому думки інших людей. Оскільки діти з мовленнєвими порушеннями більшість інформації отримують від логопеда, вона (інформація) повинна бути достовірною, змістовною, переконливою та цікавою і відповідати віку дитини. Тому саме в процесі підготовки фахівця велике значення має опанування системи знань з соціально-економічних дисциплін, історії, культури та інших дисциплін.

Професійно-педагогічна підготовка до здійснення творчої педагогічної діяльності передбачає оволодіння майбутнім фахівцем сукупністю спеціальних, психологічних, педагогічних та методичних знань, умінь та навичок, сформованістю професійно значущих особистісних якостей, умінням аналізувати свою професійно-педагогічну діяльність [3, 55].

Оскільки процес навчання та виховання дітей з порушеннями мовлення відбувається за основними закономірностями розвитку людини, логопед повинен здобути знання із загальної, вікової та педагогічної психології, педагогіки, теорії та методики виховного процесу. Ці знання є фундаментальними, базовими, на основі яких засвоюються спеціальні (логопедичні) знання та навички.

У процесі підготовки майбутнього спеціаліста вагома роль належить опануванню системи знань та умінь спеціального, профільного спрямування для більш ефективної та результативної навчально-виховної та корекційно-розвивальної роботи з дітьми різної вікової категорії, які мають мовленнєві порушення та особливості в розвитку.

Незважаючи на те, що майбутні фахівці в процесі навчання у вищих навчальних закладах отримують ґрунтовні теоретичні та практичні знання, логопеди для більш успішної роботи з дітьми з порушеннями мовлення, повинні володіти низкою особистісних якостей, що відповідають вимогам суспільства до людини, якій доручена справа виховання громадянина. Отже, логопед має бути зразком освіченості, культурності, моральності й відповідної поведінки.

Сучасному спеціалістові притаманні: педагогічна чуйність, що полягає в здатності помічати елементарні зміни в психічній діяльності, настрою, поведінці та адекватно реагувати на них; наполегливість і терпіння у досягненні відповідної мети у корекційно-розвивальній роботі з дитиною, що має мовленнєві порушення; педагогічна спрямованість навчальної діяльності; твердість і послідовність у роботі [19, 140]. Особливими рисами професійного характеру фахівця є відповідальність, оптимізм, терпіння, емпатія, витримка, доброзичливість, любов і повага до дітей з по-

рушеннями мовлення, вміння зрозуміти їхні потреби та інтереси, вимогливість і справедливість, здатність проявляти підтримку, енергійність, задоволеність своєю професійною діяльністю, вірність життєвим інтересам осіб з особливими потребами, професійна чесність і порядність [1; 19]. Логопед — це людина з особливим складом душі, діяльнісна, ініціативна, енергійна, впевнена в успішному результаті своєї професійної діяльності.

О. Беляк наголошує, що майбутньому вчителю притаманні гуманістичні якості, такі як тактовність, толерантність, вміння бачити в людях позитивне; доброзичливість, справедливість, без яких неможлива робота з учнями; мобільність, яка виявляється у здатності до творчого застосування нових видів діяльності [3, 55].

Професійний досвід логопеда забезпечує йому кваліфікаційну професійну діяльність у різноманітних колективах, соціальних групах учнів, вихованців та їхніх батьків, студентів, колег, суспільних та батьківських організацій тощо [1, 160—162].

Логопед повинен володіти технікою мовленнєвого спілкування з дітьми, що мають порушення мовлення, оскільки такі діти мають специфічні особливості розвитку психіки, зокрема процеси сприймання та розуміння словесної інформації. Він повинен постійно працювати над своїм мовленням: темпом, ритмом, інтонацією та грамотністю. Адже слово вчителя є не лише засобом передачі інформації, але й способом стимулювання дітей до діяльності, керування нею, організації їх поведінки тощо [19, 136—140].

Візьміть до уваги!

• Радимо прочитати •

1. Аксенова Л.И. Специальная педагогика : [учеб. пособ. для студ. высш. учеб. завед.] / Аксенова Л.И., Архипов Б.А., Белякова Л.И. и др.; под ред. Н.М. Назаровой. — 4-е изд., стер. — М. : Издат. центр «Академия», 2005. — 400 с.
2. Берник Т.Л. Развитие дифференцированных форм логопедической помощи детям с вадами мовлення в Україні : дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.03 / Берник Тетяна Леонідівна. — К., 2006. — 300 с.
3. Беляк О.М. Розкриття сутності поняття «професійно значущі якості майбутнього вчителя-філолога» в психолого-педагогічних дослідженнях / О.М. Беляк // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. / [ред. кол. : Т.І. Сущенко (голов. ред.) та ін.]. — Запоріжжя, 2009. — Вип. 3 (56). — С. 52—58.

4. Закон України «Про загальну середню освіту» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.mon.gov.ua/laws/Zakon_651.doc — Назва з екрану.
5. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=2&nreg=1060-12> — Назва з екрану.
6. Закон України «Про охорону здоров'я» [Електронний ресурс] — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=2&nreg=2402-14> — Назва з екрану.
7. Індило Л.Д. Генезис ідей гуманізму в контексті професійної підготовки вчителя-дефектолога / Л.Д. Індило // Вісник : зб. наук. стат. викладачів, докторантів, аспірантів НПУ імені М.П. Драгоманова / укл. : П.В. Дмитренко, Л.Л. Макаренко, О.П. Симоненко. — К., 2002. — Вип. 2. — С. 76—80.
8. Індило Л.Д. Гуманістична цінність професії дефектолога / Л.Д. Індило // Психолого-педагогічні проблеми підготовки вчительських кадрів в умовах трансформації суспільства : мат. Міжнар. науково-теорет. конференції НПУ імені М.П. Драгоманова (К., 18—19 жовтня 2000 р.) / укл. : П.В. Дмитренко, О.Л. Макаренко. — К. : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2000. — С. 59—61.
9. Конвенція про права дитини [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_021 — Назва з екрану.
10. Конституція України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=254%EA%2F96-%E2%F0> — Назва з екрану.
11. Наказ Міністерства освіти про затвердження положення про логопедичні пункти системи освіти [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0059-93> — Назва з екрану.
12. Потапенко О.М. Теорія і практика підготовки логопедичних кадрів у Україні (друга половина XX століття) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.03 «Корекційна педагогіка» / Потапенко Оксана Миколаївна. — К., 2010. — 22 с.
13. Психологічна служба та психолого-медико-педагогічні консультації системи освіти України (показники розвитку на початок 2007—2008 навчального року) / [Н.В. Лунченко, Ю.А. Луценко, А.Г. Обухівська, В.Г. Панок, І.І. Душко]. — К. : Ніка-Центр, 2008. — 44 с.
14. Психологічна служба та психолого-медико-педагогічні консультації системи освіти України (показники розвитку за підсумками 2008—2009 навчального року) / [Н.В. Лунченко, А.Г. Обухівська, В.Г. Панок та ін.]. — К. : Ніка-Центр, 2009. — 56 с.
15. Психологічна служба та психолого-медико-педагогічні консультації системи освіти України (показники розвитку за підсумками 2009—2010 навчального року) / [Н.В. Лунченко, А.Г. Обухівська, В.Г. Панок та ін.]. — К. : Ніка-Центр, 2010. — 56 с.
16. Психологічна служба та психолого-медико-педагогічні консультації системи освіти України (показники розвитку за підсумками 2010—2011 навчального року) / [Н.В. Лунченко, А.Г. Обухівська, В.Г. Панок та ін.]. — К. : Ніка-Центр, 2011. — 62 с.
17. Синьов В.М. Основи дефектології : [навч. посіб.] / В.М. Синьов, Г.М. Кoberник. — К. : Вища школа, 1994. — 143 с.
18. Хрестоматія з логопедії : навч. посіб. / М.К. Шеремет, І.В. Мартиненко. — К. : КНТ, 2006. — 360 с.
19. Хрестоматія по логопедии (извлечения и тексты) : [учеб. пособ. для студ. высш. и сред. спец. пед. учеб. завед.] : в 2 т. / [под. ред. Л.С. Волковой и И.В. Селиверстова]. — М. : ВЛАДОС, 1997. — Т. II. — 656 с.
20. Шевченко О.Е. Становлення та розвиток системи підготовки дефектологічних кадрів для закладів спеціальної освіти України (1918—1941 рр.) : дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.03 / Шевченко Олена Едуардівна. — К., 2004. — 252 с.

Практикум «Сходишки зростання»

I. Запитання та завдання для самоконтролю.

1. Назвіть основні етапи становлення професії «логопед». Схарактеризуйте їх.
2. Які основні фактори затребуваності логопеда в освітній сфері?
3. Якими документами регламентується діяльність логопеда?
4. Які знання, уміння і навички є необхідними для виконання логопедом професійних обов'язків?
5. Назвіть основні вищі навчальні заклади України, в яких відбувається фахова підготовка логопедів.

II. Виконайте тести. Відповіді запишіть на відірвній сторінці (с. 23).

1. Коли розпочалися перші підготовчі курси для фахівців логопедичного напрямку?
А) 1920—1921 рр.; Б) 1918—1919 рр.; В) 1968—1969 рр.
2. У якому вищому навчальному закладі України вперше відбулося відкриття спецфакультету з логопедії?
А) Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка;
Б) Полтавському національному педагогічному університеті імені В.Г. Короленка;
В) Київському педагогічному інституті імені О.М. Горького.

3. Скільки ВНЗ в Україні здійснюють підготовку логопедичних кадрів?
А) 16. Б) 10. В) 6.

4. До професійної сфери діяльності логопеда належать (виберіть кілька варіантів):

- А) профілактика правопорушень;
- Б) виявлення причин психофізичних порушень;
- В) запобігання вживанню дітьми алкоголю та наркотиків;
- Г) організація та проведення корекційно-розвивальної роботи з дітьми;
- Г) проведення консультативної допомоги в соціальних службах;
- Д) вибір методів корекційно-реабілітаційної роботи.

5. З якими категоріями осіб працює логопед?

6. Схарактеризуйте основні вимоги до особистості логопеда в процесі його діяльності.

III. Виконайте завдання. Відповіді запишіть на відривній сторінці (с. 25—29).

Завдання 1. Дайте відповіді на запитання анкети.

1. Чому ви обрали для себе професію логопеда?
2. Якими основними якостями, на вашу думку, повинен володіти логопед?
3. Чи є у вас досвід спілкування із логопедом? Ваші враження.
4. Ваші очікування щодо навчання за спеціальністю «Корекційна освіта (логопедія)» в Університеті.

Завдання 2. Зазначте подію або дату, пов'язану зі становленням професії логопеда в Україні.

Завдання 3. Встановіть відповідність між нормативно-правовими документами та їхніми твердженнями.

Перевірте себе (Відривні сторінки)

II. Відповіді на тести (зі с. 21—22).

1. А) ☐; Б) ☐; В) ☐.

2. А) ☐; Б) ☐; В) ☐.

3. А) ☐; Б) ☐; В) ☐.

4. А) ☐; Б) ☐; В) ☐; Г) ☐; Г) ☐; Д) ☐.

5. _____

6. _____

Лінійний відрізок

III. Виконайте завдання.

Завдання 1. Запишіть відповіді на запитання анкети (зі с. 22).

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

Завдання 2. Заповніть таблицю (зі с. 22).

Дата	Подія
1918–1919 рр.	
	Відкриття дефектологічних факультетів, до складу яких було включено спеціальні курси з логопедії
1946–1947 рр.	
	Присвоєння випускникам дефектологічних факультетів кваліфікації спеціаліста «Вчителя-логопеда шкільних, дошкільних та медичних закладів».
	Відкриття курсів підвищення кваліфікації з логопедії для спеціалістів-практиків в умовах обласних та міських Інститутів удосконалення вчителів
80-і роки XX ст.	
	Початок роботи лабораторії логопедії Інституту дефектології АПН України

Завдання 3. Встановіть відповідність (зі с. 22).

А) Закон України «Про охорону дитинства»	1) держава забезпечує доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах
Б) Конвенція ООН про права дитини	2) визначає правові, організаційні та фінансові засади функціонування й розвитку системи загальної середньої освіти, що забезпечує розвиток, виховання та навчання особистості, сприяє формуванню цінності правового демократичного суспільства в Україні
В) Положення про логопедичні пункти системи освіти	3) визначає охорону дитинства в Україні стратегічним загальнонаціональним пріоритетом, окреслює основні засади державної політики щодо забезпечення прав дитини на життя, охорону здоров'я, освіту, соціальний захист і різнобічний розвиток
Г) Закон України «Про загальну середню освіту»	4) закон прямої дії, який визначає правові, організаційні та фінансові засади функціонування та розвитку системи освіти України, що сприяє вільному розвитку людської особистості, формує цінності правового демократичного суспільства в державі
Г) Конституція України	5) реалізує державну політику в галузі освіти, виконує Закон України «Про освіту» та розширює мережі логопедичних пунктів і посилення їх ролі у наданні спеціалізованої допомоги школам, дошкільним закладам
Д) Закон України «Про освіту»	6) визнання права та свободи дітей від моменту їх народження нарівні з правами та свободами дорослих

А)	Б)	В)	Г)	Г)	Д)

СПЕЦИФІКА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЛОГОПЕДА

У розділі розкрито специфіку та види професійної діяльності логопеда; основні функції, які фахівець здійснює в процесі професійної діяльності; проаналізовані права та обов'язки спеціаліста.

Ключові слова: професійна діяльність; види професійної діяльності: навчально-виховна, діагностико-аналітична, корекційно-розвивальна, соціально-педагогічна, науково-методична, консультативна, культурно-просвітницька, організаційно-управлінська; функції логопеда: комунікативна, конструктивна, організаторська, гностична, корекційно-розвивальна, навчально-виховна, соціально-педагогічна; посадова інструкція; посадові обов'язки; права фахівця; відповідальність логопеда.

Лінійний відрізок

СПЕЦИФІКА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЛОГОПЕДА

Види професійної діяльності

Візьміть до уваги!

Професійна діяльність — діяльність людини за ознаками певної сукупності професійних завдань та обов'язків (робіт), які виконує фахівець.

Особистість, яка призначається на посаду логопеда, повинна відповідати спеціальним вимогам. На цю посаду зараховується спеціаліст з професійною вищою (дефектологічною або корекційною) освітою. Про неї свідчить наявність диплома державного зразка про закінчення педагогічних інституту або університету за спеціальностями: дефектологія (логопедія), корекційна освіта (логопедія), корекційна освіта (за нозологіями), а також диплом державного зразка, який отримала особа з вищою професійною освітою після закінчення спецфакультету (спецкурсу, другої вищої освіти) із загальним обсягом підготовки за вказаними вище спеціальностями не менше 1000 год.

Отримана освіта забезпечує підготовку логопеда до наступних видів професійної діяльності:

- 1) навчально-виховної;
- 2) діагностико-аналітичної;
- 3) корекційно-розвивальної;
- 4) соціально-педагогічної;
- 5) науково-методичної;
- 6) консультативної;
- 7) культурно-просвітницької;
- 8) організаційно-управлінської (рис. 2).

У свою чергу, кожен вид складається з низки завдань, що розкривають їх зміст та суть.

У зміст **навчально-виховної діяльності** входять такі завдання:

- здійснення процесу навчання відповідно до навчальної програми;
- планування та проведення навчальних занять з урахуванням специфіки тем та розділів програми згідно з навчальним планом;

Рис. 2. Види професійної діяльності логопеда

- використання сучасних науково обґрунтованих та найбільш адекватних прийомів, методів і засобів навчання, в тому числі технічних засобів, інформаційних та комп'ютерних технологій;
- застосування сучасних засобів оцінювання результатів навчальної діяльності;
- формування духовних, моральних цінностей та патріотичних переконань у дітей з мовленнєвими порушеннями на основі індивідуального підходу;
- застосування сучасних педагогічних технологій;
- організація та проведення позакласних заходів.

Діагностико-аналітична діяльність складається з наступних пунктів:

- проведення диференційної діагностики для визначення виду мовленнєвого порушення;
- проведення психолого-педагогічного обстеження з метою визначення рівня психічного розвитку, його відповідності віковій нормі.

Структура **корекційно-розвивальної діяльності** реалізується у:

- здійсненні корекційного навчання дітей, підлітків та дорослих з мовленнєвими порушеннями;
- впровадженні особистісно зорієнтованого підходу до навчання, виховання та розвитку дітей з мовленнєвими порушеннями.

Соціально-педагогічна діяльність характеризується:

- встановленням контактів з батьками дітей, що мають мовленнєві порушення, надання їм допомоги в сімейному вихованні;

- проведенням профорієнтаційної роботи;
- наданням допомоги щодо соціалізації дітей в освітньому закладі.

Науково-методична діяльність спрямована на:

- виконання науково-методичної роботи, участь у роботі науково-методичних об'єднань;
- аналіз своєї діяльності з метою її вдосконалення та підвищення кваліфікації.

Консультативна діяльність реалізується в процесі:

- консультування дітей та дорослих з мовленнєвими порушеннями, батьків дітей з порушеннями мовлення, педагогів та вихователів з питань навчання, виховання, розвитку, життєвого та професійного самовизначення осіб з мовленнєвими порушеннями;
- проведення психопрофілактичної роботи, що спрямована на створення сприятливого клімату в навчальному закладі та сім'ї.

Культурно-просвітницька діяльність характеризується формуванням загальної культури дітей з мовленнєвими порушеннями.

Організаційно-управлінська діяльність реалізується в:

- раціональній організації навчального та корекційного процесів з метою закріплення і збереження здоров'я дошкільників та школярів з мовленнєвими порушеннями;
- забезпеченні охорони життя та здоров'я дітей з мовленнєвими порушеннями під час навчально-виховного процесу;
- веденні шкільної та класної документації, мовленнєвих карток;
- організації контролю за результатами навчального та виховного процесів;
- управлінні педагогічним колективом з метою забезпечення реалізації навчальних програм;
- організації позакласної діяльності дітей з мовленнєвими розладами;
- виконанні правил та норм охорони праці, техніки безпеки та протипожежного захисту.

Функції логопеда

Основним **напрямом діяльності** логопеда освітнього закладу є надання допомоги дітям та дорослим, які мають порушення у розвитку мовлення та відчувають труднощі в засвоєнні навчального матеріалу.

Основною **формою роботи** є логопедичне заняття, на якому здійснюється:

- обстеження усного та писемного мовлення дітей;
- визначення структури та ступеня вираження мовленнєвої вади;
- добір найбільш ефективних шляхів логокорекційного впливу;

- організація корекційно-розвивального та навчально-виховного процесів, що спрямовані на попередження та корекцію порушень у вербальній, психічній та інтелектуальній сферах;
- введення дітей з порушеннями мовлення в соціально-економічне суспільство.

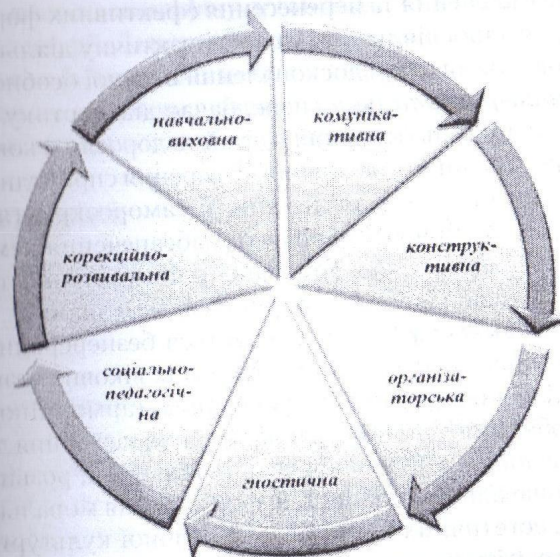

Рис. 3. Функції логопеда

У процесі своєї професійної діяльності логопед виконує такі функції (рис. 3):

- **комунікативну** (характеризується встановленням взаємовідносин окремими учнями та групами дітей; з батьками дітей, іншими вчителями, вихователями та адміністрацією освітнього закладу);
- **конструктивну** (передбачає визначення мети і завдань навчально-виховного процесу; добір навчального матеріалу, який необхідно засвоїти дітям, його систематизацію; проектування діяльності дітей із засвоєння навчального матеріалу; добір адекватних засобів, методів і прийомів, способів організації та форм навчальної, виховної, корекційної та розвиваючої роботи);
- **організаторську** (спрямована на реалізацію різноманітних видів навчальної діяльності дітей; організацію власної діяльності та поведінки під час безпосередньої взаємодії з дітьми на групових та індивідуальних заняттях; прищеплення інтересу до навчальної діяльності; формування морально-ціннісних установок вихованців, їх ставлення до трудової діяльності);

- **гностичну** (спрямована на вивчення окремих дітей та груп або класів; вікових та індивідуальних особливостей дітей; оцінювання методів навчання та виховання; аналіз власного досвіду й досвіду інших логопедів та вчителів, які займаються з дітьми, що мають мовленнєві порушення; узагальнення та перенесення ефективних форм, методів та прийомів педагогічної діяльності у свою практичну діяльність; самоосвіту, самовиховання та самовдосконалення власної особистості);

- **корекційно-розвивальну** (передбачає діагностику, корекцію та попередження порушень мовлення у дітей та дорослих; консультування батьків осіб з порушеннями мовлення; створення сприятливих умов для розвитку творчого потенціалу дитини, її саморозкриття, самоствердження, самореалізації через творчість; забезпечення демократичних засад освітнього процесу; зкоординованості його за цінностями, цілями, що втілюється в дидактично оформленій системі знань);

- **навчально-виховну** (характеризується безперервним процесом, який ніколи не припиняється, торкається усіх вікових етапів розвитку особистості; цілеспрямованим формуванням гармонійно та всебічно розвиненої особистості; спрямована на успішне засвоєння дитиною нових знань, застосування їх у будь-якій сфері діяльності; розвиток інтелектуальних та пізнавальних здібностей; формування моральної та правової свідомості, естетичних почуттів, екологічної культури, працєвності, духовного світу тощо);

- **соціально-педагогічну** (характеризується цілеспрямованим виховним впливом навколишнього середовища на поведінку та діяльність дитини з порушеннями мовлення; виявлення інтересів та потреб дитини щодо різних видів діяльності).

Всі перелічені вище функції взаємопов'язані між собою в процесі навчально-виховної і корекційно-розвивальної діяльності та доповнюють одна одну [10].

Посадові обов'язки, права та відповідальність фахівця

Візьміть до уваги!

Посадова інструкція — документ, який визначає організаційно-правове становище працівника в структурному підрозділі, що забезпечує умови для його ефективної праці.

Організація діяльності логопеда визначається з повної усвідомленості посадових прав, обов'язків та відповідальності, що впливають з основних положень посадових зобов'язань фахівця.

Керівник освітнього закладу (дошкільні та загальноосвітні навчальні заклади) поінформований та ознайомлений лише в загальних рисах щодо функціональних обов'язків логопеда. Директор керується освітньо-кваліфікаційною характеристикою професії логопеда і не зобов'язаний знати всю специфіку організаційно-методичної роботи спеціаліста цієї категорії. Директор розраховує на професійну допомогу та компетентність з боку логопеда при складанні посадової інструкції, в якій розкриваються та конкретизуються усі напрями діяльності логопеда як співробітника навчальної установи.

Візьміть до уваги!

Мета посадової інструкції — надати точний опис конкретного робочого місця, визначити істотні елементи правового статусу співробітника, що виконує дану роботу.

Посадова інструкція розробляється відповідно до чинних на момент її складання нормативних документів та з урахуванням потреб конкретного освітнього закладу в логопеді (Додаток 7).

Існують певні *вимоги* щодо змісту посадової інструкції:

- 1) інструкція повинна відповідати освітньо-кваліфікаційній характеристиці (логопеда) та чинному на момент її затвердження законодавству;
- 2) форма посадової інструкції, структура її змісту повинні відповідати Державним стандартам та організаційно-розпорядчій документації;
- 3) текст посадової інструкції складається з:

- загального положення;
- функцій;
- посадових обов'язків;
- прав;
- відповідальності.

Під час складання посадової інструкції враховують низку факторів, а саме:

- серед дітей, що мають труднощі у навчанні в освітніх закладах, майже половина відстає в психічному розвитку від однолітків. Неуспішність у школі або садочку часто викликає негативне ставлення до навчального та виховного процесу, створює труднощі спілкування з успішними дітьми, вчителями, вихователями, батьками, що може призвести до появи асоціальних форм поведінки, особливо у підлітковому віці. У зв'язку з цим логопед, психолог, соціальний педагог школи або садочка можуть спільно розробити і подати для розгляду директорові освітнього закладу Проект комплексної цільової програми психолого-соці-

ально-корекційної служби, який передбачає взаємодію і співпрацю працівників навчального закладу, спрямований на особистісний розвиток, соціальну адаптацію та корекцію наявних порушень, сприяючи успішному навчанню та вихованню дітей цієї категорії. У цьому випадку в розділ «Взаємовідносини. Зв'язки за посадою» повинні бути внесені відповідні доповнення;

- розширюючи свої права в рамках професії, логопед автоматично збільшує і свої професійні обов'язки, за які він несе відповідальність;

- посадова інструкція подається для погодження та затвердження директору освітнього закладу і з моменту її підписання набуває чинності.

Посадові обов'язки логопеда

До основних посадових обов'язків логопеда освітнього навчального закладу загальноприйнято відносити:

- 1) отримання вищої освіти з дефектології, корекційної освіти (логопедії) або корекційної освіти (за позологіями);
- 2) обстеження дітей навчального закладу з метою виявлення характеру, структури та ступеня вираженості порушення (дефектів) мовлення;
- 3) направлення дітей з тяжкими порушеннями мовлення в освітні заклади з іншими вадами в розвитку (порушення слуху, зору, інтелекту, затримки психічного розвитку (ЗПР) та ін.) та на психолого-медико-педагогічні консультації для точного визначення первинного порушення у дитини й направлення її у відповідний навчальний заклад;
- 4) комплектування груп для занять з урахуванням психофізичного стану дітей та видів порушеного мовлення;
- 5) проведення індивідуальних занять з корекції порушень мовлення;
- 6) аналізування проблем навчально-виховного процесу з урахуванням мовленнєвих, психологічних, фізіологічних та вікових особливостей дітей загальноосвітніх та дошкільних навчальних закладах компенсуючого типу; результатів комплексного психолого-педагогічного обстеження дітей; причин їхньої неуспешності; адекватності корекційно-розвивального навчання та його результати;
- 7) прогнозування тенденцій корекційно-розвивального навчання дітей з порушеннями мовлення, що виявляється в поєднанні з різними неврологічними, психічними, хронічними та соматичними захворюваннями; результатів запланованої корекційно-розвивальної, навчальної, виховної та методичної роботи;

8) планування й організування процесу розробки та реалізації вербальної діагностики; систематичних занять з дітьми, що мають порушення мовленнєвого розвитку відповідно до перспективного (індивідуального чи групового) планування; контрольної перевірки засвоєних навичок дітьми;

9) координування взаємодії та співпраці працівників освітнього закладу, фахівців суміжних професій, батьків для успішної корекційно-розвивальної роботи з дітьми, що мають порушення мовленнєвого розвитку;

10) контролювання створених спеціальних умов та передумов для успішного навчання, подолання та корекції наявних у дитини порушень (мовленнєвих, інтелектуальних, психічних), а також розладів у поведінці, порушень засобів спілкування; здійснення диференційованого підходу в навчанні та вихованні дітей з порушеннями мовлення;

11) розробка методичних рекомендацій, навчально-дидактичного матеріалу для підвищення ефективності логокорекційного та педагогічного процесів; планів методичної роботи на навчальний рік, перспективного та тематичного планування занять, навчально-дидактичного матеріалу, що сприяє оптимізації логокорекційного і навчально-виховного процесу;

12) консультування працівників освітнього закладу з принципових методичних питань корекційної педагогіки та логопедії; батьків щодо порушень мовленнєвого розвитку дітей; працівників освітнього закладу та батьків з метою пропаганди корекційно-педагогічних знань;

13) проведення профорієнтаційної роботи серед учителів, вчителів та батьків щодо ранньої діагностики та попередження порушень мовлення, подолання тяжких мовленнєвих порушень;

14) активна участь у діяльності організаційно-методичного центру, методичних об'єднань логопедів, учителів шкіл та інших формах методичної роботи; у роботі психолого-медико-педагогічних консультацій та заходами адміністрації;

15) підвищення рівня професійної кваліфікації (1 раз на 5 років);

16) введення та своєчасне оформлення документації, а саме:

- список учнів з порушеннями мовлення;
- журнал обстеження усного та писемного мовлення;
- журнал обліку відвідування (групових та індивідуальних) занять;
- індивідуальні мовленнєві картки;
- річний методичний план роботи логопеда;
- перспективний план роботи;
- конспекти або розгорнуті плани логопедичних занять;

- робочі зошити і зошити для перевірки завдань;
 - розклад занять груп, завірений директором освітнього закладу;
 - паспорт логопедичного кабінету, картотеку обладнання, навчальної та дидактичної літератури, що знаходяться в логопедичному кабінеті;
 - річний звіт про роботу логопеда;
- 17) проходження у встановленому Законодавством порядку попередні та періодичні медичні огляди.

Права логопеда як фахівця

У межах своєї професійної діяльності та компетентності логопед має певні права, які прописані в посадових інструкція фахівців логопедичного пункту освітнього закладу.

Зокрема, логопед має *право*:

- 1) брати участь у розробці освітньої політики та стратегії освітнього закладу; створенні відповідних документів; розробці рішень, що стосуються питань корекційно-розвивального та логокорекційного навчання; роботі медичних об'єднань району та навчального закладу з приводу питань навчання та виховання дітей з порушеннями мовлення;
- 2) вносити свої пропозиції щодо початку, припинення або призупинення соціальних, конкретних методичних проектів в освітніх закладах; вдосконалення навчально-методичної роботи; заохочення учасників педагогічного процесу логокорекційної спрямованості;
- 3) вибирати та добирати спеціальні методики для обстеження мовленнєвого розвитку дитини, корекційно-розвивальної та логокорекційної навчально-виховної роботи, яка відповідає вимогам державних освітніх стандартів; навчально-дидактичні посібники, підручники, методи оцінки знань з метою оптимізації процесу корекційно-розвивального та логокорекційного навчання;
- 4) бути присутнім на будь-яких уроках і заняттях навчально-виховного процесу, попередньо про це попередивши педагога або вихователя не пізніше, ніж напередодні відвідування заняття (без права входити в клас після початку уроку і робити зауваження протягом уроку або заняття);
- 5) користуватися інформацією психологів, учителів-дефектологів, лікарів про результати діагностичного обстеження дітей з порушеннями мовлення;
- 6) проводити консультативну та діагностичну роботу з батьками щодо питань мовленнєвого розвитку дітей;

7) звертати увагу на дисциплінарну відповідальність учнів за вчинки, які дезорганізують навчально-виховний процес, у порядку, який встановлений Правилами про заохочення і стягнення;

8) вимагати від керівника освітнього закладу створення сприятливих умов для успішного виконання функціональних обов'язків;

9) здійснювати свою роботу в окремому кабінеті, який забезпечений необхідним спеціальним обладнанням, з площею, що відповідає санітарно-гігієнічним нормам;

10) підвищувати кваліфікацію усіма доступними способами;

11) атестуватися на відповідну кваліфікаційну категорію та отримувати її в результаті успішного проходження атестації;

12) на соціальний та правовий захист відповідно до свого статусу;

13) на адекватні, безпечні та належні для забезпечення продуктивної праці умови;

14) на захист професійної честі та гідності;

15) на своєчасне отримання заробітної платні залежно від посади, яку обіймає;

16) на існуючі пільги та переваги в оплаті праці.

Відповідальність логопеда

Візьміть до уваги!

Відповідальність логопеда — юридичні й моральні норми, які визначають відповідальність фахівця перед державою і суспільством за навчання та виховання дітей з порушеннями мовлення.

У процесі професійної діяльності логопед *відповідає за*:

- забезпечення рівня підготовки дітей з порушеннями мовлення, що навчаються в освітньому закладі;
- дисципліну та порядок, що зазначені трудовим законодавством;
- методи виховання (за застосування, в тому числі одноразового, методів виховання, пов'язаних з фізичним і (або) психічним насильством над особистістю дитини, логопед може бути звільнений від займаної посади відповідно до трудового законодавства і Закону України «Про освіту»);
- матеріальні цінності (за завдані навчальному закладу чи учасникам освітнього процесу у зв'язку з виконанням (невиконанням) своїх посадових обов'язків збитки логопед несе матеріальну відповідальність у порядку та в межах, визначених трудовим і (чи) цивільним законодавством);

- дотримання правил пожежної безпеки, охорони праці, санітарно-гігієнічних правил організації (у разі порушень зазначених пунктів логопед притягається до адміністративної відповідальності в порядку й у випадках, передбачених адміністративним законодавством);

- належне виконання Статуту і Правил внутрішнього трудового розпорядку навчального закладу, законних розпоряджень директора освітнього закладу та інших локальних нормативних актів, посадових обов'язків, встановлених посадовою інструкцією.

Візьміть до уваги!

• Радимо прочитати •

1. Бачина О.В. Школьный логопункт : организация и содержание работы / О.В. Бачина, М.П. Вилочева. — М. : ТЦ Сфера, 2009. — 64 с.
2. Довідник учителя-логопеда / [авт.-упор. С.М. Луїнович]. — Тернопіль : Мандрівець, 2008. — 112 с.
3. Елецкая О.В. Организация логопедической работы в школе / О.В. Елецкая, Н.Ю. Горбачевская. — М. : ТЦ Сфера, 2007. — 192 с.
4. Иванова Ю.В. Дошкольный логопункт : документация, планирование и организация работы / Ю.В. Иванова. — М. : Изд-во ГНОМ и Д, 2008. — 160 с.
5. Ишимова О.Л. Логопедическая работа в школе : пособие для учителей и методистов / О.А. Ишимова. — М., 2003. — 160 с.
6. Мазанова Е.В. Школьный логопункт. Документация, планирование и организация коррекционной работы : метод. пособ. для учителей-логопедов / Е.В. Мазанова. — М. : Издательство ГНОМ и Д, 2009. — 105 с.
7. Настольная книга логопеда : справ.-метод. пособие / [авт.-сост. Л.Н. Зуева, Е.Е. Шевцова]. — М. : АСТ: Астрель, 2009. — 398 с.
8. Поваляева М.Л. Полный справочник : настольная книга логопеда / М.А. Поваляева. — М. : АСТ : Астрель : Полиграфиздат, 2009. — 608 с.
9. Степанова О.Л. Справочник учителя-логопеда ДООУ / О.А. Степанова. — М. : ТЦ Сфера, 2009. — 224 с.
10. Фіцула М.М. Вступ до педагогічної професії : навч. посіб. для студ. вищ. пед. закл. освіти / М.М. Фіцула. — Вид. 3-тє, перероб. і доп. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2005. — 168 с.

Практикум

«Сходишки зростання»

I. Запитання та завдання для самоконтролю.

1. Що таке професійна діяльність? У чому полягає її сутність?
2. Які функції виконує логопед в освітніх закладах України?
3. Які види професійної діяльності логопеда ви знаєте? Схарактеризуйте їх.
4. Назвіть посадові обов'язки логопеда, які він виконує в процесі професійної діяльності.
5. Назвіть основні права логопеда в системі освіти.

II. Виконайте тести. Відповіді запишіть на відривній сторінці (с. 45).

1. Професійна діяльність — це ...

A) процес взаємодії людини з навколишнім середовищем, завдяки чому вона досягає свідомо поставленої мети, яка виникла внаслідок певних потреби;

B) діяльність людини за ознаками певної сукупності професійних завдань та обов'язків, які виконує фахівець;

B) процес, що відбувається протягом певного проміжку часу і має відчутні результати.

2. Посаду логопеда може обіймати особа, яка закінчила:

A) будь-який ВНЗ з будь-якого напрямку підготовки;

B) педагогічний ВНЗ з будь-якою спеціальністю;

B) педагогічний ВНЗ зі спеціальністю дефектологія (логопедія) або корекційна освіта (логопедія).

3. У процесі професійної діяльності логопед виконує такі функції:

A) комунікативну, конструктивну, організаторську, соціально-педагогічну, навчально-виховну, корекційно-розвивальну, гностичну;

B) науково-дослідну, освітньо-виховну, діагностико-консультативну, виробничо-управлінську, реабілітаційну;

B) комунікативну, організаторську, прогностичну, охоронно-захисну, діагностичну, профілактичну.

4. Посадові обов'язки логопеда зазначаються у:

A) посадовій інструкції;

B) контракті;

B) трудовому договорі.

5. Відповідальність логопеда — це ...

А) юридичні та моральні норми, які визначають відповідальність фахівця перед державою і суспільством за навчання та виховання дітей з порушеннями мовлення;

Б) усвідомлення смислу і значення діяльності, її наслідків для суспільства і соціального розвитку, вчинків особи з погляду інтересів суспільства або певної групи;

В) діяльність людини за ознаками певної сукупності професійних завдань та обов'язків, які виконує фахівець.

III. Виконайте завдання. Відповідь запишіть на відривних сторінках (с. 45—49).

Завдання 1. Складіть анотації до фахових журналів («Дефектологія. Особлива дитина : навчання та виховання», «Дефектолог», «Коррекционная педагогика» та ін.) за планом : опис бібліографічних ознак журналу (назва, періодичність, автори та ін.); короткий виклад змісту постійних рубрик (аналізуючи видання за останні два роки); цільова аудиторія.

Завдання 2. Визначте актуальні проблеми логопедичної роботи, що розглядаються на сторінках періодики. Обґрунтуйте свій вибір.

Завдання 3. Розробіть перелік питань, з якими ви хотіли б звернутися до логопеда-практика.

Завдання 4. Розкрийте зміст завдань основних видів професійної діяльності логопеда.

Перевірте себе (Відривні сторінки)

II. Відповіді на тести (зі с. 43—44).

1. А) ☐; Б) ☐; В) ☐. 4. А) ☐; Б) ☐; В) ☐.
2. А) ☐; Б) ☐; В) ☐. 5. А) ☐; Б) ☐; В) ☐.
3. А) ☐; Б) ☐; В) ☐.

III. Виконайте завдання.

Завдання 1. (зі с. 44).

Назва «Дефектологія. Особлива дитина : навчання та виховання»

Періодичність _____

Автори (редакційна колегія) _____

Короткий виклад постійних рубрик _____

Цільова аудиторія _____

Лінійний відділ

Назва «Дефектолог» *и педагогика*

Періодичність _____

Автори (редакційна колегія) _____

Короткий вивід постійних рубрик _____

Цільова аудиторія _____

«Коррекционная педагогика»

Периодичність

Автори (редакційна колегія)

Назва «Коррекционная педагогика»

Периодичність

Автори (редакційна колегія)

Короткий виклад постійних рубрик

Цільова аудиторія

Лінійний відрізок

Вправа 1. Прочитайте текст і визначте тему та основні ідеї.

Автори: (назва видання, дата)

Лінійний відрізок

Завдання 2. Актуальні проблеми логопедичної роботи (зі с. 44).

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

6. _____

7. _____

8. _____

Завдання 2. Запитання до логопеда-практика (зі с. 44).

Лінія відрізу

Завдання 3. Запитання до логопеда-практика (зі с. 44).

1. _____
- _____
- _____
- _____
2. _____
- _____
- _____
- _____
3. _____
- _____
- _____
- _____
4. _____
- _____
- _____
- _____
5. _____
- _____
- _____
- _____
6. _____
- _____
- _____
- _____
7. _____
- _____
- _____
- _____
8. _____
- _____
- _____
- _____

Завдання 4. Заповніть таблицю (зі с. 44).

Вид професійної діяльності логопеда	Завдання
Науково-методична	
Соціально-педагогічна	
Культурно-просвітницька	
Консультативна	
Навчально-виховна	
Організаційно-управлінська	
Діагностико-аналітична	
Корекційно-розвивальна	

Лінія відрізу

Ключові слова: професія; професійне самовизначення; діагностична методика; професіограма; модель фахівця.

Самодіагностика та діагностика професійного вибору

Візьміть до уваги!

Професія — стійкий та широкий вид трудової діяльності людини, визначений розподілом праці та її функціональним змістом.

Процес вибору професії дуже складний. Він розглядається з точки зору безперервності процесу самопізнання, формування інтересів, професійних намірів, професійної перспективи у перекваліфікації або підвищення рівня компетентності, що проходить через низку етапів навчальної та професійної діяльності особистості. Процес професійного вибору повинен бути обґрунтованим професійною придатністю, сукупністю психологічних, вікових та фізіологічних особливостей, що зумовлюють ефективність певного виду діяльності.

В основі професійного вибору лежать: пізнання особистістю низки професій; об'єктивне оцінювання індивідуально-психологічних особливостей; співвіднесення професійно важливих якостей особистості, можливостей з вимогами до професії та потребою на ринку праці [11; 12, 4].

У старших класах загальноосвітніх навчальних закладів психолого-педагогічна робота з учнями спрямована на їх професійне самовизначення, підготовку до свідомого вибору професії.

Візьміть до уваги!

Професійне самовизначення — це процес обрання особистістю виду майбутньої професійної діяльності, що відбувається на основі наявних у неї професійних нахилів, інтересів і сформованих здібностей.

Основна мета професійного самовизначення особистості полягає в усвідомленні нею відповідності власних можливостей психологічним вимогам професії, своєї ролі в системі соціальних відносин та відповідальності за виконання зобов'язань, які виникають у зв'язку зі зробленим вибором [13].

Готовність до свідомого вибору професії має свою структуру (рис. 4).

Рис 4. Складові свідомого вибору професії

Психологічна готовність характеризується свідомим вибором професії відповідно до наявних здібностей та можливостей особистості; моральна — в усвідомленості суспільного та особистісного значення праці, прагненні проявити свої здібності; та практична, що проявляється у наявності загальних та спеціальних знань, умінь та навичок.

До основних компонентів готовності свідомого вибору професії зазвичай належать:

- загальне позитивне ставлення до професії;
- знання первинного кола професій, їхнього змісту, вимог, шляхів отримання професії та перспективи професійного зростання;
- сформованість професійних компонентів;
- адекватна самооцінка;
- сформованість мотиваційної сфери;
- наявність спеціальних здібностей;
- наявний практичний досвід;
- відповідний стан здоров'я;
- сформованість моральних якостей, які відповідають вимогам професії до людини [2, 44–45].

Основою вибору майбутньої професії є певні цілі, наміри, бажання та завдання особистості, що не відображають смислової сутності предмету вибору [15].

Процес професійного самовизначення учнів остаточно формується на кінцевому етапі шкільного навчання і є результатом профорієнтаційної роботи школи, сім'ї та громадськості. Одним із допоміжних засобів цього складного процесу є використання психодіагностичних методик [12].

Методика «Діагностика комунікативних та організаторських здібностей» (за Б. Федоришиним, В. Синявським). Ця методика призначена для виявлення комунікативних та організаторських здібностей особистості (вміння чітко та швидко встановлювати ділові й товариські контакти з людьми, прагнення розширювати контакти, участь у групових заходах, вміння впливати на людей, прагнення проявляти ініціативу і т. д.). Методика складається з 40 запитань, на кожне з яких необхідно відповісти «так» або «ні» [1].

Методика «Діагностика творчого потенціалу та креативності». Методика спрямована на визначення рівня допитливості особистості, впевненості в собі, сталості, стану зорової та слухової пам'яті, прагнень до незалежності, здатності до абстрагування та зосередження. Ці показники вважаються складовими творчого потенціалу [14].

Методика «Визначення рівня соціальної креативності особистості». Ця методика за допомогою самооцінки поведінки в нестандартних ситуаціях життєдіяльності особистості дає змогу визначити рівень соціальної креативності [16].

Методика «Визначення рівня емоційності» (за В.В. Суворовим) дозволяє діагностувати рівень емоційності особистості.

Запропоновані методики дають змогу схарактеризувати основні професійні якості логопеда як фахівця педагогічної сфери.

Професіограма логопеда

Візьміть до уваги!

Професіограма — це опис особливостей конкретної професії, що розкриває специфіку професійної праці та вимоги, які висуваються до фахівця.

Професіограма є важливим засобом для визначення професійної придатності під час проведення професійного добору [13, 268].

В науковій літературі професіограму педагогічних працівників трактують як:

- документ, у якому подана кваліфікаційна характеристика вчителя з точки зору вимог, які висуваються до його знань, вмінь та навичок; до його особистості, здібностей, психофізіологічних можливостей та рівня підготовки [7, 124];
- перелік та опис загальнотрудових і спеціальних знань, навичок і вмінь, необхідних для успішного виконання певного виду професійної діяльності [13, 268];
- зумовлену змістом праці систему інформації про соціально-економічні, технологічні, санітарно-гігієнічні та педагогічні аспекти про-

фесії, її психологічні й психофізіологічні властивості та якості, що необхідні й достатні для успішного оволодіння та ефективного виконання конкретної професійної діяльності [5, 740].

Кожна професіограма має свою *структуру* і складається з таких *компонентів*:

1) загальна характеристика професії (історія виникнення, соціально-економічне значення, зміст функціональних обов'язків фахівця, зв'язок з іншими професіями);

2) санітарно-гігієнічні умови та безпека праці (ступінь важкості, обмеження в праці за віком і статтю, режим праці та відпочинку, умови праці);

3) вимоги професії до працівника (необхідний рівень знань та умінь, вимоги до інтелектуальної та емоційно-вольової сфер, моральні та ділові якості особистості);

4) професійне навчання (необхідний рівень професійної освіти, рівень отримання професійної підготовки, умови та вимоги щодо вступу у вищий навчальний заклад (ВНЗ), форми і методи навчальної діяльності);

5) медичні, психологічні та психофізіологічні протипоказання до навчання та виконання професійних обов'язків;

6) заробіток;

7) підвищення кваліфікації (оволодіння суміжними професіями, самовдосконалення в межах своєї спеціалізації);

8) перспективи зайнятості (працевлаштування після закінчення навчання, потреба у відповідних фахівцях на ринку праці).

Під час розробки професіограми відповідної професії чи спеціальності використовують низку *принципів*:

- а) комплексного підходу до вивчення професії;
- б) цілеспрямованого складання професіограми;
- в) відображення типових специфічних ознак професії;
- г) відображення професії в конкретних соціально-економічних умовах;

- д) урахування динаміки розвитку професії;
- е) перспективи професійного та кар'єрного зростання працівника;
- ж) науковості, який розробляється з урахуванням системного, діяльнісного та особистісного підходів [5, 740–741].

Відповідно до професіограми логопед у процесі професійної діяльності вирішує завдання з формування знань, умінь і навичок; виховання та розвитку особистості учнів з мовленнєвими порушеннями. Він виконує навчально-виховну, комунікативну, конструктивну, організаційну, гностичну, корекційно-розвивальну та соціально-педагогічну функції (див. рис. 3).

Професійна діяльність майбутнього логопеда виходить за межі традиційної вчительської діяльності, тісно взаємодіючи та переплітаючись з різними видами соціально-педагогічної, реабілітаційної, консультативно-діагностичної, психотерапевтичної, корекційної та іншими видами «невчительської» діяльності, мета якої спрямована на сприяння особистості з мовленнєвими порушеннями в її соціальній адаптації та інтеграції засобами спеціальної освіти.

Фахівець повинен уміти аналізувати спеціальну літературу, проводити діагностичне обстеження та складати клінічну, психолого-педагогічну характеристику на дитину з будь-яким мовленнєвим порушенням та будь-якого віку.

Педагогічна діяльність логопеда характеризується: наявністю дидактичних, перцептивних, комунікативних, організаторських здібностей; умінням складати плани-конспекти занять до відповідних розділів і тем навчального процесу та уміння проводити їх; гуманістичною спрямованістю, позитивним ставленням до педагогічної діяльності, бажанням працювати з дітьми, які мають порушення мовленнєвого розвитку; планувати свою роботу в спеціальних установах тощо.

О. Єгорова визначає такі вимоги під час складання професіограми фахівця педагогічної сфери:

- чітке визначення предмета й основних результатів діяльності;
- направленість усіх видів трудової діяльності на благо конкретної особистості;
- не виділяти окремі компоненти та якості професії, а описувати її цілісно, в системі характеристик, підкреслюючи при цьому головні складові;
- вказувати на можливі шляхи розвитку особистості засобами професії, динаміку психічних новоутворень у процесі професійної діяльності, за допомогою чого фахівець має можливість обрати напрямок професійного зростання з урахуванням своєї індивідуальності;
- вказувати на перспективні зміни в професії;
- спрямованість на вирішення практичних завдань щодо професійного навчання, профвідбору;
- характеризувати необхідні невідомі професійні психологічні якості працівника, їх психологічні якості та властивості, які можна компенсувати [4, 51–52].

Професіограма логопеда містить такі *основні розділи*: а) зміст діяльності та психологічна характеристика професії (предмет діяльності, професійні обов'язки та мета, засоби, характер, організація та функції діяльності, відповідальність та умови діяльності, фактори психофізіологічного навантаження); б) вимоги професії (індивідуальні та особистісні здібності та якості, стан здоров'я, допрофесійна та професійна освіта).

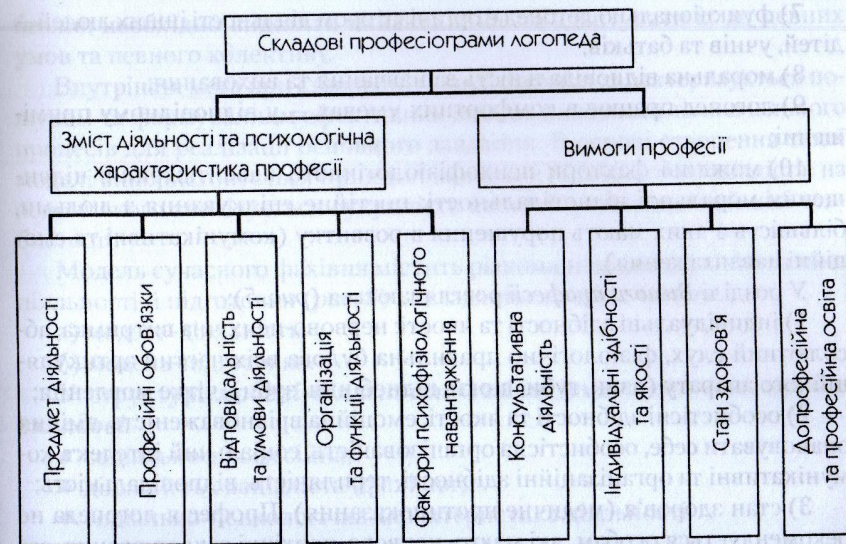

Рис. 5. Складові професіограми логопеда

Розділ *Зміст діяльності та психологічна характеристика професії* містить такі складові (рис. 5):

1) обов'язки: добір дітей з порушеннями мовлення в спеціальні групи; визначення ступеня порушення; постановка порушених звуків; попередження дефектів мовлення; організація консультацій для вчителів та батьків дітей з порушеннями мовлення;

2) основна мета діяльності — усунення порушень мовлення та постановка порушених звуків;

3) основний предмет діяльності — вивчення порушень мовлення та навчально-виховний процес осіб з розладами мовленнєвої діяльності;

4) використання в трудовій діяльності низки засобів: речові — ручні (авторучка, олівець, медичний шпатель), електроцифрові (персональний комп'ютер), засоби зв'язку; функціональні — наочно-дійове та словесно-логічне мислення, довготривала образна та моторна пам'ять, стійкість і сконцентрованість уваги, емоційно виразне мовлення, мімічні та жестові рухи, органи чуття (зір, слух).

5) професійна діяльність має свій характер і здійснюється відповідно до посадових обов'язків, законодавчих та нормативно-правових актів, положень та інструкцій, норм професійної етики;

6) діяльність фахівця, яку він виконує самостійно від самого її початку і до кінця, індивідуально організована;

7) функціонально логопед є організатором діяльності інших людей — дітей, учнів та батьків;

8) моральна відповідальність за навчання та виховання;

9) логопед працює в комфортних умовах — у відповідному приміщенні;

10) можливі фактори психофізіологічного навантаження: підвищення моральної відповідальності; постійне спілкування з людьми, більшість з яких мають порушення в розвитку (комунікативні та емоційні навантаження).

У розділі *Вимоги професії* розглядаються (рис. 5):

1) індивідуальні здібності та якості: нервово-психічна витримка, абсолютний слух, фізіологічно правильна будова всіх частин артикуляційного апарату (язик, губи, щок, піднебіння, зуби), чітке мовлення;

2) особистісні здібності та якості: емоційна рівноваженість, вміння опановувати себе, особистісна організованість, соціальний інтелект, комунікативні та організаційні здібності, терплячість, відповідальність;

3) стан здоров'я (медичне протипоказання). Професія логопеда не рекомендується особам, які мають нервово-психічні захворювання, захворювання серцево-судинної, опорно-рухової систем, захворювання лор-органів та зору;

4) допрофесійна освіта: необхідні знання з рідної (української) мови, біології, історії та інших знань в рамках шкільної програми;

5) професійна освіта: наявність вищої професійної освіти [3, 185—188].

Модель фахівця

Візьміть до уваги!

Модель фахівця — це певний еталон, зразок, що відповідає вимогам практичної діяльності, має педагогічний потенціал, забезпечуючи йому успішне функціонування в майбутньому.

Модель фахівця дає можливість комплексно оцінити випускника вищого навчального закладу як особистість, яка підготовлена до самостійної професійної діяльності в рамках існуючої системи суспільних відносин.

Модель фахівця — узагальнене відображення найбільш характерних та суттєвих сторін діяльності спеціаліста певного профілю.

Потенціал проявляється не лише в наявності професійних знань та умінь, але й у професійній та загальнолюдській культурі, формуванні на їх основі світогляду особистості. Ці якості можна сформувати різними способами та прийомами. Оскільки в практичній діяльності їх

безліч, необхідно виділити найактивніші та адаптувати їх до певних умов та певного колективу.

Внутрішня мета при створенні моделі фахівця характеризується пошуком та формуванням ефективних шляхів виховного та навчального процесів для реалізації основного завдання. В основі створення такої моделі використовується принцип вивчення діяльності спеціаліста, на основі якого аналізується сукупність якостей і властивостей цієї особистості.

Модель сучасного фахівця містить різноманітні складові та еталони діяльності й підготовки (рис. 6) і складається з двох частин:

а) модель-діяльність;

б) модель-підготовка.

У структурі *моделі-діяльності* фахівця виділяють такі *основні складові*:

- соціально-професійна;
- діяльність спеціаліста (фахівця);
- соціально-психологічна характеристика діяльності.

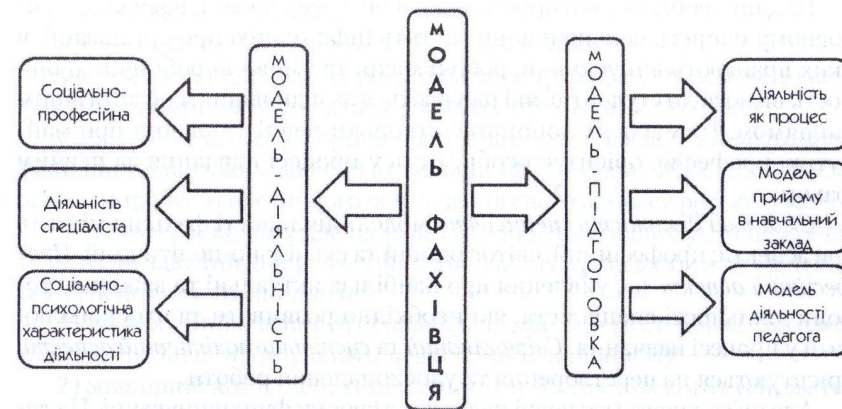

Рис. 6. Модель сучасного фахівця

Соціально-професійна складова моделі-діяльності включає в себе два рівні:

а) макросоціальний — рівень суспільства, області, регіону (допомагає сформулювати вимоги до діяльності спеціаліста, оцінювати рівень розвитку педагогічної галузі та її зв'язок з іншими сферами діяльності, визначити наповнюваність педагогічної галузі кваліфікованими педагогічними кадрами, підрахувати необхідність у таких спеціалістах тощо);

б) мікросоціальний. Цей рівень вивчає діяльність фахівця, містить дані про умови праці, включає амплітуду особливостей праці, вивчення параметрів, починаючи з психологічних та закінчуючи інформаційними.

В структуру цієї складової входить сукупність даних про параметри навколишнього середовища, перелік та зміст яких доповнюється та уточнюється емпіричними дослідженнями.

У процесі розвитку соціально-професійної складової беруть активну участь експерти певних галузей, які здатні виділити не лише стандартні параметри трудової діяльності, але й нестандартні, що пов'язані з психофізіологічними особливостями особистості фахівця.

Соціально-професійна складова — це початковий етап створення моделі, що впливає на підготовку фахівця, конкретизацію його цілей та дозволяє враховувати основні тенденції в техніко-технологічному розвитку сучасного виробництва; специфіку соціально-професійної складової, на основі якої і відбувається діяльність кожного фахівця відповідної галузі.

Ці дані необхідно використовувати безпосередньо в навчально-виховному процесі, оскільки вони містять інформацію про організації, в яких працюють випускники, робочі місця та умови виробничої діяльності, вимоги до студентів, які навчаються за відповідним педагогічним напрямом. Цей аспект допомагає створити певні уявлення про майбутню професію, орієнтує особистість у процесі навчання за певним фахом.

Складова діяльності спеціаліста моделі-діяльності фахівця містить три аспекти: професійний, світоглядний та суспільно-політичний. *Професійний аспект* дає уявлення про найбільш актуальні та важливі сторони діяльності спеціаліста, які необхідно розвивати та вдосконалювати у процесі навчання. *Світоглядний та суспільно-політичний аспекти* орієнтуються на перетворення та удосконалення роботи.

Але ця складова має певні недоліки в своєму функціонуванні. На даному етапі становлення вищої освіти України немає єдиного державного документа, в якому б чітко зазначалися: загальні вимоги до підготовки спеціалістів педагогічної сфери; вимоги до особистісних якостей фахівця (ділові, моральні, комунікативні, організаторські та інші); достатньо та досконало розроблені питання про цілі підготовки спеціалістів; перелік соціальних завдань, які мусить вирішувати фахівець.

В свою чергу, складова *соціально-психологічна характеристика діяльності* розкриває соціально-психологічні характеристики особистості фахівця, необхідність та наявність яких забезпечує успішність його трудової діяльності, їх виділення, вимірювання вираженості та впливу на

результати праці — обов'язкова умова при побудові моделі діяльності фахівця педагогічної сфери.

Головною метою даної складової є розвиток гармонійно-духовної особистості, що можливий на основі засвоєння основних культурних понять та знань.

Культура є основним та вищим проявом людської освіченості та професійної компетентності. Рівнем засвоєння культурних понять визначається і рівень творчої індивідуальності особистості. Досягнутий рівень культури особистості включає в конкретні моделі підготовки фахівців, їхню загальну освіченість і грамотність.

Модель підготовки фахівця — спосіб або засіб досягнення мети виховного та навчального процесів, що містить такі аспекти:

- 1) діяльність розглядається як процес, за допомогою якого формується майбутній спеціаліст;
- 2) модель прийому в навчальний заклад визначає матеріал, з якого в результаті буде отриманий фахівець необхідного профілю;
- 3) модель діяльності педагога фіксує вимоги до дітей у сфері виховного та навчального процесу.

Модель фахівця формується в результаті комплексного дослідження розмаїття складових навчально-виховного процесу з включенням у нього тих вимог, які ставляться до носіїв конкретних професій.

Стратегію і тактику вирішення питань, що пов'язані з підготовкою фахівців, визначають навчальні заклади та їхні кадри. Між тим сучасна освіта потребує теоретичного осмислення свого процесу реформування.

У своєму науковому дослідженні М. Чобітько пропонує модель вчителя, який здатний до професійної діяльності. Складається ця модель з таких основних компонентів:

- 1) діяльнісний компонент (навчальна діяльність студента, його мотиви, потреби, цілі, результати педагогічної діяльності);
- 2) зовнішній компонент (ставлення та вимоги сучасного суспільства до професії вчителя);
- 3) професійний компонент (рівень сформованості педагогічного мислення, професійних та особистісних якостей);
- 4) аксіологічний компонент (ціннісні орієнтації майбутнього спеціаліста).

Дослідник наголошував на тому, що в процесі професійної підготовки фахівця відбувається поетапне нарощування професіоналізму, що складається з освітньої, організаційної, дидактичної, професійної, особистісної та технологічної частин. Освітня — процес здобуття студентами повної вищої освіти. Організаційна частина характеризується наявністю організаційно-методичних умов та цілей професійної підготовки.

Дидактична складова відображає специфіку професійної підготовки вчителя, що проявляється в інтегруванні змісту навчальних дисциплін, сукупність форм, методів та засобів навчання. Професійна частина характеризує забезпеченість процесу розвитку в майбутніх фахівців професійного інтересу, знань, умінь та навичок, творчих здібностей. Особистісна складова відображає індивідуальні та психологічні якості студентів. Технологічна частина — технологічний комплекс забезпечення професійної підготовки майбутнього вчителя.

За допомогою поетапного розвитку професіонального вчителя студенти підвищують рівень своєї педагогічної майстерності завдяки науково обраній системі психолого-дидактичних та організаційних засобів, що надають більше можливості викладачам результативніше та ефективніше керувати розвивальною взаємодією та особистісного професійного зростання кожного студента [6, 123—130; 10].

Візьміть до уваги!

• **Радимо прочитати** •

1. Батаршиев А.В. Психодиагностика способности к общению, или как определить организаторские и коммуникативные качества личности / А.В. Батаршев. — М.: ВЛАДОС, 1999. — 176 с.
2. Гончарова Н.О. Основы професійної орієнтації: навч. посіб. / О.П. Гончарова; за ред. В.Ф. Моргуна. — К.: Вид. дім «Слово», 2010. — 168 с.
3. Горбунова М.В. 333 современные профессии и специальности: 111 информационных профессиограмм / М.В. Горбунова, Е.В. Кирилук. — Изд. 2-е, доп. и перераб. — Ростов н/Д: Феникс, 2010. — 443 с.
4. Егорова О.А. Некоторые особенности профессиональной деятельности психолога в профилактике и коррекции проявлений агрессивности в поведении младших школьников [Электронный ресурс] / О.А. Егорова // Вестник ТвГУ. — Тверь: МОУ «Центр образования» № 49. — (Серия «Педагогика и психология (6)»). — С. 48—66. — Режим доступа: <http://eprints.tversu.ru/637/>. — Загл. с экрана.
5. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук. України; [голов. ред. В.Г. Кремень]. — К.: Юрінком Інтер, 2008. — 1040 с.
6. Кабінет професійної орієнтації в школі: методичні рекомендації / [авт. В.В. Сиявський]. — К.: 2004. — 32 с.
7. Коджаспирова Г.М. Педагогический словарь: для студ. высш. и сред. пед. учеб. заведений / Г.М. Коджаспирова, А.Ю. Коджаспиров. — М.: Издат. центр «Академия», 2001. — 176 с.
8. Кононко І.О. Соціально-емоційний розвиток особистості (в дошкільному дитинстві): навч. посіб. для вищ. навч. закладів / І.О. Кононко. — К.: Освіта, 1998. — 255 с.

9. Курбатова А. О. Психологічні особливості правильного вибору професії / А.О. Курбатова // Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами: зб. наук. пр. — К.: Університет «Україна», 2009. — № 6 (8). — С. 296—303.

10. Поваляева М.А. Полный справочник: настольная книга логопеда / М.А. Поваляева. — М.: АСТ: Астрель: Полиграфиздат, 2010. — 608 с.

11. Практикум по психологии менеджмента и профессиональной деятельности / под. ред. Г.С. Никифорова, М.А. Дмитриевой, В.М. Сметкова. — СПб.: Речь, 2001. — 448 с.

12. Професійна орієнтація та працевлаштування молоді: інформаційно методичний вісник / [Автори-укладачі: О.С. Романцов, Т.В. Горбоніс, О.Б. Бойсюк, Л.В. Демкович, В.І. Уруський]. — Тернопіль, 2001. — Вип. 1. — 78 с.

13. Психологічна енциклопедія / [авт.-упоряд. О. М. Стенанов]. — К.: Академвидав, 2006. — 424 с.

14. Рогов Е.И. Настольная книга практического психолога: учеб. пособ.: в 2 кн. / Е.И. Рогов. — М.: ВЛАДОС-ПРЕСС, 2001. — Кн. 2. — 480 с.

15. Творчість і технології в наукових дослідженнях неперервної професійної освіти: наук. вид. / за заг. ред. С.О. Сисоевої. — К.: КІМ, 2008. — 424 с.

16. Фетискин Я.Я. Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп / [Н.П. Фетискин, В.В. Козлов, Г.М. Мануйлов]. — М.: Изд-во Института Психотерапии, 2002. — 490 с.

17. Шапар В.Б. Сучасний тлумачний психологічний словник / В.Б. Шапар. — Х.: Прапор, 2007. — 640 с.

I. Запитання та завдання для самоконтролю.

1. Розкрийте сутність понять «професія», «професійний вибір» та «професійне самовизначення».
2. Назвіть основні складові свідомого вибору професії? Схарактеризуйте їх.
3. Які діагностичні методики, що характеризують професійні якості логопеда, ви знаєте?
4. Розкрийте значення поняття «професіограма».
5. Які основні складові професіограми логопеда ви знаєте? Схарактеризуйте їх.
6. Схарактеризуйте модель підготовки фахівця освітньої сфери.

II. Виконайте запропоновані тести з метою визначення ваших особистісних якостей. Результати тестування запишіть на відірваних сторінках (с. 73–87).

Тест 1. Методика «Діагностика комунікативних та організаторських здібностей» (за Б. Федоришиним, В. Синявським)

Інструкція. Перед вами 40 запитань, на кожне з яких потрібно дати відповідь «так» або «ні». Час виконання тесту 10–15 хв.

Обробка та інтерпретація даних. Рівні комунікативних та організаторських здібностей визначаються залежно від набраної кількості балів. Максимальна кількість балів по кожному параметру — 20. Підраховуються бали окремо за комунікативні та організаторські здібності за допомогою ключа обробки даних тесту. За кожну відповідь «так» або «ні» ставиться один бал. Експериментально визначається п'ять рівнів комунікативних та організаторських здібностей за відповідними рівнями.

Ключ до тесту

Комунікативні здібності:

так — 1, 5, 9, 13, 17, 21, 25, 29, 33, 37
ні — 3, 7, 11, 15, 19, 23, 27, 31, 35, 39

Шкала оцінювання

1–4 бали — характерний низький рівень прояву комунікативних та організаторських здібностей.

5–8 балів — комунікативні та організаторські здібності на рівні нижче середнього. Особистість не має потреби у спілкуванні, перевагу надає проведенню часу наодинці з собою. У новій компанії або колективі відчуває себе скучно. Відчуває труднощі у встановленні контактів з іншими людьми. Не відстоює свою точку зору, важко пере-

Організаторські здібності:

так — 2, 6, 10, 14, 18, 22, 26, 30, 34, 38
ні — 4, 8, 12, 16, 20, 24, 28, 32, 36, 40

живає образи. Рідко проявляє ініціативу, уникає прийняття самостійних рішень.

9–12 балів — характерний середній рівень прояву комунікативних та організаторських здібностей. Особи прагнуть до контактів із людьми, відстоюють своє, проте потенціал їхніх схильностей не вирізняється високою стійкістю. Потрібно проводити подальшу виховну роботу з формування та розвитку цих здібностей особистості.

13–16 балів — свідчить про високий рівень прояву комунікативних та організаторських здібностей. Особистість не губиться у новій обстановці, швидко знаходить нових друзів, прагне розширювати коло своїх знайомих, допомагає близьким та друзям, проявляє ініціативу у спілкуванні, здатна приймати рішення у складних, нестандартних ситуаціях.

17–20 балів — найвищий рівень комунікативних та організаторських здібностей, свідчить про сформовану потребу в комунікативній та організаторській діяльності. Особистість швидко орієнтується у складних ситуаціях. Невимушено поводить себе в новому колективі. Ініціативна. Приймає самостійні рішення. Відстоює свою точку зору і домагається прийняття своїх рішень. Любить організовувати ігри, різні заходи. Наполеглива й одержима у діяльності.

Тест 2. Методика «Діагностика творчого потенціалу та креативності»

Інструкція. Виберіть один із запропонованих варіантів відповіді.

Обробка та інтерпретація даних. Бали нараховуються за такою схемою: за відповідь «а» — 3 бали, «б» — 1 бал, «в» — 2 бали.

Запитання 1, 6, 7, 8 визначають межі допитливості; 2, 3, 4, 5 — впевненість у собі; 9 і 15 — сталість; 10 — амбіційність; 12 і 13 — стан «слухової» пам'яті; 11 — стан зорової пам'яті; 14 — прагнення бути незалежним; 16, 17 — здатність до абстрагування; 18 — ступінь зосередженості. Загальна сума набраних балів показує рівень творчого потенціалу

Шкала оцінювання

48 і більше балів — в особистості закладено значний творчий потенціал, який представляє багатий вибір творчих можливостей;

24–47 балів — особистості притаманні ті якості, які дозволяють їй творити, але є і певні перешкоди, які гальмують процес творчості. Одна із основних — страх, особливо у людей, які орієнтуються на обов'язковий успіх. Він може бути як соціальним, так і страхом суспільного осудження. Будь-яка нова ідея проходить через етап несподіваності, здивування, невизнання, осуду оточуючих. Такі негативні бар'єри

призводять до скутості творчої активності та зниження рівня творчого потенціалу;

23 і менше балів — низький рівень потенціалу. Характеризується недооцінюванням особистістю своїх здібностей.

Тест 3. Методика «Визначення рівня соціальної креативності особистості»

Інструкція. Оцініть запропоновані твердження або запитання за 9-бальною шкалою.

Обробка та інтерпретація даних. На основі сумарного числа набраних балів визначте рівень своєї соціальної креативності.

Шкала оцінювання

18–39 балів — дуже низький рівень;

40–54 бали — низький рівень;

55–69 балів — нижче середнього рівня;

70–99 балів — середній рівень;

100–129 балів — вище середнього рівня;

130–142 бали — високий рівень;

143–162 бали — дуже високий рівень.

Тест 4. Методика «Визначення рівня емоційності» (за В.В. Суворовим)

Інструкція. Дайте відповідь на запропоновані запитання — «так» або «ні».

Обробка та інтерпретація даних. За кожну позитивну відповідь нараховується 1 бал. Чим більше число балів набирає респондент, тим вищий рівень його емоційності.

Шкала оцінювання

0–5 балів — низький рівень емоційності;

6–10 балів — середній рівень;

11 і вище балів — високий рівень емоційності.

III. Виконайте завдання. Відповіді запишіть на відривних сторінках (с. 89).

Завдання 1. Проаналізуйте професіограми таких професій, як: вихователь дитячого садка, вчитель, вчитель-дефектолог, педагог, психолог та соціальний педагог. Зазначте, що спільного та відмінного мають запропоновані професії з професією логопеда.

Перевірте себе

(Відривні сторінки)

II. Результати тестування (зі с. 70–72).

Тест 1. Методика «Діагностика комунікативних та організа-торських здібностей» (за Б. Федоришиним, В. Синявським)

Текст опитувальника

1. Чи є у вас потяг до спілкування та знайомства з різними людьми?
2. Чи подобається вам займатися громадською роботою?
3. Чи довго вас турбує почуття образи на своїх товаришів?
4. Чи завжди вам важко орієнтуватися в критичній ситуації, що склалася?
5. Чи багато у вас друзів, з якими ви постійно спілкуєтесь?
6. Чи часто вам вдається схилити більшість своїх товаришів до прийняття ними вашої думки?
7. Чи правда, що вам приємніше і простіше проводити час з книжками або за якимось іншим заняттям, ніж з людьми?
8. Якщо виникли певні перешкоди у здійсненні ваших намірів, чи легко ви відмовляєтеся від них?
9. Чи легко ви встановлюєте контакт з людьми, які значно старші вас?
10. Чи любите ви придумувати та організовувати зі своїми товаришами різноманітні ігри та розваги?
11. Чи важко вам включатися в нові колективи?
12. Чи часто ви відкладаєте на інші дні справи, які слід було б виконати сьогодні?
13. Чи легко вам вдається встановлювати контакти і спілкуватися з незнайомими людьми?
14. Чи прагнете ви, щоб ваші товариши діяли згідно з вашою думкою?
15. Чи важко вам освоюватися в новому колективі?
16. Правда, що у вас не буває конфліктів з товаришами через невиконання ними своїх обіцянок, зобов'язань, обов'язків?
17. Чи прагнете ви, якщо обставини сприяють цьому, познайомитися і поспілкуватися з незнайомою людиною?
18. Чи часто у вирішенні важливих справ берете ініціативу на себе?
19. Чи дратують вас оточуючі? Чи виникає у вас бажання побути наодинці?
20. Чи правда, що ви, як правило, погано орієнтуєтесь в незнайомій для вас обстановці?

приходять до вас і ви не можете відповісти на їхні запитання?

21. Чи подобається вам постійно бути серед людей?

22. Чи виникає у вас відчуття дискомфорту, якщо не вдається завершити розпочату справу?

23. Чи важко вам проявити ініціативу, щоб познайомитися з іншою людиною?

24. Чи правда, що ви втомлюєтесь від постійного спілкування з друзями?

25. Чи подобається вам брати участь у колективних іграх?

26. Чи часто ви проявляєте ініціативу під час вирішення проблем, які зачіпають інтереси ваших друзів?

27. Чи правда, що ви відчуваєте себе невпевнено серед незнайомих людей?

28. Чи правда, що ви не прагнете до того, щоб довести правильність своїх дій чи слів?

29. Чи вважаєте ви, що вам неважко внести пожвавлення у незнайоме товариство?

30. Чи брали ви участь у громадському житті школи?

31. Чи прагнете ви обмежити коло своїх знайомих?

32. Чи правда, що ви не прагнете відстоювати свою думку чи рішення, якщо їх не одразу прийняли друзі?

33. Чи комфортно ви себе почуваєте в незнайомій компанії?

34. Чи охоче ви організовуєте вечірку для своїх друзів?

35. Чи правда, що ви губитеся, коли треба говорити перед великою кількістю людей?

36. Чи часто ви спізнюєтесь на ділові зустрічі, побачення?

37. У вас багато друзів?

38. Чи часто ви буваєте в центрі уваги своїх друзів?

39. Ви відчуваєте дискомфорт під час спілкування з малознайомими людьми?

40. Чи правда, що ви не дуже впевнено почуваєте себе в оточенні великої групи своїх друзів?

Лінія відрізу

Лінія відрізу

21. Чи подобається вам постійно бути серед людей?

22. Чи виникає у вас відчуття дискомфорту, якщо не вдається завершити розпочату справу?

23. Чи важко вам проявити ініціативу, щоб познайомитися з іншою людиною?

24. Чи правда, що ви втомлюєтесь від постійного спілкування з друзями?

25. Чи подобається вам брати участь у колективних іграх?

26. Чи часто ви проявляєте ініціативу під час вирішення проблем, які зачіпають інтереси ваших друзів?

27. Чи правда, що ви відчуваєте себе невпевнено серед незнайомих людей?

28. Чи правда, що ви не прагнете до того, щоб довести правильність своїх дій чи слів?

29. Чи вважаєте ви, що вам неважко внести пожвавлення у незнайоме товариство?

30. Чи брали ви участь у громадському житті школи?

31. Чи прагнете ви обмежити коло своїх знайомих?

32. Чи правда, що ви не прагнете відстоювати свою думку чи рішення, якщо їх не одразу прийняли друзі?

33. Чи комфортно ви себе почуваєте в незнайомій компанії?

34. Чи охоче ви організовуєте вечірку для своїх друзів?

35. Чи правда, що ви губитеся, коли треба говорити перед великою кількістю людей?

36. Чи часто ви спізнюєтесь на ділові зустрічі, побачення?

37. У вас багато друзів?

38. Чи часто ви буваєте в центрі уваги своїх друзів?

39. Ви відчуваєте дискомфорт під час спілкування з малознайомими людьми?

40. Чи правда, що ви не дуже впевнено почуваєте себе в оточенні великої групи своїх друзів?

Результати тесту

Тест 2. Методика «Діагностика творчого потенціалу та креативності»

Текст опитувальника

1. Як ви вважаєте, світ довкола вас може бути кращим?
А. Так.
Б. Ні, він і так досить гарний.
В. Так, але тільки в дечому.
2. Ви можете брати участь у значних змінах навколишнього світу?
А. Здебільшого так.
Б. Ні.
В. Так, у деяких випадках.
3. Як ви вважаєте, ваші ідеї принесли б користь у тій сфері діяльності, в якій ви працюєте?
А. Так.
Б. Так, за сприятливих обставин.
В. Лише деякою мірою.
4. На вашу думку, у майбутньому ви будете відігравати значну роль, що зможе привести до принципових змін у суспільстві?
А. Так, напевно.
Б. Це малоймовірно.
В. Можливо.
5. Розпочинаючи певну справу, ви впевнені в її успішному втіленні?
А. Так.
Б. Часто думаю, що не зумію.
В. Так, часто.
6. Чи відчуваєте ви бажання зайнятися справою, яку абсолютно не знаєте?
А. Так, невідоме мене приваблює.
Б. Невідоме мене не цікавить.
В. Усе залежить від характеру цієї справи.
7. Вам довелося займатися незнайомою справою. Чи відчуваєте ви бажання досягти в ній високих результатів?
А. Так.
Б. Ні, я хочу навчитися лише найголовнішого.
В. Ні, я хочу тільки задовольнити свою цікавість.

Лінія відрізу

Лінія відрізу

8. Якщо справа, яку ви не знаєте, вам подобається, чи хочете ви знати про неї все?

- А. Так.
- Б. Ні, мені достатньо знань про основне.
- В. Ні, я тільки задовольню свою цікавість.

9. Коли ви зазнаєте невдачі, то:

- А. Певний час опираєтеся всупереч здоровому глузду.
- Б. Вирішуєте махнути рукою на цю витівку, оскільки розумієте, що вона нереальна.
- В. Продовжуєте робити свою справу, навіть коли стає очевидним, що перешкоди нездоланні.

10. На вашу думку, професію необхідно обирати, виходячи із:

- А. Своїх можливостей, подальших перспектив для себе.
- Б. Стабільності, значущості, потрібності професії, потреби в ній.
- В. Переваг, які вона забезпечує.

11. Подорожуючи, ви б змогли легко зорієнтуватися на маршруті, яким вже пройшли?

- А. Так.
- Б. Ні, боюся збитися зі шляху.
- В. Так, але тільки там, де місцевість дуже сподобалася і запам'яталася.

12. Чи зможете ви пригадати, про що йшлося відразу ж після якоїсь розмови?

- А. Так.
- Б. Все пригадати не зможу.
- В. Запам'ятовую тільки те, що мене цікавить.

13. Коли ви чуєте слово незнайомою вам мовою, то зможете повторити його по складах без помилок, навіть не знаючи його значення?

- А. Так.
- Б. Так, якщо це слово легко запам'ятати.
- В. Повторю, але не зовсім правильно.

14. У вільний час:

- А. Ви прагнете залишитися на самоті, поміркувати.
- Б. Вам хочеться бути в компанії.
- В. Вам байдуже, чи будете ви один або в компанії.

А. Справу завершено, і вона здається вам добре виконаною.

- В. Вам ще не все вдалося зробити.

А. Любите мріяти про

- В. Іноді любите помріяти, але про речі, які пов'язані з вашою роботою.

А. Незалежно від того, де і з ким ви перебуваєте.

- Б. Лише наодинці з собою.
В. Тільки там, де буде не дуже шумно.

А. Можете відмовитися від неї, я

- В. Змініте свою думку, якщо опір виявиться надто сильним.

© 2006 The Authors
Journal compilation © 2006 Blackwell Publishing Ltd

Тест 3. Методика «Визначення рівня соціальної креативності особистості»

Текст опитувальника

№ з/п	Запитання тесту	Шкала оцінювання
1	Як часто вам вдається довести до логічного кінця розпочату справу?	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9
2	Якщо всіх людей поділити на два типи: логічних та евристів (генератори ідей), то якою мірою ви є генератором ідей?	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9
3	Якою мірою ви відносите себе до рішучих людей?	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9
4	Наскільки відрізняється ваше «творіння» від зразка проекту, задуму?	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9
5	Наскільки ви здатні проявити вимогливість та наполегливість для того, щоб люди виконали свої обіцянки?	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9
6	Як часто ви виступаєте з критичними судженнями в бік іншої людини?	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9
7	Як часто вирішення певної проблеми залежить від рівня вашої енергійності та наполегливості?	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9
8	Який відсоток людей у вашому колективі підтримує вас, ваші ідеї та пропозиції? (один бал приблизно 10 %)	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9
9	Як часто у вас буває оптимістичний та веселий настрій?	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9
10	Якщо всі проблеми, які ви вирішували за останній рік, умовно поділити на теоретичні та практичні, який відсоток належить теоретичним? (один бал приблизно 10 %)	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9
11	Як часто ви відстоюєте власні принципи та переконання?	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9
12	Якою мірою ваша комунікативність сприяє вирішенню життєво важливих для вас проблем?	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9

Лінія відрізу

Лінія відрізу

Лінія відрізу

№ з/п	Запитання тесту	Шкала оцінювання
13	Як часто у вас виникають ситуації, коли відповідалність за вирішення складної ситуації в колективі залежить від вас?	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9
14	Як часто ваші ідеї та наміри втілювалися в життя?	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9
15	Як часто вам вдається проявити наполегливість з метою випередження своїх однолітків з навчання?	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9
16	Який відсоток ваших друзів та близьких людей вважають вас вихованою та здібною особистістю?	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9
17	Як часто ви приймаєте несподівані рішення для ваших друзів та близьких?	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9
18	Як часто ви кардинально змінювали спосіб свого життя або знаходили принципово нові підходи у вирішенні старих проблем?	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9

Лінія відрізу

Результати тесту

1. Матрица — это таблица, состоящая из строк и столбцов. Она используется для хранения и обработки данных. Матрицы могут быть квадратными (число строк равно числу столбцов) или прямоугольными (число строк не равно числу столбцов).

2. Вектор — это упорядоченная совокупность элементов. Векторы могут быть одномерными (одномерный массив) или многомерными (многомерный массив). Векторы используются для представления данных, имеющих определенную ориентацию в пространстве.

3. Скаляр — это величина, которая имеет только одно значение. Скаляры используются для представления данных, которые не зависят от ориентации в пространстве.

4. Тензор — это обобщение скаляра, вектора и матрицы. Тензоры используются для представления данных, имеющих определенную ориентацию в пространстве и размерности. Тензоры могут быть трехмерными, четырехмерными и т.д.

5. Матрица и вектор являются частными случаями тензора. Матрица — это тензор второго ранга, а вектор — тензор первого ранга.

6. Скаляр является частным случаем тензора. Скаляр — это тензор нулевого ранга.

7. Матрица и вектор являются основными инструментами для работы с данными. Они используются для хранения, обработки и анализа данных. Матрицы и векторы используются в различных областях, таких как физика, инженерия, экономика и т.д.

8. Скаляр и тензор являются основными инструментами для работы с данными. Они используются для хранения, обработки и анализа данных. Скаляры и тензоры используются в различных областях, таких как физика, инженерия, экономика и т.д.

9. Матрица и вектор являются основными инструментами для работы с данными. Они используются для хранения, обработки и анализа данных. Матрицы и векторы используются в различных областях, таких как физика, инженерия, экономика и т.д.

10. Скаляр и тензор являются основными инструментами для работы с данными. Они используются для хранения, обработки и анализа данных. Скаляры и тензоры используются в различных областях, таких как физика, инженерия, экономика и т.д.

Лінія відрізу

Текст опитувальника

1. Чи можете ви дуже почервоніти від збентеження або сорому так, що самі відчуваєте: щоки палають і сльози навертаються на очі?
2. Чи доводилося вам ставати блідими від страху або засмучення?
3. Чи часто ви соромитеся, чи властива вам сором'язливість?
4. Ви легко засмучуєтеся від образ, нещастя, співпереживання або навіть від радості?
5. Чи можуть у вас з'явитися сльози від естетичного задоволення, коли слухаєте музику, читаєте вірші?
6. Ви починаєте пітніти під час неприємної або складної ситуації?
7. Чи спостерігається у вас сухість у роті при сильному хвилюванні?
8. У моменти сильного хвилювання або збентеження чи не відчуваєте ви скутості кінцівок, коли ноги стають негнучкими, «холодними» або «ватяними» і підкошуються?
9. Чи не помічали ви тремтіння пальців рук під час сильного хвилювання або сумнівів?
10. Ви хвилюєтеся перед кожним виступом так, що вам здається, що ви все забули?
11. Чи можете ви під час відповіді на іспиті, публічного виступу розгубитися та замовкнути?
12. Чи часто ви дратуєтесь? Ви можете, розсердившись на дитину, згорячу покарати її?

Результати тесту

Лінія відрізу

Лінія відрізу

III. Виконайте завдання.

Завдання 1. Заповніть таблицю (зі с. 72).

Професія	Спільне	Відмінне
Вихователь дитячого садка		
Учитель		
Учитель-дефектолог		
Педагог		
Психолог		
Соціальний педагог		

ЕТАПИ ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ ЛОГОПЕДА

Основні освітньо-кваліфікаційні рівні вищої освіти України

Система освіти України передбачає здобуття її громадянами певного рівня освіти і кваліфікації. В законі України «Про вищу освіту» наведені основні рівні вищої освіти, з якими кожен абітурієнт має бути ознайомлений (рис. 7): молодший спеціаліст, бакалавр, спеціаліст і магістр. У цьому ж законі прописані основні наукові ступені — кандидат і доктор наук, та вчені звання — старший науковий співробітник, доцент, професор.

Візьміть до уваги!

Освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти — характеристика вищої освіти за ознаками ступеня сформованості знань, умінь та навичок особи, що забезпечують її здатність виконувати завдання та обов'язки (роботи) певного рівня професійної діяльності.

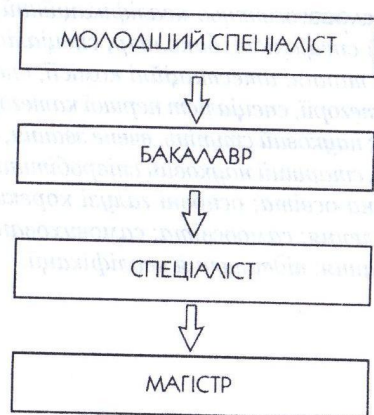

Рис. 7. Освітньо-кваліфікаційні рівні освіти України

Візьміть до уваги!

Молодший спеціаліст — освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти особи, яка на основі повної загальної середньої освіти здобула неповну вищу освіту, спеціальні уміння та знання, достатні для здійснення виробничих функцій певного рівня професійної діяльності, що передбачені для первинних посад у певному виді економічної діяльності.

Освітньо-професійна програма підготовки молодшого спеціаліста забезпечує одночасне здобуття базової вищої освіти за спеціальністю та кваліфікації молодшого спеціаліста на базі повної загальної середньої освіти або на базі базової загальної середньої освіти з наданням можливості здобувати повну загальну середню освіту. Зазначена програма складається з навчальних дисциплін фахового спрямування та з різних видів практичної підготовки і може включати окремі дисципліни освітньо-професійної програми підготовки бакалавра.

Освітньо-професійна програма підготовки молодшого спеціаліста реалізується, як правило, вищими навчальними закладами I рівня акредитації. Вищий навчальний заклад більш високого рівня акредитації може здійснювати підготовку молодших спеціалістів, якщо в його складі є вищий навчальний заклад I рівня акредитації або відповідний структурний підрозділ.

Особи, які успішно пройшли державну атестацію, отримують документи встановленого зразка про здобуття базової вищої освіти за спеціальністю та кваліфікацією молодшого спеціаліста.

Візьміть до уваги!

Бакалавр — освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти особи, яка на основі повної загальної середньої освіти здобула базову вищу освіту.

У більшості країн світу ступінь *бакалавр* це повноцінна, закінчена базова вища освіта або повна закінчена вища освіта, залежно від країни. В Україні та країнах колишнього СРСР ступінь бакалавр з'явився тільки після розпаду і в суспільстві побутує помилкова думка про те, що бакалавр — це неповноцінна або навіть незакінчена вища освіта.

Ступінь бакалавра — це повноцінна закінчена базова вища освіта.

Бакалавр має право при працевлаштуванні обіймати ті посади, які передбачають наявність вищої освіти відповідно до їхніх кваліфікаційних вимог.

У процесі здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр особи отримують фундаментальні й спеціальні уміння та знання щодо узагальненого об'єкта праці (діяльності), достатні для виконання завдань

та обов'язків (робіт) певного рівня професійної діяльності, що передбачені для первинних посад у певному виді економічної діяльності.

Візьміть до уваги!

Спеціаліст — освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти особи, яка на основі освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр здобула повну вищу освіту, спеціальні уміння та знання, достатні для виконання завдань та обов'язків (робіт) певного рівня професійної діяльності, що передбачені для первинних посад у певному виді економічної діяльності.

Освітньо-професійна програма підготовки *спеціаліста* забезпечує одночасне здобуття повної вищої освіти за спеціальністю та кваліфікації спеціаліста на базі відповідної освітньо-професійної програми підготовки бакалавра. Зазначена освітньо-професійна програма підготовки спеціаліста складається зі спеціальних дисциплін, у тому числі соціально-економічних, та різних видів практичної підготовки. Освітньо-професійна програма підготовки спеціаліста реалізується вищими навчальними закладами III та IV рівнів акредитації. Нормативний термін навчання визначається програмою, але не може перевищувати одного року (для окремих спеціальностей за погодженням з Міністерством освіти і науки України може бути встановлено термін півтора року).

Особи, які успішно пройшли державну атестацію, отримують документи встановленого зразка про здобуття повної вищої освіти за спеціальністю та кваліфікацією спеціаліста.

Візьміть до уваги!

Магістр — освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти особи, яка на основі освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр здобула повну вищу освіту, спеціальні уміння та знання, достатні для виконання завдань та обов'язків (робіт) інноваційного характеру певного рівня професійної діяльності, що передбачені для первинних посад у певному виді економічної діяльності.

Освітньо-професійна програма підготовки *магістра* забезпечує одночасне здобуття повної вищої освіти за спеціальністю та кваліфікації магістра на базі відповідної освітньо-професійної програми підготовки бакалавра.

Здобуття кваліфікації магістра може здійснюватися на базі відповідної освітньо-професійної програми підготовки спеціаліста. Зазначена освітньо-професійна програма підготовки магістра передбачає поглиблену фундаментальну, гуманітарну, соціально-економічну, психолого-педагогічну, спеціальну та науково-практичну підготовку.

Вищий навчальний заклад реалізовує освітньо-професійні програми підготовки магістрів за спеціальностями IV рівня акредитації. Особи, які успішно пройшли державну атестацію, отримують документи встановленого зразка про здобуття повної вищої освіти за спеціальністю та кваліфікацією магістра [6].

Професійне зростання логопеда

Після закінчення вищого навчального закладу перед випускником стоїть вибір щодо напрямку його майбутньої діяльності: хоче він стати логопедом-практиком, логопедом-науковцем чи викладачем логопедії.

Залежно від обраного типу професії спеціаліст проходить певні етапи професійного зростання.

Етапи професійного зростання логопеда-практика

До етапів професійного зростання логопеда-практика за результатами атестації педагогічних працівників присвоюються кваліфікаційні категорії:

- спеціаліст;
- спеціаліст другої категорії;
- спеціаліст першої категорії;
- спеціаліст вищої категорії.

Візьміть до уваги!

Атестація педагогічних працівників — це система заходів, спрямована на всебічне комплексне оцінювання їх педагогічної діяльності, за якою визначаються відповідність педагогічного працівника займаній посаді, рівень його кваліфікації, присвоюється кваліфікаційна категорія, педагогічне звання.

Отже, суть вищезазначених кваліфікаційних категорій полягає у тому, що:

1) **спеціаліст** — присвоюється педагогічним працівникам з повною вищою освітою, діяльність яких характеризується: здатністю забезпечувати засвоєння учнями навчальних програм; знанням основ педагогіки, психології, дитячої та вікової фізіології; знанням теоретичних основ та сучасних досягнень науки з логопедії та корекційної освіти; використанням інформаційно-комунікаційних технологій, цифрових освітніх ресурсів у навчально-виховному процесі; вмінням вирішувати педагогічні проблеми; вмінням установлювати контакт з

учнями (вихованцями), батьками, колегами по роботі; додержанням педагогічної етики, моралі;

1) **спеціаліст другої категорії** — присвоюється педагогічним працівникам, які відповідають вимогам, встановленим до працівників з кваліфікаційною категорією спеціаліст, та які постійно вдосконалюють свій професійний рівень; використовують диференційований та індивідуальний підхід до учнів; володіють сучасними освітніми технологіями, методичними прийомами, педагогічними засобами, різними формами позаурочної (позанавчальної) роботи та їх якісним застосуванням; використовують інноваційні технології у навчально-виховному процесі; знають основні нормативно-правові акти у галузі освіти; користуються авторитетом серед колег, учнів та їхніх батьків;

1) **спеціаліст першої категорії** — присвоюється педагогічним працівникам, які відповідають вимогам, встановленим до працівників з кваліфікаційною категорією спеціаліст другої категорії, та які використовують методи компетентісно-орієнтованого підходу до організації навчального процесу; володіють технологіями творчої педагогічної діяльності з урахуванням особливостей навчального матеріалу і здібностей учнів; упроваджують передовий педагогічний досвід; формують навички самостійно здобувати знання й застосовувати їх на практиці; уміють лаконічно, образно і виразно подати матеріал; вміють аргументувати свою позицію та володіють ораторським мистецтвом;

1) **спеціаліст вищої категорії** — присвоюється працівникам, які відповідають вимогам, встановленим до працівників з кваліфікаційною категорією спеціаліст першої категорії, та які володіють інноваційними освітніми методиками й технологіями, активно їх використовують та поширюють у професійному середовищі; володіють широким спектром стратегій навчання; вміють продукувати оригінальні, інноваційні ідеї; застосовують нестандартні форми проведення уроку (навчальних занять); активно впроваджують форми та методи організації навчально-виховного процесу, що забезпечують максимальну самостійність навчання учнів; вносять пропозиції щодо вдосконалення навчально-виховного процесу в навчальному закладі (Додаток 8) [1].

Етапи професійного зростання логопеда-науковця та викладача логопедії

Етапами професійного зростання логопеда-науковця та викладача логопедії є здобуття наукових ступенів кандидата і доктора наук та присвоєння вчених звань старшого наукового співробітника, доцента та професора.

Візьміть до уваги!

Науковий ступінь — вища кваліфікація, яка присуджується після прилюдного захисту дисертації з відповідної галузі наук (рис. 8).

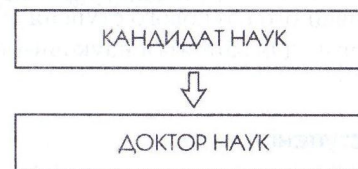

Рис. 8. Наукові ступені

Візьміть до уваги!

Вчене звання — офіційно присвоєна назва, що означає ступінь кваліфікації в галузі освіти і науки (рис. 9).

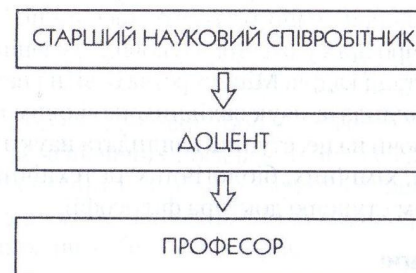

Рис. 9. Вчені звання

Присудження наукових ступенів та присвоєння вчених звань є державним визнанням рівня кваліфікації вченого.

Наукові ступені присуджують спеціалізовані вчені ради на підставі прилюдного захисту дисертацій. Рішення спеціалізованих вчених рад про присудження наукових ступенів затверджуються Вищою атестаційною комісією України (нині — Департамент атестації кадрів Міністерства освіти і науки України).

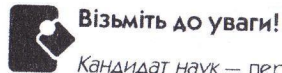
Візьміть до уваги!

Вища атестаційна комісія (ВАК) — колишній центральний орган виконавчої влади України, підвідомчий Кабінету Міністрів України¹.

¹ 9 грудня 2010 року Вищу атестаційну комісію України ліквідовано, поклавши її функції на Міністерство освіти і науки України (МОН України).

Порядок присудження наукових ступенів та вчених звань встановлюється Кабінетом Міністрів України. Атестати доцента і професора видаються Міністерством освіти і науки України, а дипломи кандидата і доктора наук та атестат старшого наукового співробітника — ВАК України. Наявність відповідного наукового ступеня або вченого звання є кваліфікаційною вимогою для зайняття науковим працівником відповідної посади.

Основні наукові ступені

Візьміть до уваги!

Кандидат наук — перший науковий ступінь в Україні, що присуджується особам з вищою освітою, які склали кандидатський мінімум і захистили кандидатську дисертацію.

Науковий ступінь кандидата наук присуджується спеціалізованою вченою радою на підставі прилюдного захисту дисертації. Рішення спеціалізованих вчених рад про присудження наукових ступенів затверджуються Департаментом атестації кадрів Міністерства освіти і науки України.

Відповідність кандидата наук західним науковим ступеням є суперечливою. Незважаючи на це, ступінь кандидата наук з точних наук (фізико-математичних, хімічних, біологічних та технічних) часто можна вважати відповідним ступеню доктора філософії.

Візьміть до уваги!

Доктор наук — науковий ступінь, що присуджується особам, які захистили докторську дисертацію й мали до того, як правило, вчений ступінь кандидата наук України або магістра.

Науковий ступінь доктор наук присуджується спеціалізованою вченою радою на підставі прилюдного захисту дисертації особою, яка має вищу освіту. Рішення спеціалізованих вчених рад про присудження наукових ступенів затверджуються Департаментом атестації кадрів Міністерства освіти і науки України.

Департамент атестації кадрів Міністерства освіти і науки України може надавати право окремим спеціалізованим ученим радам остаточно вирішувати питання про присудження наукового ступеня доктора наук.

Департамент атестації кадрів Міністерства освіти і науки України перевіряє всі захищені докторські дисертації, які за потреби одержує від відповідної спеціалізованої вченої ради, і може скасувати прийняті спеціалізованими вченими радами рішення у разі порушення вимог згаданого вище порядку.

Основні вчені звання

Візьміть до уваги!

Старший науковий співробітник — вчене звання і штатна посада в науково-дослідних установах.

Вчене звання старший науковий співробітник присвоює Департамент атестації кадрів Міністерства освіти і науки України на підставі рішення вченої ради вищого навчального закладу або наукової установи, яке приймається таємним голосуванням, докторам і кандидатам наук зі стажем наукової роботи не менше трьох років, які працюють у вищих навчальних закладах III—IV рівня акредитації або наукових установах та організаціях до них прирівняних і зараховані після обрання за конкурсом чи в порядку атестації, зокрема за сумісництвом, на посади старшого наукового співробітника, провідного наукового співробітника, головного наукового співробітника, доцента, професора, заступника завідувача (начальника) та завідувача (начальника) науково-дослідного відділу (відділення, сектору, лабораторії), завідувача кафедри або призначені на посади ректора, проректора з навчальної та наукової роботи, директора, заступника директора з наукової роботи, вченого секретаря, за умови успішної роботи на зазначених посадах не менше календарного року та опублікування за останні три роки в наукових фахових виданнях України або інших держав не менше п'яти наукових праць за відповідною спеціальністю, з них дві — без співавторів.

Візьміть до уваги!

Доцент — вчене звання для викладачів вищих навчальних закладів, що виконують функцію університетських лекторів; вчене звання співробітників наукових установ; посада у вищих навчальних закладах.

Вчене звання доцент присвоюється вченими радами особам, які мають науковий ступінь кандидата наук, друковані праці або винаходи. Звання доцента засвідчується атестатом, який видає Міністерство освіти і науки України.

Вчене звання доцент присвоюється докторам і кандидатам наук, обраним за конкурсом на посаду завідувача кафедри, професора, доцента, або докторам і кандидатам наук на посаді ректора (проректора з навчальної та наукової роботи) ВНЗ, які мають стаж педагогічної роботи у вишах не менш як три роки і друковані навчально-методичні або наукові праці, що використовуються в педагогічній практиці, зокрема опубліковані після захисту дисертації, після успішної роботи на цих посадах протягом навчального року.

Візьміть до уваги!

Професор — вчене звання, що присвоюється найбільш кваліфікованим викладачам вищих навчальних закладів і науковим співробітникам науково-дослідних установ.

Вчене звання професор присвоюється Департаментом атестації кадрів Міністерства освіти і науки України за поданням вчених рад вищих навчальних закладів чи науково-дослідних установ: а) особам, що мають науковий ступінь доктора наук, наукові праці чи винаходи та обрані за конкурсом на посаду завідувача кафедри; б) висококваліфікованим спеціалістам з великим виробничим стажем, які не мають вченого ступеня, якщо вони успішно пропрацювали на штатній посаді професора у вищому навчальному закладі не менше семестру з дня обрання; в) викладачам вищих навчальних закладів (як правило, кандидатам наук, доцентам), які обіймають посаду професора за конкурсом, якщо вони успішно пропрацювали на цій посаді не менше року і мають великий стаж науково-педагогічної роботи, а також друковані наукові праці й навчально-методичні посібники.

Професор веде навчальну та методичну роботу, читає лекційні курси, проводить наукові дослідження, керує самостійною підготовкою та науково-дослідною роботою студентів, підготовкою наукових та педагогічних кадрів [15, 151–152].

Неперервна освіта

В усьому світі неперервна освіта спрямована на освіту дорослих за межами базової освіти, отримання та підвищення ними професійної кваліфікації, передпідготовку в процесі зміни професії, освіту в ході адаптації до змінних соціальних умов тощо.

У сучасній вітчизняній та світовій педагогіці поняття «неперервна освіта» тотожне таким термінам, як: «безперервна освіта» (continuing education, continuous education), «постійна освіта» (life-long education), «постейне навчання» (lifelong learning), «подаліша освіта» (further education, Weiterbildung), «освіта дорослих» (adult education, l'education des adultes, Erwachsenenbildung) та ін.

Під неперервною освітою розуміють цілеспрямовану систематичну пізнавальну діяльність у процесі набуття та вдосконалення знань, умінь і навичок, одержаних у загальних і спеціальних установах та шляхом самоосвіти.

Візьміть до уваги!

Неперервна освіта — це процес, який охоплює все життя людини, що забезпечує поступовий розвиток творчого потенціалу особистості й усебічне збагачення її духовного світу.

У філософських науках стародавніх мислителів поняття «неперервна освіта» трактувалося як релігійно-філософське вчення про безперервне духовне вдосконалення людини. У вченнях Платона та Аристотеля «неперервна освіта» — це «процес виховання людини як члена суспільства та громадянина держави». Більш глибоко концепцію неперервної освіти висунув Я.А. Коменський, суть якої полягає у «загальному вихованні», долученні всіх без винятку людей до культури як засіб досягнення соціальної гармонії. Він подав цілісну картину виховання і самовдосконалення людини протягом всього її життя — від «школи народження» до «школи смерті».

Активне вчення та розвиток неперервної освіти розпочалося після Другої світової війни. В індустріально розвинених країнах перед освітньою політикою постало завдання підготовки та вдосконалення робочої сили. Засобом вирішення цих завдань було продовження освіти за межами загальної школи. На початку XX ст. у системі неперервної освіти виокремилася нова педагогічна теорія — «освіта дорослих». У соціально-освітній практиці неперервна освіта часто призводила до додаткової та продовженої освіти дорослих (за межами отриманої раніше). Особливо інтенсивно розвивається неперервна освіта в професійному навчанні, вищій освіті, підвищенні кваліфікації тощо, де акценти на гнучкі освітні послуги поєднуються з можливостями загальноосвітньої та професійної підготовки: учнівські центри, центри освіти дорослих, відкриття університетів, регіональних коледжів. У розвинених країнах поширюються допоміжні, компенсуючі навчальні програми для випускників середніх шкіл із прогалинами в загальній підготовці, що продовжують освіту або приходять на виробництво. Широке поширення отримують і програми, які спрямовані на освітній процес при зміні місця роботи або зміні професії. В індустріально розвинених країнах розвиваються освітні центри для дорослих, які співпрацюють з традиційними вищими і спеціальними освітніми закладами (університетами, коледжами та ін.) і пропонують широкий спектр освітніх послуг — від одноразових короткострокових курсів для осіб, які бажають отримати конкретні уміння або підготовку за конкретною спеціальністю, до розгорнутої освітньої програми, що охоплює підготовку до продовження освіти в університеті. Держава, ділові та громадські організації спрямували свої сили на розвиток програм неперервної освіти в контексті оновлення професійного досвіду, підви-

шення кваліфікації та перенавчання. Особлива увага приділялася не-традиційним галузям її розвитку — освіті інвалідів та жінок, які надалі залучалися до виробничого процесу.

У системі неперервної освіти важлива увага починає приділятися самоосвіті, засвоєнню умінь і навичок навчального процесу, розвитку ціннісних орієнтацій в плані «навчання крізь усе життя», широкому ви-користанню активних форм і методів навчання, підходу до навчання як процесу перетворення життєвого і професійного досвіду. Важливою рисою практики неперервної освіти стає самостійний вибір освітніх цілей і засобів їх досягнення.

На початку 70-х років XX ст. ідеї неперервної освіти широко пропа-гуються ЮНЕСКО. У доповіді Міжнародної комісії з розвитку освіти неперервна освіта пропонувалася як керівна концепція майбутнього розвитку освіти в усіх країнах світу (Париж, 1972 р.). На 19-й Генера-льній конференції було висунуто розгорнуте трактування неперерв-ної освіти: не обмежена ні в часі (за строками), ні в просторі (за місцем навчання), ні за методами навчання; вона об'єднує всю діяльність і ре-сурси в галузі освіти й спрямована на досягнення гармонійного роз-витку особистості й прогресу в перетворенні суспільства. Водночас не-перервна освіта виступає як засіб зв'язку та інтеграції елементів існуючої системи освіти і як «основоположний принцип організації пе-ребудови будь-яких ланок освіти».

Серед провідних принципів неперервної освіти виокремлюють: її гу-маністичний характер, демократизм (рівність доступу), загальність (включеність усього населення в різноманітні структури та рівні ос-віти), інтеграція (формальних і неформальних освітніх структур тра-диційного і нового типу), гнучкість (навчальних планів і програм, аль-тернативність способів організації навчального процесу, варіативність стратегій навчання), релевантність (зв'язок з життям індивіда, профе-сійною та соціальною діяльністю).

У СРСР з 70-х років неперервна освіта проголошувалася як загальний підхід до розвитку системи освіти в країні. У 1986 р. було поставлено зав-дання створення «єдиної системи безперервної освіти». У практичній ді-яльності паралельно з просвітницькою діяльністю лекторів, «народних університетів» тощо, створювалася конкретна система безперервної про-фесійної освіти та підвищення кваліфікації. У цей період часу проблема неперервної освіти вирізняється гострою соціо-культурною ситуацією, яка пов'язана зі змінами у житті суспільства в умовах переходу до рин-кових відносин, в якій професійна гнучкість і мобільність не зводяться тільки до галузі виробничої діяльності людини, а постають соціальні, осо-бистісні проблеми, що безпосередньо позначаються на освітній сфері.

Нині неперервна освіта розглядається як система для здобуття та оновлення знань, умінь та навичок упродовж всього життя за рахунок внутрішніх потреб, узгодженості та координації діяльності всіх типів освітніх закладів та індивідуального розвитку особистості.

Вона виконує низку функцій: 1) соціокультурну (задоволення та розвиток духовних запитів особистості, створення відповідних умов для її постійного творчого зростання); 2) загальноосвітню (усунення недо-ліків базової освіти, доповнення її змісту новими знаннями); 3) адап-тивну (перепідготовка та підвищення кваліфікації з метою оновлення професійного досвіду, здобуття іншої спеціальності завдяки змінам на виробництві, розвитку теле- і радіокомунікацій тощо); 4) економічну (задоволення потреб держави, регіонів/міст, різних галузей промисло-вості та сфери послуг у конкурентоспроможних фахівцях тощо). Ці функції в процесі свого функціонування взаємопов'язані між собою і доповнюють одна одну [9, 350—351].

Система неперервної освіти охоплює всі етапи підготовки особис-тості до свідомого професійного самовизначення під час дозвілєвої та навчальної діяльності, у позашкільній діяльності, здійснення вибору певної професії, професійного навчання, адаптування на робочому місці, реалізації своїх професійних можливостей, особистісних новоут-ворень у професійній діяльності.

Отже, процес формування професійної особистості триває протя-гом усього життя людини. На кожному віковому етапі її розвитку він наповнюється новим змістом, організаційними та педагогічними фор-мами і методами, новими потребами відповідно до професійних аспек-тів [9, 354—355].

Системотвірним чинником неперервної освіти виступає суспільна потреба в постійному розвитку кожної людини. Цим визначається си-стематизація багатьох освітніх структур — основних і паралельних, базових і додаткових, державних і суспільних, формальних і нефор-мальних, їх взаємозв'язок і взаємозумовленість, координація за спря-мованістю і призначенням, забезпечення взаємодії між ними перетво-рюють усю сукупність таких структур на єдину систему.

Професійна підготовка фахівця в умовах вищого навчального закладу

Ефективність діяльності освітніх закладів (загальноосвітніх шкіл та дошкільних закладів) для дітей з порушеннями мовлення залежить від якості професійної підготовки педагогічних кадрів, зокрема логопедів. Сьогодні підготовка логопедичних кадрів в Україні відбувається в низці

вищих навчальних закладів: Дніпропетровському національному університеті імені Олеся Гончара (факультет психології), Державному вищому навчальному закладі «Донбаський державний педагогічний університет» (дефектологічний факультет), Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка (факультет корекційної та соціальної педагогіки і психології), Київському університеті імені Бориса Грінченка (Інститут психології та соціальної педагогіки), Луганському національному університеті імені Тараса Шевченка (Інститут педагогіки і психології), Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова (Інститут корекційної педагогіки та психології), Миколаївському національному університеті імені В.О. Сухомлинського (Інститут педагогічної освіти), Південноукраїнському національному педагогічному університеті імені К.Д. Ушинського (факультет дошкільної педагогіки та психології), Рівненському державному гуманітарному університеті (педагогічний факультет), Сумському державному педагогічному університеті імені А.С. Макаренка (Інститут педагогіки та психології), Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини (Інститут розвитку дитини), Інституті спеціальної педагогіки НАПН України та ін.

З виокремленням системи спеціальних освітніх закладів України для дітей з психофізичними порушеннями, зі зростанням якості та змістовності наукової та практичної корекційної освіти, покращується процес підготовки вчителів-дефектологів у вищих навчальних закладах.

На початкових етапах становлення корекційної освіти студенти отримували лише загальну підготовку корекційного напрямку, але у зв'язку з розвитком цієї галузі знань виникла потреба у підготовці педагогічних кадрів, які б спеціалізувалися в галузі корекційної педагогіки (олігофренопедагогіки), тифлопедагогіки, сурдопедагогіки та логопедії.

Візьміть до уваги!

Олігофренопедагогіка — наука, яка займається проблемами навчання та виховання розумово відсталих дітей.

Тифлопедагогіка — галузь корекційної педагогіки, яка займається проблемами навчання та виховання сліпих та слабозорих дітей.

Сурдопедагогіка — галузь корекційної педагогіки, яка займається проблемами навчання та виховання осіб з вадами слуху.

Логопедія — напрямок корекційної педагогіки, який займається навчально-виховним процесом дітей з мовленнєвими розладами.

Оскільки система навчально-виховного процесу дітей з порушеннями мовлення вимагає компетентного у сфері корекційної освіти спеціаліста, логопедів готують за спеціальними навчальними планами та програмами, що включають у свою структуру специфіку корекційно-педагогічної та розвивальної роботи.

Наразі в Україні активно розвивається система спеціальних освітніх закладів для дітей з мовленнєвими порушеннями — спеціальні дитячі садки та загальноосвітні заклади. У зв'язку з цим у відповідних вищих навчальних закладах, що зазначені вище, проходить підготовка фахівців логопедичного напрямку дошкільної та шкільної корекційної освіти. Студенти, навчаючись на цих спеціальностях, здобувають теоретичні знання зі суспільно-економічних, загальногуманітарних, медичних, загальних і спеціальних психологічних, педагогічних, конкретно-методичних дисциплін та вчаться реалізовувати їх у роботі з дітьми, що мають порушення мовлення.

По закінченню вищого навчального закладу робота спеціаліста з логопедії над підвищенням рівня своєї фахової кваліфікації не завершується. Бути на належному рівні розвитку психолого-педагогічної та спеціальної (корекційної) науки практичним працівникам спеціальних освітніх закладів дає змогу активна та наполеглива самоосвіта, а також різноманітні внутрішньошкільні та позашкільні форми вдосконалення педагогічних кадрів відповідної спеціальності.

У системі спеціальних освітніх закладів створені методичні об'єднання вчителів різних навчальних предметів, вихователів та логопедів. Представники цих об'єднань готують та активно обговорюють теоретичні й практичні повідомлення, доповіді, відбувається обговорення нової наукової літератури та ін.

Візьміть до уваги!

Інститути вдосконалення вчителів та післядипломної педагогічної освіти — вищі навчальні заклади III–IV рівнів акредитації, які забезпечують підвищення кваліфікації, підготовку та перепідготовку педагогічних кадрів освіти.

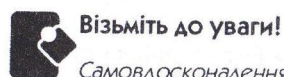
Міські та обласні інститути вдосконалення вчителів та післядипломної педагогічної освіти, відповідні факультети підвищення кваліфікації педагогічних вищих навчальних закладів приділяють значну увагу підвищенню рівня професійної майстерності логопедів. Основною формою такого напрямку роботи є курси для вчителів відповідних спеціальностей, вихователів, логопедів тощо.

Наукову та дослідницьку роботу різних напрямів корекційної педагогіки здійснюють кафедри Інститутів корекційної педагогіки або де-

фектологічні факультети вищих навчальних закладів, відповідні науково-дослідні лабораторії Інститутів педагогіки та психології України (Інститут спеціальної педагогіки НАПН України), де працюють визначні науковці.

Самовдосконалення особистості в освітньому процесі

Головне завдання професійної підготовки спеціаліста педагогічного напрямку, зокрема логопедів, полягає в розвитку зацікавленості особистості та потреби в постійному самовдосконаленні як необхідної якості фахівця, що зумовлює подальше становлення його як професіонала, здатного до проектування та реалізації; корекційно-розвивальної роботи власної діяльності; діяльності вихованців будь-якого віку та виду мовленнєвого порушення [3, 124].

Візьміть до уваги!

Самовдосконалення — це розуміння себе, своїх сильних та слабких сторін і пошук шляху до вдосконалення.

Самовдосконалення — це довготривалий та безперервний процес удосконалення особистості. Він неможливий без періодичних фіксацій особистістю рівня своїх досягнень, результатів, надбань. Ці досягнення мають свою динаміку: вони розвиваються від нижчих до вищих показників розвитку, стимулюють до подальшої роботи особистості над самовдосконаленням.

Дослідження проблеми професійного самовдосконалення особистості відображено у працях відомих науковців, таких як: Г. Андрєєва, І. Бех, Л. Божович, Л. Виготський, А. Капська, А. Макаренко, М. Монтесорі, А. Мудрик, В. Сухомлинський, Н. Тимошенко, К. Ушинський та ін.

Виділяють основні критерії професійного самовдосконалення, до яких належать (рис. 10):

1) *змістово-мотиваційний* (відображає мету і зміст професійного самовдосконалення, його ступінь відповідно до вимог професійної діяльності). Основні показники критерію: наявність знань про сутність і особливості професійного самовдосконалення; прояв потреби у виробленні позитивних властивостей та усуненні негативних якостей, які важливі для майбутньої професії;

2) *організаційно-діяльнісний* (характеризується організацією самовиховання, його планування, цілеспрямованість). Основні показники: професійне самовиховання та самоосвіта; наявність самокритичності в оцінці своєї поведінки, вчинків та результатів навчально-виховної діяльності; активна робота над собою;

3) *психотехнічний* (відображає рівень оволодіння прийомами та методами самовиховання і професійного самовдосконалення). Основні показники: самостійність вибору засобів, прийомів та основних напрямків професійного самовдосконалення; корегування роботи над собою.

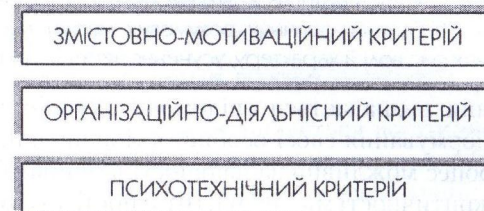

Рис. 10. Критерії професійного самовдосконалення

Самовдосконалення передбачає усвідомлення фахівцем: своєї недосконалості; об'єктивної і суб'єктивної необхідності; доцільності, значущості цього процесу для самої особистості й для людей довкола; програми самоосвіти і самовиховання (план діяльності, зміст і цілі); засобів реалізації цієї програми (шляхи, прийоми та методи); своєї готовності визнати цю програму як керівництво до дії.

Структура самовдосконалення складається з двох частин, які гармонійно поєднані між собою: 1) процес самоосвіти й самовиховання; 2) мотивація досягнень як рушійна сила професійного самовдосконалення.

Візьміть до уваги!

Самоосвіта — самостійна пізнавальна діяльність людини, яка спрямована на досягнення певних особистісно значущих освітніх цілей.

Під самоосвітою розуміють процес самостійного засвоєння знань, вмінь і навичок особистості поза межами будь-якого навчального закладу з метою задоволення потреби в пізнанні та особистісному зростанні.

Самоосвіта є одним із поширених методів поповнення знань людини. Але вона має певну низку недоліків: відсутність керівника процесу учіння; відсутність контролю за якістю засвоєння інформації та зворотного зв'язку; безсистемність. Позитивними сторонами цього процесу вважають відсутність непродуктивних витрат часу і сили на наявність високої мотивації і свідомості учіння; вирішення проблем індивідуального підходу до особистості. Самоосвіта вимагає від суб'єкта чіткого бачення життєвої необхідності учіння, здатності до самоорганізації та контролю, самостійного мислення і вольових якостей особистості: організованості, наполегливості, витримки та ін.

Процес самоосвіти розглядається як одна із умов самовиховання особистості.

Візьміть до уваги!

Самовиховання — це систематична й свідомо діяльність людини, спрямована на вироблення в собі бажаних фізичних, розумових, моральних, естетичних якостей, позитивних рис волі й характеру, усунення негативних звичок.

Самовиховання визначається свідомою діяльністю людини, що спрямована на формування своєї особистості відповідно до поставленої мети. Цей процес можливий за наявності в індивіда певного рівня самосвідомості, критичності мислення, готовності до самовизначення і самовдосконалення, чітко усвідомлених життєвих цілей та ідеалів. Самовиховання є логічним продовженням процесу виховання, коли дитина переходить від прийняття зовнішньо поставлених цілей до їх самостійного вибору та постановки.

Важливим мотивом самовиховання є незадоволеність власною особистістю внаслідок усвідомлення власних недоліків і невідповідності особистісних якостей сформованому ідеалу. Ефективності самовиховання сприяє реалістична самооцінка, яка відповідає реальним здібностям та можливостям особистості. Оскільки розвиток особистості — процес неперервний, то і процес самовиховання — справа всього життя особистості.

Невід'ємною частиною процесу самовдосконалення є самосвідомість особистості.

Візьміть до уваги!

Самосвідомість — усвідомлення, оцінення самого себе як суб'єкта практичної та пізнавальної діяльності, усвідомлення себе як особистості, своїх інтересів, цінностей, ідеалів та мотивів поведінки.

Самосвідомість — це процес усвідомлення людиною себе як особистості, власних рис характеру, можливостей, дій та вчинків, мотивів та наслідків, своїх фізичних, інтелектуальних і моральних якостей, ставлення до навколишньої дійсності та інших людей, своєї діяльності і її значення для себе і всього суспільства.

Самосвідомість охоплює сукупність знань про себе, процес і результат неперервного оцінювання людиною своїх станів та діяльності. Вона проявляється в поєднанні процесів самопізнання, емоційного ставлення до себе (самопочуття), саморегуляції поведінки й діяльності. Оскільки процес самосвідомості відбувається разом із розвитком суб'єкта, він не припиняється протягом усього життя людини. Цей процес вважають

одним із головних рівнів пізнання особистістю самого себе як індивідуальності, свого становища в суспільстві та своїх ставлень до різноманітних явищ та об'єктів. Однією з вищих форм самосвідомості є спроба знайти сенс власної діяльності, що втілюється в пошуку сенсу життя.

Візьміть до уваги!

Самопізнання — це дослідження, пізнання самого себе.

Процес самопізнання характеризується постійним, безперервним рухом особистості педагога від одного знання про себе до іншого, до їх уточнення, поглиблення, поширення, систематизації.

Здатність до самопізнання притаманна лише людині та здійснюється за допомогою розуму. Вищий ступінь розвитку процесу самопізнання досягається тоді, коли у педагога формується поняття про себе теперішнього і співвідноситься з уявленням про себе в минулому і майбутньому (життєві плани, цілі, стратегії, прогнози). Самопізнання — це складний процес, який пояснюється низкою причин: людина повинна розвивати свої пізнавальні здібності, накопичуючи відповідні засоби, а лише потім застосовувати їх до самопізнання; особистість повинна стати, при цьому вона постійно розвивається, але самопізнання постійно відстає від свого суб'єкта [8, 214–221].

Отже, процес професійного самовдосконалення особистості педагога розглядається як свідомо професійна діяльність педагога в системі його неперервної освіти, що спрямована на підвищення ним свого фахового рівня, своєї професійної самореалізації, подальший розвиток професійно значущих якостей, підвищення ефективності навчально-виховної роботи в освітньому закладі відповідно до інтересів, потреб та можливостей учнів, а також процес соціалізації, особистісного та професійного розвитку особистості. Професійні стандарти діяльності педагога охоплюють знання, уміння та навички, якими повинен володіти фахівець цього профілю професійної підготовки.

Система підвищення кваліфікації фахівця

Кожна людина має право отримати вищу освіту та вільно брати участь у культурному житті, займатися мистецтвом і наукою, що закріплено у Всесвітній декларації про права людини. Це право є основою для професійно особистісного зростання представників будь-якої спеціальності, але для працівників педагогічної сфери це має особливе значення. Сучасний педагог повинен не лише багато знати й уміти як професіонал, але й бути високоморальною особистістю, яка, з одного боку, цінує та поважає ін-

дивідуальність іншої особистості, а з іншого — володіє почуттям власної гідності та усвідомлює всю відповідальність за долю своїх вихованців. Саме відповідальність за майбутніх дітей спонукає педагогів протягом всього свого життя поглиблювати свої знання, уміння та навички в галузі дитячої психології, дошкільної, шкільної та спеціальної педагогіки, удосконалювати свої професійні уміння та навички.

Сучасний логопед повинен уміти орієнтуватися в нестандартних ситуаціях, бути готовим до постійного оновлення засобів корекційної роботи, форм та методів організації власної діяльності з чітким дотриманням принципів деонтології. Підвищення його кваліфікації може здійснюватися як в інституційній, так і в неінституційній формах.

Інституційна форма передбачає систематичне (один раз на п'ять років протягом усієї трудової діяльності спеціаліста) навчання на курсах підвищення кваліфікації в державному навчальному закладі й охоплює:

1) короткотривале (не менше 72 годин) тематичне навчання з питань певної проблематики, яке проводиться за місцем професійної діяльності спеціаліста і закінчується успішним захистом відповідної форми контролю отриманих знань (екзамен або залік);

2) тематичні або проблемні семінари (від 72 до 100 годин) з актуальних корекційно-педагогічних питань, які виникають на рівні відповідної організації або закладу;

3) довготривале (понад 100 годин) навчання спеціалістів у вищому навчальному закладі підвищення кваліфікації з метою поглибленого вивчення актуальних проблем науки, технологій, соціально-економічних та інших проблем за профілем професійної діяльності.

Слухачі, які успішно завершили курс навчання, отримують такі документи державного зразка:

- посвідчення про підвищення кваліфікації — для осіб, які пройшли короткотривалий курс навчання чи брали участь у роботі тематичних або проблемних семінарів за програмою із загальним обсягом від 72 до 100 годин;
- свідоцтво про підвищення кваліфікації — для осіб, які пройшли курс навчання за програмою із загальним обсягом від 500 годин;
- диплом про присвоєння відповідної кваліфікації — для осіб, які пройшли курс навчання за програмою із загальним обсягом від 1000 годин.

Неінституційна форма — підвищення кваліфікації більш вільне та менш формальне. Вона передбачає: самостійне вивчення спеціальної психолого-педагогічної та методичної літератури, аналізування професійних періодичних видань (газет, журналів); взяття участі у роботі педагогічної ради освітнього закладу; вивчення досвіду роботи колег; прийняття участі в роботі міського (районного) методичного об'єднання;

відвідування освітніх виставок; взяття участі в науково-практичних конференціях; спілкування в Інтернет-просторі (професійні форуми, сторінки) тощо.

Підвищення рівня професійної діяльності вчителя відбувається у закладах післядипломної педагогічної освіти та в системі методичної роботи загальноосвітньої школи. На сучасному етапі розвитку суспільства й освіти зокрема, підвищення кваліфікації вчителів проходить безпосередньо в школі, що дозволяє оперативно аналізувати зміни в якості знань, сформованості вмінь та навичок учнів; поєднувати зміст і характер методичної роботи з результатами навчально-виховного процесу; вчителю долати труднощі та проблеми, що виникають у процесі педагогічної діяльності; своєчасно отримувати інформацію про нові досягнення в педагогічній сфері.

Підвищення професійної кваліфікації вчителя розглядається як одна із важливих складових професійної перепідготовки, що спрямована на розвиток, закріплення та реалізацію в спеціально створених умовах набутих предметних, психологічних та педагогічних знань, умінь та навичок, необхідних для професійної діяльності в школі; як засіб творчого розвитку та саморозвитку вчителя.

Окрім вище розглянутих *форм підвищення кваліфікації*, виділяють: колективні (педагогічні наради, науково-практичні конференції, педагогічні читання, методичні ради, методичні виставки); групові (методичні об'єднання, теоретичні або проблемні семінари, консиліуми, творчі групи, ділові ігри, наставництво, огляд літератури, відкриті уроки та виховні заходи, лекції); індивідуальні (індивідуальні бесіди вчителя з керівниками школи, творчі звіти вчителів; самоосвіта; наставництво; стажування); інноваційні (впровадження комп'ютерних технологій; використання можливостей мережі Інтернет; дистанційне навчання); проміжні (семінари-практикуми; теоретичні заняття; ділові ігри, на яких підвищується культура фахівця з різних напрямів; ділові ігри на яких демонструються досягнення певного результату); підсумкові (семінари-практикуми; теоретичні заняття) [9, 225—237].

Візьміть до уваги!

• Радимо прочитати •

1. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.osvita.org.ua>
2. Бачина О.В. Школьный логопункт : организация и содержание работы / О.В. Бачина, М.П. Вилочева. — М. : ТЦ Сфера, 2009. — 64 с.
3. Березовська Л.І. Самовиховання та саморегуляція особистості : навч. посіб. / Л.І. Березовська. — К. : Вид. дім «Слово», 2011. — 168 с.

4. Большой психологический словарь / [сост. и общ. ред. Б. Мещеряков, В. Зинченко]. — СПб.: Прайм-ЕВРОЗНАК, 2003. — 672 с.
5. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. — К.: Либідь, 1997. — 376 с.
6. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук. України: [голов. ред. В.Г. Кремень]. — К.: Юрінком Інтер, 2008. — 1040 с.
7. Коджаспирова Г.М. Педагогический словарь: для студ. высш. и сред. пед. учеб. заведений / Г.М. Коджаспирова, А.Ю. Коджаспиров. — М.: Изд. центр «Академия», 2001. — 176 с.
8. Кононко Л.О. Соціально-емоційний розвиток особистості (в дошкільному дитинстві): навч. посіб. для вищ. навч. закладів / Л.О. Кононко. — К.: Освіта, 1998. — 255 с.
9. Неперервна професійна освіта: філософія, педагогічні парадигми, прогноз: [моногр.] / В.П. Андрущенко, І.А. Зазюн, В.Г. Кремень, Е.Д. Максименко, Н.Г. Ничкало, С.О. Сисоєва, Я.В. Цехмістер, О.В. Чалий / за ред. В.Г. Кременя. — К.: Наукова думка, 2003. — 853 с.
10. Педагогический энциклопедический словарь / [редкол.: М.М. Безруких, В.А. Болотов, Л.С.Тлебова и др.; гл. ред. Б.М. Бим-Бад]. — М.: Большая Российская энциклопедия, 2002. — 528 с.
11. Психологічна енциклопедія / [авт.-упоряд. О.М. Степанов]. — К.: Академвидав, 2006. — 424 с.
12. Синьов В.М. Основи дефектології: [навч. посіб.] / В.М. Синьов, Г.М. Коберник. — К.: Вища школа, 1994. — 143 с.
13. Степанова О.А. Справочник учителя-логопеда ДОО / О.А. Степанова. — М.: ТЦ Сфера, 2009. — 224 с.
14. Творчість і технології в наукових дослідженнях неперервної професійної освіти: наук. вид. / за заг. ред. С.О. Сисоєвої. — К.: КІМ, 2008. — 424 с.
15. Фіцула М.М. Вступ до педагогічної професії: навч. посіб. для студ. вищ. пед. закл. освіти / М.М. Фіцула. — Вид. 3-тє, перероб. і доп. — Тернопіль: Навчальна книга — Богдан, 2005. — 168 с.
16. Шапар В.Б. Сучасний тлумачний психологічний словник / В.Б. Шапар. — Х.: Прапор, 2007. — 640 с.

**Практикум
«Сходінки зростання»**

І. Запитання та завдання для самоконтролю.

1. Які освітньо-кваліфікаційні рівні вищої освіти України ви знаєте? Схарактеризуйте їх.
2. Які основні наукові ступені та вчені звання функціонують у системі освіти і науки України? Схарактеризуйте їх.
3. Дайте визначення поняття «неперервна освіта». Схарактеризуйте основні етапи становлення неперервної освіти в Україні.

4. В чому полягають особливості професійної підготовки фахівців з логопедії в умовах вищого навчального закладу?

5. Назвіть основні складові процесу самовдосконалення особистості в освітньому процесі.

6. Яка система підвищення кваліфікації фахівця існує в Україні?

ІІ. Виконайте тести. Відповіді запишіть на відривній сторінці (с. 115).

1. Освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти.

А) спеціаліст, спеціаліст другої категорії, спеціаліст першої категорії, спеціаліст вищої категорії;

Б) старший науковий співробітник, доцент, професор;

В) молодший спеціаліст, бакалавр, спеціаліст, магістр;

Г) кандидат наук, доктор наук.

2. Наукові ступені, які може здобути логопед-науковець.

А) молодший спеціаліст, бакалавр, спеціаліст, магістр;

Б) кандидат наук, доктор наук;

В) старший науковий співробітник, доцент, професор;

Г) спеціаліст, спеціаліст другої категорії, спеціаліст першої категорії, спеціаліст вищої категорії.

3. До кваліфікаційних категорій логопеда-практика належать:

А) старший науковий співробітник, доцент, професор;

Б) спеціаліст, спеціаліст другої категорії, спеціаліст першої категорії, спеціаліст вищої категорії;

В) кандидат наук, доктор наук;

Г) молодший спеціаліст, бакалавр, спеціаліст, магістр.

4. Вчені звання, які присвоюються логопеду-науковцю або логопеду-викладачу.

А) кандидат наук, доктор наук;

Б) молодший спеціаліст, бакалавр, спеціаліст, магістр;

В) спеціаліст, спеціаліст другої категорії, спеціаліст першої категорії, спеціаліст вищої категорії;

Г) старший науковий співробітник, доцент, професор.

5. Неперервна освіта — це ...

А) процес, який охоплює все життя людини, що забезпечує поступовий розвиток творчого потенціалу особистості й усебічне збагачення її духовного світу;

Б) цілеспрямована пізнавальна діяльність людей з отримання знань та вмінь або їх вдосконалення;

В) рівень знань, що набуваються у вищих навчальних закладах на базі повної загальної середньої освіти, необхідний фахівцям вищої кваліфікації в різних галузях народного господарства, науки і культури;

Г) цілеспрямований процес оволодіння систематизованими знаннями про природу, людину, суспільство, культуру та виробництво засобами пізнавальної і практичної діяльності, результатом якого є інтелектуальний, соціальний і фізичний розвиток особистості, що є основою для подальшої освіти і трудової діяльності.

6. Встановіть відповідність між трактуванням основних складових процесу самовдосконалення та їх назвою.

А) самоосвіта	1) усвідомлення, оцінення самого себе як суб'єкта практичної та пізнавальної діяльності, усвідомлення себе як особистості, своїх інтересів, цінностей, ідеалів та мотивів поведінки
Б) самовиховання	2) самостійна пізнавальна діяльність людини, яка спрямована на досягнення певних особистісно значущих освітніх цілей
В) самопізнання	3) систематична й свідомо діяльність людини, спрямована на вироблення в собі бажаних фізичних, розумових, моральних, естетичних якостей, позитивних рис волі й характеру, усунення негативних звичок
Г) самосвідомість	4) дослідження, пізнання самого себе

7. Підвищення кваліфікації логопеда бувають:

- А) інституційні, неінституційні;
 Б) колективні, групові, індивідуальні, інноваційні, проміжні, підсумкові;
 В) формальні, неформальні;
 Г) короткотривалі, тематичні, проблемні, довготривалі.

III. Виконайте завдання. Відповіді запишіть на відривних сторінках (с. 115).

Завдання 1. Зазначте кваліфікаційні вимоги, які відповідають певній категорії фахівця.

Завдання 2. Підготуйте міні-доповідь щодо розвитку неперервної освіти в одній із країн світу.

Завдання 3. Встановіть відповідність між видом інституційної форми підвищення кваліфікації логопеда та видом документа, які вони отримують по їх закінченню.

Перевірте себе (Відривні сторінки)

II. Відповіді на тести (зі с. 113).

1. А) ☐ ; Б) ☐ ; В) ☐ ; Г) ☐ .
 2. А) ☐ ; Б) ☐ ; В) ☐ ; Г) ☐ .
 4. А) ☐ ; Б) ☐ ; В) ☐ ; Г) ☐ .
 4. А) ☐ ; Б) ☐ ; В) ☐ ; Г) ☐ .
 5. А) ☐ ; Б) ☐ ; В) ☐ ; Г) ☐ .
 6. А) ☐ ; Б) ☐ ; В) ☐ ; Г) ☐ .
 7. А) ☐ ; Б) ☐ ; В) ☐ ; Г) ☐ .

III. Виконайте завдання.

Завдання 1. Заповніть таблицю (зі с. 114).

Категорія фахівця	Кваліфікаційні вимоги
Спеціаліст	
Спеціаліст першої категорії	
Спеціаліст другої категорії	
Спеціаліст вищої категорії	

[illegible]

Форма	Вид документа
1) проблемні семінари	А) диплом про присвоєння відповідної кваліфікації
2) короткотривале	Б) свідоцтво про підвищення кваліфікації
3) довготривале	В) посвідчення про підвищення кваліфікації

КОМПЕТЕНТНІСНІ ВИМІРИ ПРОФЕСІЇ

Розділ розкриває суть професійної компетентності логопеда; висвітлено основні компетенції та компетентності професійної діяльності фахівця; уміщено відомості про вчених, які досягли значних результатів в розвитку вітчизняної логопедії.

Ключові слова: компетенція, компетентність, професійна компетентність; професійні якості логопеда.

Лінійний відрізок

КОМПЕТЕНТНІСНІ ВИМІРИ ПРОФЕСІЇ

КОМПЕТЕНТІСНІ ВИМІРИ ПРОФЕСІЇ

Компетенції та компетентності професійної діяльності

На сучасному етапі становлення освіти відбуваються значні зміни в її повноцінному функціонуванні: з'являються нові завдання, які вимагають свого виконання; активно впроваджуються нові, актуальні за своїм змістом та сутністю навчальні предмети, інноваційні освітні та виховні технології; створюються інноваційні моделі для вищих навчальних закладів; модернізується зміст освіти. Ці нововведення, зі свого боку, вимагають надання студентській молоді міцних знань, умінь та навичок, розвитку їхніх навчальних можливостей, потреб, задатків та здібностей.

Для вирішення цих завдань перед освітнім простором постало питання формування і розвитку фахівця високого та якісного рівня професійної компетентності, який би, у свою чергу, здійснював ефективний особистісний та освітній розвиток індивіда.

У дослідженнях професійної діяльності фахівця є такі поняття, як компетентність, компетенція, професійна компетентність педагога.

Візьміть до уваги!

Компетенція — це здатність людини застосовувати визначену сукупність знань, умінь, навичок і особистісних якостей для успішної діяльності в різних навчальних, життєвих та професійних ситуаціях.

Л. Спенсер трактує поняття «компетенція» як базову якість індивідуума, який має причинне ставлення до ефективного виконання у роботі чи інших ситуаціях [4].

У словнику іншомовних слів термін «компетенція» визначається як коло повноважень, питань, з якими людина добре обізнана, володіє знаннями та досвідом [3; 10].

Аналізуючи тлумачення цього поняття, можна дійти висновку про те, що особистість, яка компетентна у певній сфері діяльності, володіє від-

повідними знаннями, уміннями, навичками, здібностями, має право виражати свої думки та погляди, працювати і вирішувати питання в межах своєї професійної діяльності.

Компетенція — це багатозначне поняття, яке формується та проявляється у спеціально створених педагогічних ситуаціях.

Існує така **класифікація компетенцій**:

- 1) щодо діяльності людини або суб'єкта державного масштабу (компетенція суб'єкта країни, судова, правова, компетенція споживача та ін.);
- 2) за видами побутового, навчального, виробничого, культурного життя людини (комунікативна, соціальна, навчальна, соціокультурна та ін.);
- 3) за забезпеченням готовності та уміння здійснювати професійну діяльність (педагогічну методичну, комунікативну, організаційну та ін.);
- 4) за оволодінням рівня змісту освіти (предметні компетенції, міжпредметні, спеціальні та ключові, інтегровані та ін.).

Компетенції допомагають особистості здобути самостійність, ефективно взаємодіяти з колегами, досягати поставлених результатів у професійній діяльності, бути здатною до оцінки, самооцінки, рефлексії. Над професійними компетентностями вибудовуються особистісні.

Особистісні якості педагога, що забезпечують йому успіх у професійній діяльності, поділяють на об'єктивні (ступінь знань педагогом свого предмета, глибина його наукових знань, володіння методологією питань, загальнодидактичними та методичними принципами, здатність комплексно сприймати особливості студентської психології) та суб'єктивні (педагогічна майстерність, талант, творчість та ін.).

Сучасна освіта, спрямована на формування та розвиток у майбутніх фахівців комунікативної, життєвої, психолого-педагогічної компетенції, рівня їхньої самостійної діяльності та активності під час пошуку нового творчого потенціалу.

За визначенням І. Зимньої, «компетентність» — це інтелектуально та особистісно зумовлений досвід соціально-професійної життєдіяльності людини, який ґрунтується на знаннях [2, 35; 3].

Візьміть до уваги!

Компетентність — це здатність успішно відповідати на індивідуальні та соціальні потреби, діяти, виконувати поставлені завдання.

У свою чергу С. Калашнікова визначає «компетентність» як здатність людини ефективно виконувати певну (у т. ч. професійну) діяльність [4, 87].

Отже, можна стверджувати, що компетенція та компетентність взаємопов'язані між собою. Вони доповнюють та зумовлюють одне одного. Компетентна особистість без наявних компетенцій не може повністю реалізувати свої знання, уміння та здібності [3, 16].

Спеціалісти різних сфер наукової діяльності у своїй практиці широко використовують поняття «компетентність». У загальній, спеціальній педагогіці, філології вживається термін «комунікативна компетентність» (І. Бех, А. Капська, Є. Кузьмін, В. Синьов, М. Шеремет та ін.). У психолого-педагогічних науках використовують такі терміни, як «інтелектуальна компетентність» (І. Зязюн та ін.), «психологічна компетентність» (Н. Кузьмін, М. Лукьянова та ін.), «ключова компетентність» (І. Зимня, М. Поваляева, Ю. Татур та ін.), «життєва компетентність» (В. Циба) тощо. В науках лінгвістичного циклу та логопедії оперують таким поняттям, як «лінгвістична», або «мовна» компетентність (С. Савіньон, П. Куляс, Є. Соботович та ін.) [3].

У практичній діяльності компетентності виступають в якості основного, головного поняття, що поєднує в собі інтелектуальну та практичну складові освіти. Ключовій компетентності властивий інтегративний характер, що містить однорідні знання та вміння, висвітлює коло питань, в яких особистість добре обізнана, її пізнання та досвід.

Компетентність в освітньому просторі — це не лише засвоєння знань та умінь, а й оволодіння комплексною структурою, для якої характерна сукупність освітніх компонентів: уявлення про освітні стандарти в системі, інтегральна характеристика якості підготовки, міждисциплінарне коло питань та ін. Поняття «компетентність» ширше за поняття «знання, уміння та навички». В її структуру входять когнітивна, операційно-технічна, мотиваційна, етична, соціальна, поведінкова складові, результати навчальної діяльності, система ціннісних орієнтацій, звички та ін. Здобуваючи компетентності, особистість досягає важливих цілей та вирішує складні педагогічні завдання [11].

Компетентності особистості в навчальній діяльності характеризуються багатофункціональністю, надпредметістю та міждисциплінарністю; інтелектуальністю (наявність розвинутого абстрактного мислення, саморефлексії, визначення своєї позиції, самооцінки, критичного мислення та ін.), багатомірністю, яка охоплює розумові процеси та інтелектуальні вміння.

У структуру компетентностей входять:

- компетентність у сфері, самостійної пізнавальної діяльності, що заснована на здобутті знань, умінь та навичок з різних джерел інформації;
- компетентність у сфері громадсько-суспільної діяльності;

- компетентність у сфері соціально-трудової діяльності (аналіз ситуації на ринку праці, оцінка професійних можливостей, орієнтування в нормах трудових взаємовідносин, навички самоорганізації);

- компетентність у побуті (аспекти здоров'я, сімейного побуту та ін.);

- компетентність у використанні вільного часу та духовного збагачення особистості.

Компетентності є багатоплановими та багатоструктурними характеристиками якості підготовки майбутніх фахівців, оцінка яких не може бути в повному обсязі стандартизованою. Вони не характеризуються як сума (обсяг) предметних знань та умінь. Це здобута в результаті навчання нова властивість, яка пов'язує знання та уміння зі спектром інтегральних характеристик якості підготовки, здатністю використовувати знання, уміння та навички у практичній діяльності.

До системи принципів компетентнісного підходу належать:

1) діагностичність — орієнтування на досягнення діагностувального результату, що проявляється в поведінці та мисленні;

2) міждисциплінарність — врахування у структурі кожної компетентності освітніх та зовнішніх навколишніх факторів;

3) багатофункціональність — знання, уміння та навички, індивідуальні особливості особистості.

Компетентність фахівця охоплює професійні знання, вміння і навички, досвід роботи у певній виробничій галузі виробництва, соціально-комунікативні та індивідуальні здібності особистості, що забезпечують самостійність у здійсненні професійної діяльності.

Візьміть до уваги!

Професійна компетентність — це система особистісних якостей, знань та умінь, що зумовлюють готовність і здатність фахівця здійснювати професійну діяльність.

В. Лозовецька розкриває поняття професійної компетентності як «інтегративну характеристику ділових і особистісних якостей фахівця, що відображає рівень знань, умінь, досвіду, достатніх для досягнення мети і певного виду професійної діяльності, а також моральну позицію фахівця» [8, 72].

У роботах О. Пехоти професійна компетентність представлена як одна з найосновніших та найважливіших характеристик підготовки вчителя до професійної діяльності. Автор визначає це поняття як сукупність комунікативних, конструктивних, організаторських умінь, можливість практично використовувати їх у своїй діяльності.

Професійна компетентність фахівця виявляється у підготовленості до здійснення такої діяльності:

- 1) аналіз результатів праці й технологічних процесів;
- 2) аналіз професійних ситуацій та проблем;
- 3) аналіз технічної документації завдань діяльності;
- 4) організація праці;
- 5) дотримання технічних і технологічних вимог виробництва;
- 6) координація різних видів професійної діяльності;
- 7) володіння професійно важливою інформацією стосовно об'єкта діяльності;
- 8) прогнозування типових і нетипових виробничих ситуацій;
- 9) забезпечення безпечних умов праці;
- 10) оволодіння додатковими кваліфікаціями і професіями;
- 11) забезпечення високого рівня культури праці;
- 12) дотримання правил експлуатації галузевого устаткування; своєчасне усунення технічних і технологічних порушень;
- 13) дотримання рекомендацій; норм і вимог щодо фізіологічних, економічних та екологічних чинників.

У свою чергу професійна компетентність передбачає: сформованість умінь розмірковувати й оцінювати професійні ситуації та проблеми; творчий характер мислення; виявлення ініціативи у виконанні виробничих завдань; усвідомлене розуміння особистої відповідальності за результат праці; здатність до управління виробничим колективом; прийняття раціональних рішень у вирішенні конкретних завдань та проблем.

За результатами аналізу різних підходів до трактування поняття «професійна компетентність фахівця» виділяють основні показники, до яких належать:

- знання, уміння та навички (сукупність психічних утворень, які формують загальний та професійний інтелект, загальнонаукову, особистісну та професійну підготовленість фахівця до відповідної сфери діяльності);
- професійна позиція фахівця (система сформованих настанов та ціннісних орієнтацій, ставлень і оцінок внутрішнього та навколишнього досвіду, особистісні досягнення фахівця в професійній діяльності);
- індивідуально-психічні особливості (стійке поєднання різних структурно-функціональних компонентів психіки, які зумовлюють індивідуальність та особливість фахівця);
- акмеологічні інваріанти фахівця (внутрішні чинники, які зумовлюють потребу фахівця в саморозвитку та самовдосконаленні).

При вивченні професійної компетенції користуються системним підходом, який визначає її як сукупність якостей особистості, профе-

сійних знань, умінь та навичок. Акцентується увага на її складній структурі, в якій виділяють когнітивний, операційно-діяльнісний та ціннісно-мотиваційний компоненти.

Компетенція характеризується прогностичними та рефлексивними здібностями, що забезпечують інтелектуальне та соціальне зростання, проявляється у практичній діяльності та відношеннях, педагогічних ситуаціях, в теоретичному обґрунтуванні діяльності педагога, потребує постійного оновлення та самовдосконалення, актуалізації.

Наукові дослідження розглядають професійну компетенцію як базову якісну характеристику педагога та виділяють низку показників, які її характеризують:

- 1) чітке бачення орієнтирів навчання (еталони на основі професіограми), завдань діяльності;
- 2) проявлення професіоналізму в своїй діяльності (еталон людини та спеціаліста для студентів);
- 3) організація ефективної діяльності, активізація інтересів, мотивація до самовдосконалення своїх знань та розвитку особистості;
- 4) оволодіння новими методами отримання інформації та застосування технологій навчання на практиці;
- 5) орієнтація на зв'язок теорії та практики з метою розвитку професійної компетентності;
- 6) забезпечення в процесі навчання зворотного зв'язку, який необхідний для своєчасної корекції діяльності дітей та педагогів.

Сукупність професійних компетенцій здійснюється під впливом свідомості, морально-етичних установок (ціннісно-сміслових, соціально-організаційних), предметних, комунікативних, інформаційно-дослідних, загальнокультурних компетенцій та компетенцій особистісного самовдосконалення.

Професійну компетентність слід розглядати з боку таких основних аспектів:

- 1) спеціальна компетентність — професійна діяльність, здатність випускника вищого навчального закладу проектувати її на достатньо високому рівні;
- 2) соціальна компетентність — володіння прийомами та засобами професійного спілкування та соціальної відповідальності за результати професійної діяльності;
- 3) особистісна компетенція, що характеризується засобами особистісного самовираження та саморозвитку, самовдосконалення;
- 4) індивідуальна компетентність — володіння прийомами та засобами саморозвитку, індивідуальним стилем діяльності.

У системі освіти звертається увага на спеціально-соціальну компетентність, особистісно індивідуальну. Це все вимагає переосмислення змісту професійно-педагогічної освіти та результатів підготовки компетентнісного підходу, забезпечення розвитку різних форм роботи студентів, формування індивідуального стилю професійної діяльності.

Компетентції педагога — це унікальна система професійно значущих якостей, знань, умінь та навичок, що поєднані гуманно-ціннісним ставленням до навчання, індивідуальним та творчим підходом до науково-дослідної та трудової діяльності, спрямованістю на особистісне та професійне самовдосконалення, що складає його професійну культуру.

Таким чином, компетентності становлять багатопланові та багатоструктурні характеристики якостей підготовки фахівців, оцінка яких не може бути в повному обсязі стандартизованою, їх неможливо трактувати як суму предметних знань та умінь. Це нова якість, яка поєднує здобуті знання, уміння та навички зі спектром інтегральних характеристик рівня підготовки, зі спроможністю використовувати їх на практиці.

Професійна компетентність логопеда

Розвиток сучасної освіти залежить від кваліфікованості та педагогічної майстерності вчителів загалом та від людських, педагогічних і професійних якостей кожного з них зокрема. Педагогічна діяльність має велике значення для активного розвитку суспільства та вимагає від працівників освіти глибоких та змістовних знань, особливої майстерності. Більшого значення має якість професійної діяльності щодо процесів навчання та виховання дітей з порушеннями мовлення [10, 146].

В основу досліджень фахівців у галузі корекційної освіти покладено наукові розробки В. Бондаря, І. Єременка, В. Засенка, В. Кисличенко, І. Колесника, М. Кота, В. Лапшиної, С. Миронової, Н. Назарової, Ю. Пінчук, В. Селіверстової, В. Сипьова, Є. Соботович, Л. Фомічової, М. Шеремет та ін. Але більшість цих досліджень спрямовані на підготовку та вивчення особливостей професійної діяльності вчителів-дефектологів, олігофренопедагогів та сурдопедагогів. Відповідних наукових розробок у сфері підготовки логопедів до професійної діяльності загалом небагато, а у вітчизняній літературі вони поодинокі (О. Гопіченко, Г. Гуровець, В. Кисличенко, Ю. Пінчук, М. Савченко, Ж. Смирнова, Є. Соботович, В. Тарасун, М. Шеремет та ін.)

Аналіз психолого-педагогічної, спеціально-педагогічної та логопедичної літератури з проблеми професійної компетентності педагога засвідчує відсутність єдиного підходу щодо сутності професійної компетентності логопеда. Дослідники стверджують, що професійність фахівця

залежить не лише від певної суми знань, умінь та навичок, які засвоєні під час навчального процесу майбутніх логопедів [3, 38; 7, 7; 10, 147].

Майбутній логопед у процесі навчальної діяльності опановує систему загальнотеоретичних та спеціальних професійних знань, узагальнення яких формує у нього уявлення про типологію та структуру анормального розвитку дитини, про способи попередження та подолання мовленнєвих порушень, про методи психолого-педагогічного впливу [13, 20–21].

Логопед повинен уміти розпізнавати мовленнєві порушення, володіти прийомами та методами корекційної роботи, спеціальними методами навчання дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку дошкільного та шкільного віку, проводити профілактичну роботу з попередження несприятливості, бути обізнаним у психологічних особливостях дітей з мовленнєвими порушеннями, використовувати в діяльності прийоми та методи їх виховання.

Успішне виконання цих завдань залежить від наявності у фахівця глибоких професійних знань та навичок, широкого орієнтування в сучасних вітчизняних та зарубіжних досягненнях суміжних з логопедією наук, а також від його творчості, активності й ініціативності. Професійна компетентність логопеда передбачає знання програм, шкільних підручників, посібників з логопедії.

Велике значення для ефективної навчально-виховної, корекційної та профілактичної роботи дітей з мовленнєвими порушеннями має особистість учителя-логопеда, яка характеризується такими професійними якостями, як:

- гуманістичність у переконаннях;
- громадянська моральна зрілість;
- пізнавальна та педагогічна спрямованість;
- захопленість професією;
- любов до дітей;
- вимогливість до себе та оточуючих;
- справедливість, витримка та самокритичність;
- наявність розвинутої творчої уяви та уявлень;
- розвиненість педагогічного спостереження;
- щирість, скромність, відповідальність, твердість і послідовність у професійній діяльності та ін.

Логопед завжди проводить пошук найбільш ефективних засобів та методів корекції мовленнєвих порушень у дітей, при цьому активно вивчаючи та узагальнюючи передовий досвід.

Вміння та навички, якими фахівець повинен володіти, дуже широкі й різноманітні (рис. 11).

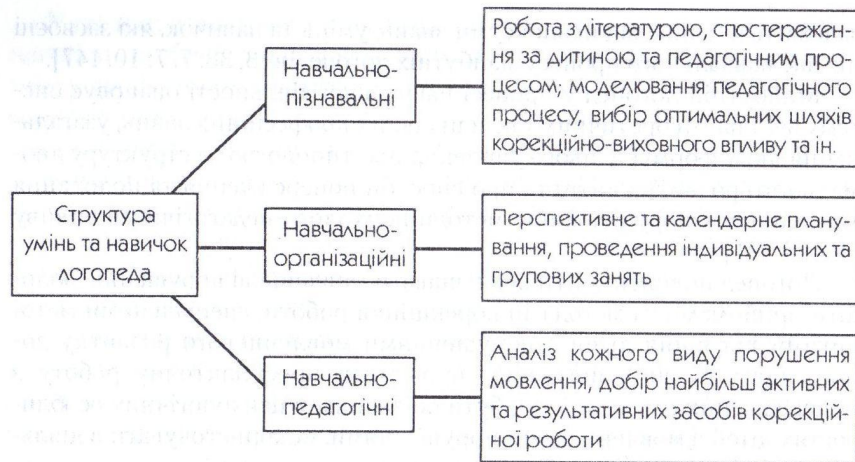

Рис. 11. Структура умінь та навичок логопеда

О. Абдулліна наголошує, що головним показником педагогічної діяльності фахівця є високий рівень теоретичних знань та умінь, ступінь сформованості педагогічних умінь та навичок, ставлення майбутнього фахівця до професійної діяльності [3, 30].

Спираючись на дані досліджень М. Шеремет та Ю. Пінчук, розкриваємо поняття професійної компетентності логопеда як «інтегративної якості фахівця, яка виявляє готовність максимально ефективно здійснювати діагностику, корекційно-превентивне навчання та особистісний розвиток осіб з вадами мовлення» [9, 24].

Професійна компетентність майбутнього спеціаліста має свою структуру та складається з таких компонентів: мотиваційно-ціннісного, когнітивного та операційно-діяльнісного (рис. 12)

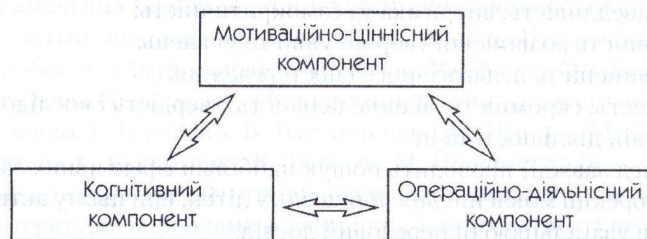

Рис. 12. Структура професійної компетентності майбутнього логопеда

Мотиваційно-ціннісний компонент характеризується наявністю у майбутнього фахівця:

- інтересу до професії логопеда;
- професійно-педагогічної спрямованості;
- цінностей до самореалізації;
- орієнтації на досягнення високих та позитивних результатів у майбутній професійній діяльності;
- здатності до прояву творчості в майбутній професійній діяльності.

Когнітивний компонент вимагає інтеграції педагогічних; психологічних, технологічних і спеціальних знань з відповідного фаху та високого рівня загальноінтелектуального розвитку особистості майбутнього вчителя (І. Бех, В. Введенський, І. Зязюн та ін.).

Логопедія як галузь спеціальної педагогіки має міжпредметний характер та охоплює засвоєння знань таких наук, як генетика, психопатологія, невропатологія, неврологія, отоларингологія, спеціальна психологія та ін. У структуру цього компонента входить система знань для самоорганізації та самовдосконалення в майбутній професійній діяльності.

Операційно-діяльнісний компонент характеризується:

- системою умінь та навичок моделювання професійної логопедичної діяльності в різних освітніх закладах;
- загальними вміннями технологічного характеру (особливості діагностування, корекційно-виховної роботи; визначення змісту, форм та методів проведення логопедичної роботи);
- необхідністю особистісно професійних якостей, які сприяють підвищенню рівня корекційно-виховного процесу;
- розвиненістю комунікативної компетентності;
- здатністю до адекватної самооцінки та самокорекції.

Всі ці компоненти взаємопов'язані між собою та складають основу педагогічної компетентності логопеда.

До складових професійної компетентності логопеда належать:

- наявність загальнодидактичних знань, умінь та навичок з метою їх використання у подальшій педагогічній діяльності;
- сукупність спеціальних фахових знань, умінь та навичок з метою їх використання в подальшій педагогічній діяльності;
- наявність культурних та етичних знань і вмінь;
- сукупність загальних та професійних особистісних якостей;
- комунікативна компетентність;
- поєднання теоретичних та практичних знань;
- готовність особистості приступити до праці.

Персоналії

Науковці, які досягли значних результатів у розвитку логопедії

Волкова Лариса Степанівна (1930–2004) — російський вчений, вчитель-логопед, доктор педагогічних наук, професор. З 1965 р. працювала над проблемами вищої дефектологічної освіти, логопедії, складних дефектів. У дисертації на здобуття вченого звання доктора педагогічних наук обґрунтувала один із напрямів логопедії — корекція вад мовлення у дітей з дефектами зорового аналізатора. Л.С. Волкова — автор понад 70 наукових праць. За її методиками корекції мовлення працюють школи і дошкільні заклади для дітей з дефектами зору. Нею були розроблені нові позиції логопедичної науки, які поєднали медичні та спеціальні педагогічні знання в єдину концепцію.

Основні наукові праці:

1. Логопедия : [учеб. для дефектол. фак. пед. вузов / Л.С. Волкова, Р.И. Лалаева, Е.М. Мاستюкова и др.]; под ред. **Л.С. Волковой**. — 5-е изд., перераб. и доп. — М. : ВЛАДОС, 2007. — 703 с.
2. Логопедия. Методическое наследие : пособ. для логопедов и студ. дефектол. фак. пед. вузов / под ред. **Л.С. Волковой** : в 5 кн. — М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2007. — Кн. I: Нарушения голоса и звукопроизводительной стороны речи : в 2 ч. — Ч. 1: Нарушения голоса. Дислалия. — 223 с.
3. Логопедия. Методическое наследие : пособ. для логопедов и студ. дефектол. фак. пед. вузов / под ред. **Л.С. Волковой** : в 5 кн. — М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2003. — Кн. I: Нарушения голоса и звукопроизводительной стороны речи : в 2 ч. — Ч. 2: Ринолалия. Дизартрия. — 304 с.
4. Логопедия. Методическое наследие : пособ. для логопедов и студ. дефектол. фак. пед. вузов / под ред. **Л.С. Волковой** : в 5 кн. — М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2003. — Кн. II: Нарушения темпа и ритма речи : Занятие. Брадилалия. Тахилалия. — 432 с.
5. Логопедия. Методическое наследие : пособ. для логопедов и студ. дефектол. фак. пед. вузов / под ред. **Л.С. Волковой** : в 5 кн. — М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2007. — Кн. III: Системные нарушения речи : Алалия. Афазия. — 311 с.
6. Логопедия. Методическое наследие : пособ. для логопедов и студ. дефектол. фак. пед. вузов / под ред. **Л.С. Волковой** : в 5 кн. — М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2003. — Кн. IV: Нарушение письменной речи : Дислексия. Дисграфия. — 304 с.
7. Логопедия. Методическое наследие : пособ. для логопедов и студ. дефектол. фак. пед. вузов / под ред. **Л.С. Волковой** : в 5 кн. — М. : Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2007. — Кн. V: Фонетико-фонематическое и общее недоразвитие речи : Нарушения речи у детей с сенсорной и интеллектуальной недостаточностью. — 479 с.

Данілавічюте Еяна Анатоліївна (нар. 1971 р.) — український логопед, кандидат педагогічних наук, завідувач лабораторії логопедії Інституту спеціальної педагогіки НАПН України. У 1997 р. захистила дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук на тему «Порушення письма в учнів II-IV класів з дитячим церебральним паралічем та шляхи їх корекції». Займається дослідженням актуальних питань корекції та запобігання порушень писемного мовлення у дітей із ДЦП, ЗНМ (НЗНМ), методики викладання української мови в школах для дітей з ТПМ. Має значний досвід роботи вчителя-логопеда. На даний момент активно займається питанням інклюзивної освіти для дітей з порушеннями психофізичного розвитку.

Основні наукові праці:

1. Методика выявления речевых нарушений у детей и диагностика их готовности к школьному обучению : [монография] / Е.Ф. Соботович [и др.]. — К. : Актуальна освіта, 1998. — 127 с. (Співавтор).
2. Програми для 2–4 класів загальноосвітніх навчальних закладів для дітей з тяжкими порушеннями мовлення. Ч. 1 / Тищенко В.В., **Данілавічюте Е.А.**, Гаврилова Н.С. / За ред. М.К. Шеремет. — К. : Неоналіма куліна, 2006. — 360 с.
3. **Данілавічюте Е.А.** Методика викладання теми «Правопис» у молодших класах загальноосвітньої школи для дітей із ТПМ / Е.А. Данілавічюте // Дефектологія : наук.-метод. журн. — 2011. — № 3. — С. 2–5.
4. Українська мова : підручник для 2 кл. загальноосвітніх шкіл для дітей з тяжкими порушеннями мовлення. Ч. 1 / авт. кол.: В.В. Тищенко, **Е.А. Данілавічюте**, Л.І. Трофименко. — К. : Педагогічна думка, 2009. — 96 с.
5. Колупаєва А.А., **Данілавічюте Е.А.**, Литовченко С.В. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі : навч.-метод. посіб. А.А. Колупаєва, Е.А. Данілавічюте, С.В. Литовченко. — К. : Вид. група «А.С.К.», 2012. — 192 с.
6. **Данілавічюте Е.А.**, Литовченко С.В. Стратегії викладання в інклюзивному класі закладі : навч.-метод. посіб. / За ред. Колупаєвої А.А. — К. : Вид. група «А.С.К.», 2012.

Колупаєва Алла Анатоліївна (нар. 1959 р.) — український вчений дефектолог, доктор педагогічних наук, заступник директора з наукової роботи Інституту спеціальної педагогіки НАПН України. У 1998 р. захистила дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук на тему «Формування у першокласників з мовленнєвими вадами уявлень про фонетичну і графічну системи рідної мови», а в 2007 р. — докторську роботу на тему «Педагогічні основи інтегрування школярів з особливостями психофізичного розвитку у загальноосвітні навчальні заклади». Має значний досвід роботи вчителя-логопеда та до-

цента ВНЗ. Коло наукових інтересів: порушення усного та писемного мовлення у молодших школярів; проблеми освіти осіб з обмеженими можливостями здоров'я у загальноосвітньому просторі; інклюзивна освіта осіб з обмеженою життєдіяльністю.

Основні наукові праці:

1. **Колупасва А.А.** Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: [монографія] / А.А. Колупасва. — К.: Самміт-книга, 2009. — 272 с.
2. **Колупасва А.А., Єфімова С.М.** Навчальний курс «Вступ до інклюзивної освіти» / А.А. Колупасва, С.М. Єфімова. — К., 2010. — 20 с.
3. **Колупасва А.А.** Інклюзивна освіта в контексті реалій сьогодення / А.А. Колупасва // Практика упр. закл. освіти: проф. журн. — 2010. — № 4. — С. 8—12.
4. **Колупасва А.А.** Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання: наук.-метод. посіб. / А.А. Колупасва, Л.О. Савчук; МОН України, НАПН України, Ін-т спец. педагогіки. — К.: АТОПОЛ. — 2011. — 274 с.
5. **Колупасва А.А.** Діти з особливими потребами в загальноосвітньому просторі: початкова ланка: путівник для педагогів: [навч.-метод. посіб.] / А.А. Колупасва, О.М. Таранченко; МОН України, НАПН України, Ін-т спец. педагогіки. — К.: АТОПОЛ, 2010. — 96 с.
6. **Колупасва А.А., Данілавічюте Е.А., Литовченко С.В.** Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі: навч.-метод. посіб. / А.А. Колупасва, Е.А. Данілавічюте, С.В. Литовченко. — К.: Вид. група «А.С.К.», 2012. — 192 с.
7. **Основи інклюзивної освіти:** [навч.-метод. посіб.] / МОНмолодьспорту України, НАПН України, Ін-т спец. педагогіки; за заг. ред. А.А. Колупасвої. — К.: А.С.К., 2012. — 308 с.

Лалаєва Раїса Іванівна (нар. 1938 р.) — доктор педагогічних наук, професор, лауреат Премії Уряду РФ в галузі освіти, академік Міжнародної академії наук педагогічної освіти. Раїса Іванівна зробила значний внесок у вирішення багатьох проблем логопедії: вперше було класифіковано складного мовленнєвого порушення у дітей з інтелектуальною недостатністю; здійснена розробка психолінгвістичного підходу до аналізу механізмів мовленнєвих порушень. Р.І. Лалаєва — один із авторів фундаментального посібника «Логопедія», а також «Хрестоматії з логопедії».

Основні наукові праці:

1. **Хрестоматія по логопедии (извлечения и тексты):** учеб. пособ. для студентов высш. и сред. спец. пед. учеб. заведений: в 2 т. / под ред. Л.С. Волковой и В.И. Селиверстова. — М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1997. — Т. I. — 560 с. (Співавтор).

2. **Хрестоматія по логопедии (извлечения и тексты):** учеб. пособ. для студ. высш. и сред. спец. пед. учеб. заведений: в 2 т. / под ред. Л.С. Волковой и В.И. Селиверстова. — М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1997. — Т. II. — 656 с. (Співавтор).

3. **Лалаєва Р.И.** Диагностика и коррекция нарушений чтения и письма у младших школьников: учеб.-метод. пособ. / Р.И. Лалаєва, Л.В. Венедиктова. — СПб.: Союз, 2001. — 218 с.

4. **Логопедия. Методическое наследие:** пособ. для логопедов и студ. дефектол. фак. пед. вузов / под ред. Л.С. Волковой: в 5 кн. — М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2003. — Кн. IV: Нарушение письменной речи: Дислексия. Дисграфия. — 304 с. (Співавтор).

5. **Лалаєва Р.И.** Логопедическая работа в коррекционных классах: метод. пособие для учителя-логопеда / Р.И. Лалаєва. — М.: ВЛАДОС, 2004. — 220 с.

6. **Логопедия:** учеб. для дефектол. фак. пед. вузов / Л.С. Волкова, Р.И. Лалаєва, Е.М. Мастюкова и др.; под ред. Л.С. Волковой. — 5-е изд., перераб. и доп. — М.: ВЛАДОС, 2007. — 703 с. (Співавтор).

Левина Роза Євгенівна (1908—1989) — вітчизняний психолог, дефектолог, логопед, відомий фахівець в галузі патології мовлення у дітей. Її роботи спрямовані на вивчення особливостей мовленнєвого розвитку у дітей з розумовою відсталістю; вирішення проблем у навчально-виховній діяльності дітей із загальним недорозвиненням мовлення; дослідження природи заїкання та розробка методик щодо його подолання; розробка корекційних методик щодо подолання дислексичних та дисграфічних помилок у дошкільнят; ініціатор розвитку мережі шкільних та дошкільних логопедичних установ.

Основні наукові праці:

1. **Левина Р.Е.** О путях разработки вопроса о предупреждении в логопедии / Р.Е. Левина // Специальная школа. — 1963. — № 2. — С. 65—70.
2. **Основы теории и практики логопедии** / Акад. пед. наук СССР; ред. Р.Е. Левина. — М.: Просвещение, 1968. — 367 с.
3. **Левина Р.Е.** Разграничение аномалий речевого развития у детей / Р.Е. Левина // Дефектология. — 1975. — № 2. — С. 12—16.
4. **Левина Р.Е.** Нарушения речи и письма у детей: избр. тр. / Р.Е. Левина; [ред.-сост. Г.В. Чиркина, П.Б. Шошин]. — М.: АРКТИ, 2005. — 221 с.
5. **Левина Р.Е.** О нарушениях письма у учащихся массовой школы / Р.Е. Левина // Воспитание и обучение детей с нарушениями развития: науч.-метод. и практ. журн. — 2009. — № 5. — С. 64—69.
6. **Левина Р.Е.** Воспитание правильной речи у детей / Р.Е. Левина // Школ. логопед: науч.-метод. журн. — 2012. — № 2. — С. 35—47.

Малярчук Антоніна Яківна (нар. 1930р.) — український педагог, відомий практик, учитель-методист у галузі логопедії. Займається дослідженням актуальних проблем діагностики та корекції вад мовленнєвого розвитку; загального та фонетико-фонематичного недорозвитку мовлення; особливостей організації навчально-корекційного процесу на логопедичних пунктах. Протягом 15 років працює головою Київського міського методичного об'єднання логопедів.

Основні наукові праці:

1. **Малярчук А.Я.** Дидактичний матеріал для виправлення мовних недоліків [Текст] : навч. посіб. для вчителів-логопедів, вчителів і вихователів шкіль та дит. садків / А.Я. Малярчук. — 2-ге вид., випр. та доп. — К. : Ірпінь : Перун, 1997. — 408 с.
2. **Малярчук А.Я.** Обстеження мовлення дітей [Текст] : дидактичний матеріал / А.Я. Малярчук ; М-во освіти і науки України. — К. : Літера, 2003. — 104 с.
3. **Малярчук А.Я.** Виправлення вад мовлення : звуки Р, Р' : навч. посіб. / А.Я. Малярчук ; М-во освіти і науки України. — К. : Літера, 2009. — 104 с.
4. **Малярчук А.Я.** Виправлення вад мовлення : звуки Л, Л' : навч. посіб. / А.Я. Малярчук ; М-во освіти і науки України. — К. : Літера, 2009. — 88 с.
5. **Малярчук А.Я.** Виправлення вад мовлення : звуки К, Г, Г, Х [Текст] : навч. посіб. / А.Я. Малярчук. — К. : Літера ЛТД, 2009. — 64 с.
6. **Малярчук А.Я.** Виправлення вад мовлення : свистячі звуки С, З, Ц, ДЗ : навч. посіб. / А.Я. Малярчук ; М-во освіти і науки України. — К. : Літера, 2009. — 104 с.
7. **Малярчук А.Я.** Виправлення вад мовлення : шиплячі звуки Щ, Ч, Ш, Ж : навч. посіб. / А.Я. Малярчук ; М-во освіти і науки України. — К. : Літера, 2009. — 128 с.
8. **Малярчук А.Я.** Вчимося правильно читати. Буквар для дошкільнят [Текст] : унікальна авторська методика. Ігри на закріплення навичок читання. Поради батькам / А.Я. Малярчук, Л.С. Вавіна. — К. : Літера, 2009. — 128 с.

Правдіна Ольга Володимирівна (1894—1977) — вітчизняний логопед. Творчий шлях розпочався з 1920 р. із річних курсів щодо проблем дитячої дефективності. З 1933 по 1936 р. О.В. Правдіна працювала в логопедичній лікарні при об'єднанні ім. М.О. Семашка; з 1936 р. обіймає посаду логопеда у Науково-практичному інституті (нині — Інститут корекційної педагогіки РАО).

У період Великої Вітчизняної війни захистила дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук на тему: «Важка дитяча дизартрія в логопедичній практиці». З 1952 р. почала працювати

на кафедрі психопатології та логопедії МГПІ ім. В.І. Леніна під керівництвом С.С. Ляпідевського. У 1969 р. вийшов її підручник «Логопедія» для дефектологічних та дошкільних факультетів, а також для логопедів-практиків і для студентів педагогічних училищ.

Основні наукові праці:

1. **Правдіна О.В.** Альбом по корекції речевих расстройств при афазии (опыт работы в госпитале) / О.В. Правдіна. — М., 1945—1949 гг.
2. **Правдіна О.В.** Логопедия [Текст] : учеб. пособ. для дефектолог. фак. педвузов / О.В. Правдіна. — Москва : Просвещение, 1969. — 310 с.
3. **Правдіна О.В.** Логопедия : учеб. пособ. для студ. дефектолог. фак. пед. ин-тов. — Изд. 2-е, доп. и перераб. / О.В. Правдіна. — М. : Просвещение, 1973. — с. 272

Соботович Євгенія Федорівна (1935—2007) — фахівець у галузі логопедії. Основні напрями наукової діяльності: логопедія, лінгвістика, психолінгвістика, дитяча психологія та патопсихологія. Працювала над проблемами мультидисциплінарного вивчення та корекції відхилень у розумовому та мовленнєвому розвитку дітей дошкільного віку; автор концепції лінгвістичної підготовки дошкільників до навчання у школі, стандартів, спеціальної освіти дітей дошкільного віку з вадами мовлення; займалася вивченням механізмів алалії; розробила концепцію моторної алалії як складного мовленнєвого порушення; займалася розробкою психолінгвістичної моделі розвитку мовлення в онтогенезі, в якому було розкрито динаміку розвитку психолінгвістичних механізмів мовленнєвої діяльності, формування мовленнєвих структур.

Основні наукові праці:

1. **Соботович Е.Ф.** Нарушения речевого развития у детей и пути их коррекции [Текст] : учебно-метод. пособ. / Е.Ф. Соботович ; АПН Украины, Институт дефектологии. — К. : ИСИО, 1995. — 204 с.
2. **Соботович Е.Ф.** Структура мовленнєвої діяльності і механізми її формування : науково-метод. посіб. / Е.Ф. Соботович. — К. : ІЗМН, 1997. — 44 с.
3. **Соботович Е.Ф.** Психолінгвістична періодизація мовленнєвого розвитку дитини (формування лексичної сторони мовлення) / Е.Ф. Соботович // Дефектологія. — 1999. — № 1.
4. **Соботович Е.Ф.** Нормативні показники та критерії оцінювання мовленнєвого розвитку (у його фонетичній ланці) дітей дошкільного віку / Е.Ф. Соботович // Дефектологія. — 2002. — № 3.
5. **Соботович Е.Ф.** Нормативні показники та критерії оцінювання мовленнєвого розвитку (у його лексичній ланці) дітей дошкільного віку / Е.Ф. Соботович // Дефектологія. — 2003. — № 2.

6. **Соботович Є.Ф.** Нормативні показники та критерії оцінювання мовленнєвого розвитку (у його граматичній ланці) дітей дошкільного віку / Є.Ф. Соботович // Дефектологія. — 2003. — № 2.

7. **Соботович Є.Ф.** Програмні вимоги до корекційного навчання з розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку з вадами інтелекту [Текст] : програмно-методичний комплекс / Є.Ф. Соботович, В.В. Тищенко ; Інститут спеціальної педагогіки АПН України. — К. : Актуальна освіта, 2004. — 144 с.

Тарасун Валентина Володимирівна (нар. 1945 р.) — український педагог-дефектолог, доктор педагогічних наук. Педагогічну діяльність розпочала логопедом. З 1999 р. завідувач лабораторії діагностики і психічного розвитку аномальної дитини Інституту дефектології АПН України (нині — Інститут спеціальної педагогіки НАПН України). Коло наукових інтересів: корекційно-превентивне навчання дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку в спеціальних закладах; інтенсифікація процесів розвитку і соціалізації дітей з вадами психофізичного розвитку; шляхи діагностики і корекції пізнавальних процесів.

Основні наукові праці:

1. **Тарасун В.В.** Етапи формування когнітивних стратегій поведінки у дітей з аутизмом (програмування, контроль, обробка інформації) / В. Тарасун // Дефектологія. — 2005. — № 1.

2. **Тарасун В.В.** Етапи формування когнітивних стратегій поведінки у дітей з аутизмом (програмування, контроль, обробка інформації) / В. Тарасун // Канадсько-український журнал спеціальної педагогіки. — Колекція № 2. — 2007.

3. **Тарасун В.В.** Писемне мовлення : запобігання і корекція порушень / В. Тарасун. — К. : Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2007. — 150 с.

4. **Тарасун В.В.** Морфофункціональна готовність дітей з особливостями у розвитку до шкільного навчання : діагностика і формування (нейропсихологічний супровід) : [монографія] / В. Тарасун. — К. : Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2008.

5. **Тарасун В.В.** Логодидактика : навч. посіб. / Валентина Тарасун ; М-во освіти і науки, молоді та спорту України. — 2-ге вид. — К. : Слово, 2011. — 387 с.

Філічева Тетяна Борисівна (нар. 1938 р.) — доктор педагогічних наук, професор, академік Слов'янської Академії ім. Я.А. Коменського, академік Академії педагогічних і соціальних наук, заслужений працівник вищої школи, провідний фахівець Росії у галузі дошкільної та корекційної педагогіки. Автор понад 80 наукових робіт, у тому числі монографій, спеціальних програм, підручників і навчально-методичних посібників. Її до-

слідження спрямовані на вивчення проблем подолання загального недорозвинення мовлення в дошкільників; попередження та корекцію мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку; організацію системи логопедичної допомоги дошкільнятам з мовленнєвими порушеннями.

Основні наукові праці:

1. Логопедия : учеб. для дефектол. фак. пед. вузов / Л.С. Волкова, Р.И. Лалаева, Е.М. Мастюкова и др. : под ред. Л.С. Волковой. — 5-е изд., перераб. и доп. — М. : ВЛАДОС, 2007. — 703 с. (Співатор).

2. **Філічева Т.Б.** Дети с фонетико-фонематическим недоразвитием : воспитание и обучение : учеб.-метод. пособие для логопедов и воспитателей / Т.Б. Філічева, Т.В. Туманова ; Моск. гос. открытый пед. ун-т. — М. : Издательство «Гном и Д» ; Казаков, 2000. — 78 с.

3. **Філічева Т.Б.** Воспитание и обучение детей дошкольного возраста с фонетико-фонематическим недоразвитием : [Программа и метод. рекомендации для дошк. образоват. учреждений компенсирующего вида (ст. группа)] / Т.Б. Філічева, Г.В. Чиркина. — М. : Шк. пресса, 2003. — 31 с.

4. **Філічева Т.Б.** Устранение общего недоразвития речи у детей дошкольного возраста : практ. пособие / Т.Б. Філічева, Г.В. Чиркина. — 5-е изд. — М. : Айрис-пресс : Айрис Дидактика, 2008. — 224 с.

5. **Філічева Т.Б.** Воспитание и обучение детей дошкольного возраста с общим недоразвитием речи : програм.-метод. рекомендации / Т.Б. Філічева, Т.В. Туманова, Г.В. Чиркина. — М. : Дрофа, 2009. — 189 с.

6. Жукова Н.С. Логопедия : основы теории и практики / Н.С. Жукова, Е.М. Мастюкова, Т.Б. Філічева. — Москва : Эксмо, 2011. — 282 с.

Хватцев Михайло Юхимович (1883—1977) — російський педагог-дефектолог, який зробив значний внесок у становлення логопедії у 30-х роках XX ст. Хватцевим М.Ю. вперше було обґрунтовано розуміння причин виникнення мовленнєвих порушень на основі діалектичного підходу до оцінки причинно-наслідкових зв'язків у патології мовлення; займався розробкою класифікацій мовленнєвих порушень; розробляв систему корекційної роботи порушень звуковимови; створив цілу низку фундаментальних робіт у галузі логопедії.

Основні наукові праці:

1. **Хватцев М.Е.** Предупреждение и устранение недостатков речи : пособ. для логопедов, студ. пед. вузов и родителей / М.Е. Хватцев. — СПб. : Дельта+ : КАРО, 2004. — 266 с.

2. **Хватцев М.Е.** Логопедия : уч. для пед. институтів / М.Е. Хватцев. — М, 1937. — 299 с.

3. **Хватцев М.Е.** Логопедическая работа с детьми дошкольного возраста : пособ. для студ. пед. инст., методистов и воспитателей детских домов / М.Е. Хватцев. — 2-е изд., испр. и доп. — М. : Просвещение. — 1961. — 208 с.

Цветкова Любов Семенівна (нар. 1929 р.) — доктор психологічних наук, професор, завідувач проблемної лабораторії експериментальної і прикладної психології факультету психології МДУ ім. М.В. Ломоносова. Автор багатьох відомих у вітчизняній та світовій логопедії робіт з теоретичних і методологічних проблем афазії та реабілітації хворих з афазією; відновлювального навчання при локальних ураженнях мозку; проблем афазії та відновлювального навчання, нейропсихологічної реабілітації хворих.

Основні наукові праці:

1. **Цветкова Л.С.** Аграмматизм при афазии [Текст] : [монографія] / Л.С. Цветкова, Ж.М. Глозман. — [Б. м.] : Издательство Московского университета, 1978. — 152 с.
2. **Цветкова Л.С.** Нейропсихология счета, письма и чтения: нарушение и восстановление [Текст] : учеб. пособ. / Л.С. Цветкова. — М. : Юристъ, 1997. — 256 с.
3. **Цветкова Л.С.** Афазия и восприятие [Текст] : научное издание / Л.С. Цветкова, Н.Г. Торчуа ; Акад. пед. и соц. наук, Московский психол.-соц. ин-т. — М. : Институт практической психологии, 1997. — 176 с.
4. **Цветкова Л.С.** Нейропсихология и афазия : новый подход : учебно-метод. пособ. / Л.С. Цветкова. — Москва : МПСИ ; Воронеж : МОДЭК, 2001. — 592 с.
5. **Цветкова Л.С.** Методика нейропсихологической диагностики детей [Текст] : научное издание / Л.С. Цветкова. — 4-е изд., исправ. и доп. — М. : Педагогическое общество России, 2002. — 96 с.
6. **Цветкова Л.С.** Введение в нейропсихологию и восстановительное обучение [Текст] : учеб. пособ. / Л.С. Цветкова ; Рос. акад. образования, Моск. психол.-соц. ин-т. — 3-е изд., стереотип. — М. : МПСИ ; Воронеж : МОДЭК, 2007. — 184 с.

Чиркіна Галина Василівна (нар. 1935 р.) — доктор педагогічних наук, професор, завідувач лабораторії змісту та методів навчання дітей з порушеннями мовлення Інституту корекційної педагогіки РАО. У колі її наукових інтересів: недоліки письма у дітей; розробка змісту та методів навчання дітей дошкільного та шкільного віку із загальним та фонетико-фонематичним недорозвиненням мовлення; розробка методичних рекомендацій з комплексної психолого-педагогічної корекційної роботи з дітьми-ринолаліками; розробка навчальних програм для спеціальних шкіл та логопедичних дитячих садків.

Основні наукові праці:

1. Каше Г.А., Филичева Т.Б., **Чиркина Г.В.** Программа воспитания и обучения детей с фонетико-фонематическим недоразвитием речи (7 год жизни) / Г.А. Каше, Т.Б. Филичева, Г.В. Чиркина. — М. : Министерство

Просвещения СССР научно-исследовательский институт дефектологии АПН СССР, 1986. — 68 с.

2. Филичева Т.Б. и др. Основы логопедии : учеб. пособ. для студ. пед. ин-тов по спец. «Педагогика и психология (дошк.)» / Т.Б. Филичева, Н.А. Чевелева, Г.В. Чиркина. — М. : Просвещение, 1989. — 223 с.
3. Филичева Т.Б., **Чиркина Г.В.** Программа обучения и воспитания детей с фонетико-фонематическим недоразвитием (6 год жизни) / Т.Б. Филичева, Г.В. Чиркина. — М. : МГОПИ, 1993. — 72 с.
4. Филичева Т.Б., Чевелева Н.А., **Чиркина Г.В.** Нарушения речи у детей : пособ. для воспитателей дошкольных учреждений / Т.Б. Филичева, Н.А. Чевелева, Г.В. Чиркина. — М. : Профессиональное образование, 1993. — 232 с.
5. Филичева Т.Б., **Чиркина Г.В.** Устранение ОНР у детей дошкольного возраста : практич. пособ. / Т.Б. Филичева, Г.В. Чиркина. — М. : Айрис-пресс, 2004. — 244 с.
6. Методы обследования речи детей : пособ. по диагностике речевых нарушений / под общ. ред. проф. Г.В. Чиркиной. — 4-е изд., доп. — М. : ЛРКТИ, 2005. — 240 с.
7. Логопедия : учеб. для дефектол. фак. пед. вузов / Л.С. Волкова, Р.И. Лалаева, Е.М. Мастокова и др. ; под ред. Л.С. Волковой. — 5-е изд., перераб. и доп. — М. : ВЛАДОС, 2007. — 703 с. (Співавтор).

Шеремет Марія Купріянівна (нар. 1945 р.) — український сурдопедагог, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри логопедії Інституту корекційної педагогіки та психології НПУ ім. М.П. Драгоманова. Автор понад 200 наукових публікацій, серед яких підручники, монографії, програми; досліджує теоретичні та методичні основи навчання мовлення осіб з тяжкими порушеннями мовлення та слуху.

Основні наукові праці:

1. Логопедія : підручник / за ред. проф. М.К. Шеремет. — 2-ге вид., перероб. та доп. — К. : ВД «Слово», 2011. — 672 с.
2. **Шеремет М.К.** Основні тенденції модернізації підготовки корекційних педагогів в умовах реформування освітньої галузі / М.К. Шеремет // Науково-методичний журнал «Логопедія». — 2011. — № 1. — С. 3—5.
3. **Шеремет М.К.** Підготовка корекційних педагогів у вищих навчальних закладах України / М.К. Шеремет // Зб. наук. пр. Кам'янець-Подільського нац. ун-ту ім. І. Огієнка / за ред. О.В. Гаврилова, В.І. Співака. — Вип. XVII в двох частинах, Ч. 1. — (Серія: «Соціально-педагогічна»). — Кам'янець-Подільський : Медобори-2006, 2011. — 368 с. — С. 7—11.
4. Логопсихологія : навч. посіб. / С.Ю. Конопляста, Т.В. Сак ; за ред. М.К. Шеремет. — К. : Знання, 2010. — Книга. — 293 с.
5. Хрестоматія з логопедії. Історичні аспекти. Дислалія. Дизартрія. Ринолалія / **Шеремет М.К.**, Конопляста С.Ю., Мартиненко І.В. — К. : КНТ, 2008. — 380 с.

Візьміть до уваги!

• **Радимо прочитати** •

1. Гонеев А.Д. Основы коррекционной педагогики : [учеб. пособ. для студ. высш. пед. учеб. заведений] / А.Д. Гонеев, И.И. Лифинцева, Н.В. Ялпаева ; под ред. В.А. Сластенина. — М. : Издат. центр «Академия», 2002. — 280 с.
2. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук. України ; [голов. ред. В.Г. Кремень]. — К. : Юрінком Інтер, 2008. — 1040 с.
3. Зимняя И.А. Ключевые компетенции — новая парадигма результата образования / И.А. Зимняя // Высшее образование сегодня. — 2003. — № 5. — С. 34–42.
4. Калашнікова С.А. Освітня парадигма професіоналізації управління на засадах лідерства : [монографія] / С.А. Калашнікова. — К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2010. — 380 с.
5. Кисличенко В.Л. Вивчення особистісного компоненту професійної діяльності логопедів / В.А. Кисличенко // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. — Львів, 2010. — № 10 (197) — С. 146–151.
6. Кузьмина Н.В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения / Н.В. Кузьмина. — М. : Высшая школа, 1990. — 84 с.
7. Логопедия : учеб. для студ. дефектол. фак. пед. высш. учеб. заведений / под ред. Л.С. Волковой. — 3-е изд., перераб. и доп. — М. : ВЛАДОС, 2002. — 680 с.
8. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій / за ред. І.А. Зязюна, О.М. Пехоти. — К., 2003. — 240 с.
9. Пінчук Ю.В. Система професійної компетентності вчителя-логопеда : дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.03 / Пінчук Юлія Володимирівна. — К, 2005. — 221 с.
10. Пінчук Ю.В. Система професійної компетентності вчителя-логопеда : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.03 «Корекційна педагогіка» / Пінчук Юлія Володимирівна. — К., 2005. — 20 с.
11. Поваляева М.А. Полный справочник ; настольная книга логопеда / М.А. Поваляева. — М. : АСТ : Астрель : Полиграфиздат, 2010. — 608 с.
12. Словарь иностранных слов / под ред. И.В. Лёхина, С.М. Локшиной и др. — М. : Изд-во «Советская энциклопедия», 1964. — 784 с.
13. Український дефектологічний словник / [за ред. В.І. Бондаря]. — К. : 2001. — 212 с.
14. Шапар В.Б. Сучасний тлумачний психологічний словник / В.Б. Шапар. — Х. : Прапор, 2007. — 640 с.

Практикум

«Сходинок зростання»

I. Запитання та завдання для самоконтролю.

1. Розкрийте сутність понять «компетентність» та «компетенції» в науковій літературі.
2. Що таке професійна компетенція? У чому її сутність і зміст?
3. Схарактеризуйте особливості професійної компетентності логопеда.
4. Які особистісні якості мають бути притаманні логопеду, який здійснює професійну діяльність?
5. Яких засновників вітчизняної логопедії ви знаєте? Розкрийте їхню роль у процесі розвитку та становлення логопедії в Україні.

II. Виконайте тести. Відповіді запишіть на відірвній сторінці (с. 143).

1. Професійна компетентність — це ...

А) здатність людини застосовувати визначену сукупність знань, умінь, навичок і особистісних якостей для успішної діяльності в різних навчальних, життєвих та професійних ситуаціях;

Б) система особистісних якостей, знань та умінь, що зумовлюють готовність і здатність фахівця здійснювати професійну діяльність;

В) здатність успішно відповідати на індивідуальні та соціальні потреби, діяти, виконувати поставлені завдання.

2. Компетенція — це ...

А) здатність людини застосовувати визначену сукупність знань, умінь, навичок і особистісних якостей для успішної діяльності в різних навчальних, життєвих та професійних ситуаціях;

Б) система особистісних якостей, знань та умінь, що зумовлюють готовність і здатність фахівця здійснювати професійну діяльність;

В) здатність успішно відповідати на індивідуальні та соціальні потреби, діяти, виконувати поставлені завдання і здатність фахівця здійснювати професійну діяльність.

3. Компетентність — це ...

А) здатність успішно відповідати на індивідуальні та соціальні потреби, діяти, виконувати поставлені завдання і здатність фахівця здійснювати професійну діяльність;

Б) здатність людини застосовувати визначену сукупність знань, умінь, навичок і особистісних якостей для успішної діяльності в різних навчальних, життєвих та професійних ситуаціях;

В) система особистісних якостей, знань та умінь, що зумовлюють готовність і здатність фахівця здійснювати професійну діяльність.

4. Які види компетенцій вам відомі? Вкажіть їх.

5. Схарактеризуйте професійні якості, які притаманні логопеду.

6. Розкрийте структуру професійної компетентності майбутнього логопеда.

III. Виконайте завдання. Відповіді запишіть на відірваних сторінках (с. 145–149).

Завдання 1. На основі аналізу поняття «компетентність» в педагогічній, психологічній, корекційній (спеціальній) та логопедичній літературі схарактеризуйте ключові компетентності педагогічного фахівця, зокрема логопеда.

Завдання 2. Встановіть відповідність між прізвищами вчених та напрямками їхньої наукової діяльності.

Перевірте себе (Відірвні сторінки)

II. Відповіді на тести (зі с. 141).

1. А) ☐; Б) ☐; В) ☐.

2. А) ☐; Б) ☐; В) ☐.

3. А) ☐; Б) ☐; В) ☐.

4. _____

5. _____

6. _____

Лінія відрізу

Лінійний відрізок

Лінійний відрізок

III. Виконайте завдання.

Завдання 1. Заповніть таблицю (зі с. 142).

Ключові компетентності	Характеристика	Автор та джерело визначення
Професійна		
Управлінсько-організаторська		
Розвивальна		
Профілактична		
Комунікативна		
Соціально-психологічна		
Особистісна		

Ті́нія ві́дрізу

Прізвище науковця	Коло наукових інтересів
1) Волюкова Л.С.	А) дослідження актуальних питань щодо порушень усного та писемного мовлення у молодших школярів; освіти осіб з обмеженими можливостями здоров'я у загальноосвітньому просторі; інклюзивної освіти осіб з обмеженою життєдіяльністю
2) Данілавічюте Е.А.	Б) дослідження актуальних питань щодо класифікування складних мовленнєвих порушень у дітей з інтелектуальною недостатністю; психолінгвістичного підходу до аналізу механізмів мовленнєвих порушень
3) Колупасва А.А.	В) дослідження актуальних питань діагностики та корекції вад мовленнєвого розвитку; загального та фонетико-фонематичного недорозвинення мовлення; особливостей організації навчально-корекційного процесу на логопедичних пунктах
4) Лалаєва Р.І.	Г) дослідження актуальних питань щодо дитячої дефективності; важкої дитячої дизартрії в логопедичній практиці
5) Левіна Р.Є.	Г) дослідження актуальних питань мультидисциплінарного вивчення та корекції відхилень у розумовому та мовленнєвому розвитку дітей дошкільного віку; механізмів алалії
6) Малярчук А.Я.	Д) дослідження актуальних питань корекційно-превентивного навчання дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку в спеціальних закладах; шляхів діагностики і корекції пізнавальних процесів
7) Правдіна О.В.	Е) дослідження актуальних питань корекції вад мовлення у дітей з дефектами зорового аналізатору
8) Соботович Є.Ф.	Є) дослідження актуальних питань причин виникнення мовленнєвих порушень; класифікації мовленнєвих порушень; корекційної роботи порушень звуковимови у дітей
9) Тарасун В.В.	Ж) дослідження актуальних питань теоретичних та методичних основ навчання мовлення осіб з тяжкими порушеннями мовлення та слуху

Лінія відрізу

Лінія відрізу

Прізвище науковця	Кола наукових інтересів
10) Філічева Т.Б.	З) дослідження актуальних питань корекції та запобігання порушень писемного мовлення у дітей із ДЦП, ЗНМ (НЗНМ); методики викладання української мови в школах для дітей з ТПМ; інклюзивної освіти для дітей з порушеннями психофізичного розвитку
11) Хватцев М.Ю.	И) дослідження актуальних питань недоліків письма у дітей; змісту та методів навчання дітей дошкільного та шкільного віку із загальним та фонетико-фонематичним недорозвиненням мовлення
12) Цветкова Л.С.	І) дослідження актуальних питань щодо особливостей мовленнєвого розвитку в дітей з розумовою відсталістю; природи заїкання та розробка методик щодо його подолання; розробка корекційних методик щодо подолання дислексичних та дисграфічних помилок у дошкільнят
13) Чиркіна Г.В.	Ї) дослідження актуальних теоретичних і методологічних проблем афазії та реабілітації хворих на афазію; відновлювального навчання при локальних ураженнях мозку; проблем афазії та відновлювального навчання, нейропсихологічної реабілітації хворих
14) Шеремет М.К.	Й) дослідження актуальних питань подолання загального недорозвинення мовлення в дошкільників; попередження та корекції мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку; організації системи логопедичної допомоги дошкільнятам з мовленнєвими порушеннями

1)	2)	3)	4)	5)	6)	7)	8)	9)	10)	11)	12)	13)	14)

ЗАКЛЮЧНЕ СЛОВО

Шановні першокурсники!

Цей навчально-методичний посібник ознайомив вас з основами професійної діяльності логопеда, основними напрямками діяльності фахівця, з низкою нормативно-правових документів, якими оперує логопед під час своєї професійної діяльності.

У розділах посібника висвітлено історичні аспекти виникнення професії; значення професії «логопед» у сучасному освітньому просторі; схарактеризовано основні функції, права та обов'язки; розкрито суть професіограми логопеда в педагогічній структурі; подані основні професійні якості фахівця; наведена сучасна модель підготовки фахівця; проаналізовано етапи професійного зростання фахівця та компетентнісні виміри обраної студентами професії «логопед».

Оскільки розвиток та перспектива дитини, що має порушення мовлення, багато в чому залежать від кваліфікації спеціалістів, до яких вона потрапляє в дошкільному освітньому закладі та школі, логопед не лише відкриває їй можливість без обмежень спілкуватися, він є основним провідником дитини в багаторівневий світ людських взаємостосунків. Подолання мовленнєвого порушення стимулює особистість до більшої впевненості у власних силах, сприяє розвитку її пізнавальних можливостей. Дитина стає більш відкритою під час встановлення контакту з іншими людьми, сприйнятливою до нових знань, відчуває себе повноцінною особистістю.

Сподіваємося, що цей посібник допоможе вам ствердитися у тому, що ви здійснили правильний вибір професії, та спрямує вас на здобуття міцних знань з обраного фаху.

ДОДАТКИ

Додаток 1

КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ

Стаття 53. Кожен має право на освіту

Повна загальна середня освіта є обов'язковою.

Держава забезпечує доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах; розвиток дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої і післядипломної освіти, різних форм навчання; надання державних стипендій та цільових угод учням і студентам.

Громадяни мають право безоплатно здобути вищу освіту в державних і комунальних навчальних закладах на конкурсній основі.

Громадянам, які належать до національних меншин, відповідно до закону гарантується право на навчання рідною мовою чи на вивчення рідної мови у державних і комунальних навчальних закладах або через національні культурні товариства.

Додаток 2

КОНВЕНЦІЯ ООН ПРО ПРАВА ДИТИНИ

Стаття 23

1. Держави-учасниці визнають, що неповнолітня в розумовому або фізичному відношенні дитина має вести повноцінне і достойне життя в умовах, які забезпечують її гідність, сприяють почуттю впевненості в собі і полегшують її активну участь у житті суспільства.

2. Держави-учасниці визнають право неповнолітньої дитини на особливе піклування, заохочують і забезпечують надання, за умов наявності ресурсів, дитині, яка має на це право, та відповідальним за турботу про неї допомогу, щодо якої подано прохання і яка відповідає стану дитини та становищу її батьків або інших осіб, що забезпечують турботу про дитину.

3. На забезпечення особливих потреб неповнолітньої дитини допомога згідно з пунктом 2 цієї статті надається при можливості безкоштовно з урахуванням фінансових ресурсів батьків або інших осіб, що забезпечують турботу про дитину, та має на меті забезпечення неповнолітній дитині ефективного доступу до послуг у галузі освіти, професійної підготовки, медичного обслуговування, відновлення здоров'я, підготовки до трудової діяльності та доступу до засобів

відпочинку таким чином, який призводить до найбільш повного по можливості втягнення дитини в соціальне життя і досягнення розвитку її особи, включаючи культурний і духовний розвиток дитини.

4. Держави-учасниці сприяють у дусі міжнародного співробітництва обміну відповідною інформацією в галузі профілактичної охорони здоров'я, медичного, психологічного і функціонального лікування неповноцінних дітей, включаючи розповсюдження інформації про методи реабілітації, загальноосвітньої і професійної підготовки, а також доступу до цієї інформації, з тим щоб дозволити Державам-учасницям покращити свої можливості і знання, і розширити свій досвід в цій галузі. В зв'язку з цим особлива увага має приділятися потребам країн, що розвиваються.

Додаток 3

ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО ОХОРОНУ ДИТИНСТВА»

Стаття 21. Дитина і праця

Порядок застосування праці дітей визначається законодавством України про працю.

Вік, з якого допускається прийняття дитини на роботу, становить 16 років. Діти, які досягли 15-річного віку, можуть прийматися на роботу, що не завдає шкоди їх здоров'ю і навчанню, за згодою одного з батьків або особи, яка замінює батьків.

Для дітей, молодших 16 років, тривалість робочого часу обмежується відповідно до потреб їх розвитку та професійної підготовки. Час, витрачений дитиною за згодою власника або уповноваженого ним органу на професійну підготовку в межах встановленого законодавством робочого часу, зараховується як робочий час.

Забороняється залучення дітей до найгірших форм дитячої праці, участі у важких роботах і роботах зі шкідливими або небезпечними умовами праці, а також на підземних роботах та до праці понад встановлений законодавством скорочений робочий час.

Діти приймаються на роботу лише після попереднього медичного огляду за наявності письмового медичного висновку про відсутність протипоказань для участі у трудовій діяльності та в подальшому до досягнення 21 року щорічно підлягають обов'язковим профілактичним медичним оглядам.

Участь у трудовій діяльності дітей-інвалідів та дітей з вадами фізичного та розумового розвитку забезпечується шляхом створення відповідної мережі робочих місць.

З метою захисту своїх трудових прав діти, які працюють, можуть створювати професійні спілки або вступати до існуючих професійних спілок у порядку, встановленому законодавством України.

Державний контроль і нагляд за дотриманням трудових прав дитини забезпечується в порядку, встановленому законодавством України.

Стаття 26. Захист прав дітей-інвалідів та дітей з вадами розумового або фізичного розвитку

Дискримінація дітей-інвалідів та дітей з вадами розумового або фізичного розвитку забороняється.

Держава сприяє створенню дітям-інвалідам та дітям з вадами розумового або фізичного розвитку необхідних умов, рівних з іншими громадянами можливостей для повноцінного життя та розвитку з урахуванням індивідуальних здібностей та інтересів, гарантує надання їм відповідної матеріальної допомоги, встановлення одному з батьків дитини-інваліда чи особі, яка його замінює, на підприємстві, в установі чи організації незалежно від форм власності, за його згодою, скороченого робочого дня, надання додаткової оплачуваної відпустки на строк до 5 днів, відпустки без збереження заробітної плати та інших пільг, передбачених законодавством України.

Дітям-інвалідам та дітям з вадами розумового або фізичного розвитку надається безоплатна спеціалізована медична, дефектологічна і психологічна допомога та здійснюється безоплатне протезування у відповідних державних і комунальних закладах охорони здоров'я, надається можливість отримати базову, професійно-технічну та вищу освіту, в тому числі в домашніх умовах. Таким дітям гарантується безоплатне забезпечення засобами індивідуальної корекції.

З метою створення умов для безперешкодного доступу дітей-інвалідів та дітей з вадами фізичного розвитку до об'єктів соціальної інфраструктури планування та забудова населених пунктів, формування жилих районів, розробка проектних рішень, будівництво та реконструкція будинків, споруд та їх комплексів, об'єктів та засобів громадського транспорту повинні здійснюватися з дотриманням вимог Закону України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні».

Діти-інваліди мають право на безоплатне матеріальне, соціально-побутове і медичне забезпечення, а також забезпечення медикаментами, технічними й іншими засобами індивідуальної корекції відповідно до законодавства.

Діти-інваліди з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які проживають у сім'ях піклувальників, прийомних сім'ях, дитячих будинках сімейного типу, державних або комунальних дитячих закладах, після досягнення повноліття забезпечуються житлом у порядку, встановленому статтею 33 Закону України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні».

Стаття 27. Заклади для дітей-інвалідів та дітей з вадами розумового або фізичного розвитку

Для дітей-інвалідів та дітей з вадами розумового або фізичного розвитку, які не можуть навчатися в загальних навчальних закладах, створюються спеціальні загальноосвітні школи (школи-інтернати), загальноосвітні санаторні школи (школи-інтернати), будинки-інтернати для дітей-інвалідів, дошкільні та інші заклади, в яких вони утримуються за рахунок держави. При направленні дітей до таких закладів останні мають обиратися з урахуванням принципу їх максимальної територіальної наближеності до місця проживання батьків або осіб, що їх замінюють.

Кошти на фінансування будівництва та утримання закладів для дітей-інвалідів і дітей з вадами розумового або фізичного розвитку в Державному бюджеті України, бюджеті Автономної Республіки Крим та місцевих бюджетах виділяються окремою статтею.

Додаток 4

ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО ОСВІТУ»

Стаття 37. Навчальні заклади для громадян, які потребують соціальної допомоги та реабілітації

1. Для дітей, які не мають необхідних умов для виховання і навчання в сім'ї, створюються загальноосвітні школи-інтернати.

2. Для дітей-сиріт і дітей, які залишилися без піклування батьків, створюються школи-інтернати, дитячі будинки, в тому числі сімейного типу, з повним державним утриманням.

3. Для дітей, які потребують тривалого лікування, створюються дошкільні навчальні заклади, загальноосвітні санаторні школи-інтернати, дитячі будинки. Навчальні заняття з такими дітьми проводяться також у лікарнях, санаторіях, вдома.

4. Для осіб, які мають вади у фізичному чи розумовому розвитку і не можуть навчатися в масових навчальних закладах, створюються спеціальні загальноосвітні школи-інтернати, школи, дитячі будинки, дошкільні та інші навчальні заклади з утриманням за рахунок держави.

5. Для дітей і підлітків, які потребують особливих умов виховання, створюються загальноосвітні школи і професійно-технічні училища соціальної реабілітації.

Додаток 5

ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО ЗАГАЛЬНУ СЕРЕДНЮ ОСВІТУ»

Стаття 9. Типи загальноосвітніх та інших навчальних закладів системи загальної середньої освіти

1. Відповідно до освітнього рівня, який забезпечується загальноосвітнім навчальним закладом (початкова загальна освіта, базова загальна середня освіта, повна загальна середня освіта), існують різні типи загальноосвітніх навчальних закладів I, II, III ступенів. Школи кожного з трьох ступенів можуть функціонувати разом або самостійно.

До загальноосвітніх навчальних закладів належать:

- середня загальноосвітня школа — загальноосвітній навчальний;
- заклад I—III ступенів (I ступінь — початкова школа, II ступінь — основна школа, III ступінь — старша школа, як правило, з профільним спрямуванням навчання);

- спеціалізована школа (школа-інтернат) — загальноосвітній;
 - навчальний заклад I—III ступенів з поглибленим вивченням окремих предметів та курсів;
 - гімназія — загальноосвітній навчальний заклад II—III ступенів;
 - з поглибленим вивченням окремих предметів відповідно до профілю;
 - ліцей — загальноосвітній навчальний заклад III ступеня з профільним навчанням і допрофесійною підготовкою;
 - колегіум — загальноосвітній навчальний заклад III ступеня філологічно-філософського та (або) культурно-естетичного профілів;
 - загальноосвітня школа-інтернат — загальноосвітній навчальний заклад з частковим або повним утриманням за рахунок держави дітей, які потребують соціальної допомоги;
 - спеціальна загальноосвітня школа (школа-інтернат) — загальноосвітній навчальний заклад для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку;
 - загальноосвітня санаторна школа (школа-інтернат) — загальноосвітній навчальний заклад I—III ступенів з відповідним профілем для дітей, які потребують тривалого лікування;
 - школа соціальної реабілітації — загальноосвітній навчальний заклад для дітей, які потребують особливих умов виховання (створюється окремо для хлопців і дівчат);
 - вечірня (змінна) школа — загальноосвітній навчальний заклад II—III ступенів для громадян, які не мають можливості навчатися у школах з денною формою навчання.
2. Інші навчальні заклади системи загальної середньої освіти:
- позашкільний навчально-виховний заклад — навчальний заклад для виховання дітей та задоволення їхніх потреб у додатковій освіті за інтересами (науковими, технічними, художньо-естетичними, спортивними тощо); міжшкільний навчально-виробничий комбінат — навчальний заклад для забезпечення потреб учнів загальноосвітніх навчальних закладів у профорієнтаційній, допрофесійній, професійній підготовці;
 - професійно-технічний навчальний заклад — навчальний заклад для забезпечення потреб громадян у професійно-технічній і повній загальній середній освіті;
 - вищий навчальний заклад I—II рівнів акредитації — навчальний заклад для задоволення потреб громадян за освітньо-кваліфікаційними рівнями молодшого спеціаліста і бакалавра з одночасним завершенням здобуття повної загальної середньої освіти.
3. Загальноосвітні навчальні заклади можуть створювати у своєму складі класи (групи) з вечірньою (заочною) формою навчання, класи (групи) з поглибленим вивченням окремих предметів.

Загальноосвітні навчальні заклади незалежно від підпорядкування, типів і форм власності можуть мати у своєму складі інтернати з частковим або повним утриманням учнів (вихованців) за рахунок власника.

Загальноосвітні навчальні заклади можуть створювати навчально-виховні комплекси у складі навчальних закладів різних типів і рівнів акредитації для задоволення допрофесійних і професійних запитів громадян, а також навчально-виховні об'єднання з дошкільними та позашкільними навчальними закладами для задоволення освітніх і культурно-освітніх потреб.

4. Перелік спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів) визначається Міністерством освіти України за погодженням з Міністерством охорони здоров'я України.

5. Положення про загальноосвітні навчальні заклади затверджуються Кабінетом Міністрів України.

Загальноосвітній навчальний заклад на основі Положення про загальноосвітні навчальні заклади розробляє статут, який затверджується власником (для державних та комунальних загальноосвітніх навчальних закладів — відповідним органом управління освітою) та реєструється місцевим органом виконавчої влади або органом місцевого самоврядування.

Стаття 21. Соціальний захист учнів (вихованців)

1. Учні (вихованцям) загальноосвітніх навчальних закладів може подаватися додатково соціальна і матеріальна допомога за рахунок коштів центральних органів виконавчої влади та місцевих бюджетів, коштів юридичних і фізичних осіб України та громадян, які проживають за її межами, а також коштів фонду загальнообов'язкового навчання та за рахунок інших надходжень.

Учні (вихованці) загальноосвітніх навчальних закладів незалежно від підпорядкування, типів і форм власності мають право на пільговий проїзд міським та приміським пасажирським транспортом у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Учні (вихованці) загальноосвітніх навчальних закладів у сільській місцевості забезпечуються транспортом до місця навчання і додому безоплатно.

2. Діти з вадами слуху, зору, опорно-рухового апарату забезпечуються засобами індивідуальної корекції в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

3. Вихованці шкіл-інтернатів усіх типів з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, перебувають на повному державному утриманні. Діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, які навчаються в інших загальноосвітніх навчальних закладах, забезпечуються харчуванням, одягом та іншими послугами у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України. Утримання вихованців, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, у спеціальних загальноосвітніх школах (школах-інтернатах) здійснюється за рахунок держави.

4. Діти-сироти, діти, позбавлені батьківського піклування, діти, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, працевлаштовуються або продовжують навчання згідно з одержаною освітою у порядку, встановленому законодавством України.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

№ 135 від 13.05.93 р.
м. Київ

Зареєстровано
в Міністерстві юстиції України
31 травня 1993 р. за № 59

ПОЛОЖЕННЯ
про логопедичні пункти системи освіти

I. Загальні положення

1.1. Логопедичні пункти при загальноосвітніх школах, дошкільних закладах організовуються для надання допомоги дітям з вадами мови.

Основним завданням логопедичних пунктів є усунення різних порушень усної і писемної мови, запобігання різним відхиленням мовного розвитку учнів, пропаганда логопедичних знань серед педагогів та батьків.

1.2. Логопедичні пункти відкриваються районними, міськими органами державного управління освітою в межах асигнувань, передбачених у бюджеті для цієї мети.

1.3. Орган державного управління освітою за кожним логопедичним пунктом закріплює дошкільні заклади і школи, загальна кількість підготовчих груп і початкових класів у яких має бути не менш як 20, у сільській місцевості — не менш як 4 школи і дошкільні заклади незалежно від кількості дітей.

Тривалість робочого тижня логопеда — 20 годин. Підготовка до занять, робота з документами проводяться у неробочий час.

II. Організація логопедичної роботи

2.1. На логопедичні пункти зараховують учнів загальноосвітніх шкіл, вихованців підготовчих груп дитячих садків, що мають різні відхилення мовного розвитку, виявлені учителем-логопедом або лікарем районної поліклініки.

На логопедичні пункти насамперед приймають дітей, мовні вади яких перешкоджають успішному навчанню. Мова навчання на логопедичному пункті визначається відповідно до Закону України про мови [1060—12].

Прийом учнів з вадами мови на логопедичні пункти проводиться протягом усього навчального року в міру звільнення місць.

2.2. Обстеження учнів для зарахування їх на логопедичний пункт проводиться з 1 по 30 вересня і з 1 по 30 травня.

Логопед веде список дітей з вадами мови (додаток № 1).

Відомості про них подаються в орган державного управління освітою, у віданні якого перебуває логопедичний пункт.

Логопеди обстежують направлених до логопедичного пункту дітей, які зараховуються у перші класи шкіл, а також дітей підготовчих груп дошкільних закладів даного району. З дітьми, що мають мовні порушення, логопеди проводять корекційні заняття.

Відомості про дітей, зарахованих на логопедичний пункт, логопед занотує у мовній картці (додаток № 2).

2.3. Початок і закінчення навчального року встановлюються відповідно до Положення про середній навчально-виховний заклад України.

2.4. На логопедичному пункті одночасно працює 25—30 дітей. Заняття з ними, як правило, проводять у години, вільні від уроків.

Основна форма організації навчально-корекційної роботи — групові заняття. Наповнюваність груп — 4—5 чоловік.

2.5. На логопедичному пункті комплектують такі групи дітей: з вадами читання і письма, зумовленими порушеннями мовного розвитку, з відхиленнями фонетичного і лексико-граматичного розвитку (нерізко виражений загальний недорозвиток мови), із заїкуватістю, з вадами вимови окремих фонем, з дизартрією, алалією, ринолалією.

По можливості до груп добирають дітей з однорідними порушеннями мови й однакового віку. Допускається комплектування груп учнів з різних класів.

2.6. Заняття з кожною групою дітей на логопедичному пункті проводять 3 рази на тиждень (через день) і відмічають у журналі обліку відвідування (додаток № 3).

Тривалість логопедичних занять для кожної групи — одна академічна година (45 хвилин).

З учнями, у яких наявні дизартрія, ринолалія або інші мовні дефекти, спричинені порушенням будови артикуляційного апарата, проводять індивідуальні заняття 2—3 рази на тиждень по 15—20 хвилин з кожною дитиною.

2.7. Навчальний матеріал (слова, тексти, малюнки тощо), що використовується для виправлення мови, має відповідати навчально-корекційним завданням, вікові й рівню загальноосвітньої підготовки дітей.

2.8. Результати логопедичних занять відмічають у мовній картці дитини і доводять до відома класного керівника, вихователя, адміністрації школи чи дошкільного закладу та батьків.

2.9. У разі потреби дітей з вадами мови логопед направляє до районної поліклініки для обстеження лікарями-спеціалістами (невропатологом, психоневрологом, отоларингологом та ін.). Висновки лікарів-спеціалістів зберігаються на логопедичному пункті.

2.10. Відповідальність за обов'язкове відвідування учнями логопедичних занять, а також за додержання розкладу занять покладається на вчителя-логопеда, класного керівника та адміністрацію школи, де навчаються ці учні.

2.11. Випуск дітей із логопедичного пункту проводиться протягом усього навчального року після усунення в них дефектів мови.

III. Учитель-логопед

3.1. Учителями-логопедами призначають осіб, які мають вищу дефектологічну освіту.

3.2. Учителі-логопеди призначаються і звільняються у порядку, встановленому для вчителів загальноосвітніх шкіл.

3.3. Учитель-логопед відповідає за організацію і проведення роботи на логопедичному пункті перед районним (міським) органом державного управління освітою.

3.4. Праця вчителів-логопедів, які працюють на логопедичних пунктах, оплачується в установленому порядку відповідно до чинного законодавства.

3.5. Учитель-логопед веде заняття з дітьми по виправленню дефектів усної і писемної мови, сприяє подоланню зумовленої ними неуспішності з рідної мови; здійснює систематичний зв'язок із заступниками директорів шкіл з навчальної роботи і класними керівниками учнів, що відвідують логопедичний пункт, відвідує уроки у прикріплених школах, щоб виробити єдину спрямованість у роботі з учнями, які мають вади мови; складає щорічний звіт про роботу і подає його у районний (міський) орган державного управління освітою; бере участь у засіданнях методичних об'єднань учителів-логопедів; інформує педагогічні ради прикріплених шкіл про завдання, зміст, наслідки роботи логопедичного пункту; здійснює зв'язок з дошкільними закладами, школами для дітей з важкими порушеннями мови, логопедами та лікарями-спеціалістами дитячих поліклінік; веде пропаганду логопедичних знань серед батьків; періодично виступає на батьківських зборах з доповідями про завдання і специфіку логопедичної роботи щодо підвищення успішності учнів; надає батькам консультації, які заготовлюються у журналі обліку консультацій (додаток № 4).

Учитель-логопед зобов'язаний систематично підвищувати свою кваліфікацію, логопед проходить перепідготовку та атестацію у порядку, передбаченому для вчителів-дефектологів.

3.6. Для вчителів-логопедів логопедичних пунктів діючим законодавством передбачені всі пільги і переваги, тривалість чергової відпустки і порядок пенсійного забезпечення, встановлені для вчителів спеціальних шкіл-інтернатів для дітей з вадами фізичного або розумового розвитку.

IV. Керівництво і контроль за логопедичною роботою

4.1. Безпосереднє керівництво і контроль за логопедичною роботою учителів-логопедів здійснюють органи державного управління освітою, у віданні яких перебувають логопедичні пункти.

4.2. У разі наявності в районі, місті, області кількох логопедичних пунктів при дитячих садках, загальноосвітніх школах, інших закладах для дітей з вадами мови створюються методичні об'єднання учителів-логопедів.

Керівництва методичним об'єднанням учителів-логопедів покладається на одного з найдосвідченіших учителів-логопедів або методистів інституту удосконалення вчителів, яких призначає орган державного управління освітою.

V. Приміщення, обладнання і фінансування логопедичного пункту

5.1. Логопедичний пункт може розміщуватися у приміщенні дитячого садка, однієї із загальноосвітніх шкіл або у приміщенні методичного кабінету районного (міського) органу державного управління освітою.

5.2. Логопедичний пункт, розміщений у школі, вважається класом-комплексом при встановленні штатів школи тільки стосовно кількості ставок робітничого і обслуговуючого персоналу.

5.3. Для логопедичного пункту виділяється кабінет площею не менше 20 кв. м, який відповідає санітарно-гігієнічним вимогам.

Логопедичний пункт забезпечується спеціальним обладнанням (перелік обладнання логопедичного пункту визначений у додатку № 5).

На районні (міські) органи державного управління освітою покладається відповідальність за обладнання логопедичного пункту, санітарне утримання і ремонт приміщення. Логопедичний пункт фінансується відділом освіти, у віданні якого він перебуває.

З прийняттям цього Положення вважати таким, що не застосовується, «Положення про логопедичні пункти при загальноосвітніх школах», затверджене Міністерством освіти СРСР 09.04.1976 року.

Додаток № 1 до Положення про логопедичні пункти системи освіти

СПИСОК ДІТЕЙ З ВАДАМИ МОВИ (заповнюється логопедом при обстеженні дітей прикріплених шкіл, дитячих садків)

1. Прізвище, ім'я,
2. Школа, дитячий садок.
3. Клас, група.
4. Домашня адреса.
5. Дата обстеження.
6. Успішність з рідної мови (на момент обстеження).
7. Вади мови дитини і рекомендації логопеда (зарахування на логопедичний пункт або консультація вчителю, вихователю, батькам та ін.).

МОВНА КАРТКА

(заповнюється на кожного учня
під час прийому на логопедичний пункт)

1. Прізвище, ім'я, вік.
2. Школа — клас, дитячий садок — група.
3. Домашня адреса.
4. Дата зарахування на логопедичний пункт.
5. Успішність з рідної мови (на момент обстеження).
6. Скарги вчителів чи батьків.
7. Висновок психоневролога.
8. Дані про хід розвитку мови.
9. Стан слуху.
10. Стан артикуляційного апарата (будова, рухливість).
11. Загальна характеристика мови:
 - а) запис бесіди, самостійних зв'язних висловлювань;
 - б) словниковий запас (охарактеризувати і навести приклади: словник у межах вжитку, ширший та ін.), чи правильно використовуються слова за значенням, чи є заміни слів, які частини мови переважно вживаються та ін.;
 - в) граматична будова (зазначити можливості граматичного оформлення мови: типи речень, які вживаються, наявність аграматизмів), навести приклади;
 - г) вимова і розпізнавання звуків: 1) вимова звуків: відсутність, неправильна вимова, заміна і сплутування окремих звуків; 2) розпізнавання звуків на слух; 3) вимова слів з різним складом, навести приклади; 4) темп і чіткість мови.
12. Письмо: зразки диктантів первинного обстеження, а в учнів, які раніше не відвідували логопедичний пункт, — і при випуску.
13. Читання:
 - а) успішність з читання на момент вступу до логопедичного пункту;
 - б) характеристика володіння технікою читання;
 - в) помилки під час читання;
 - г) розуміння прочитаного.
14. Прояви заїкуватості.
15. Коротка характеристика дитини за даними педагогічних спостережень (стійкість уваги, працездатність, спостережливість, ставлення до свого дефекту).
16. Висновки логопеда.
17. Результати виправлення мови (відмічаються в картці на момент випуску з логопедичного пункту і візуються вчителем, вихователем дитсадка або батьками).

ЖУРНАЛ ОБЛІКУ ВІДВІДУВАННЯ

Облік відвідування занять дітьми ведеться в журналі. На кожну групу дітей відводиться відповідна кількість сторінок.

Для дітей, з якими проводяться індивідуальні заняття, відводяться окремі сторінки.

У кінці журналу відводиться місце для опису стану мови та успішності дітей, що заповнюється за такою формою:

1. Прізвище, ім'я.
2. Школа — клас, дитячий садок — група.
3. Домашня адреса.
4. Дата зарахування на логопедичний пункт.
5. Вади мови.
6. Дата випуску з логопедичного пункту.
7. Стан мови, успішність на час випуску, рекомендації щодо подальшої роботи. Дані беруться з мовних карток.

ЖУРНАЛ ОБЛІКУ КОНСУЛЬТАЦІЙ

(заповнюється вчителем-логопедом при наданні
консультацій батькам на логопедичному пункті)

1. Дата консультації.
2. Прізвище, ім'я.
3. Школа — клас, дитячий садок — група.
4. Домашня адреса.
5. Вади мови.
6. Рекомендації логопеда.

ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ
ЛОГОПЕДИЧНОГО ПУНКТУ

1. Настінне дзеркало для логопедичних занять 50x100 — 1 шт.
2. Настільне дзеркало 60x80 — 1 шт.
3. Дзеркало для індивідуальної роботи 9x12 — 8 шт.
4. Логопедичні зонди, шпатель — 8 компл.
5. Умивальник — 1 шт.
6. Настільна лампа — 1 шт.
7. Класна дошка — 1 шт.
8. Шафи — 2 шт.
9. Столи лабораторні — 2 шт.
10. Стіл канцелярський — 1 шт.
11. Парта одномісна — 6 шт.
12. Стілець — 6 шт.
13. Магнітофон — 1 шт.
14. Програвач з набором платівок — 1 шт.
15. Діапроектор «СВЕТ» або фільмоскоп — 1 шт.
16. Наочний матеріал з розвитку мови (предметні, сюжетні, серійні малюнки та ін.) — 1 шт.
17. Настільні ігри.
18. Підручники й навчальні посібники.
19. Прилад для корекції мови АІР-6 — 6 шт.
20. Відеоманітофон — 1 шт.
21. Відеокасети — 10 шт.
22. Екран — 1 шт.
23. Візуальні прилади І-2М, Унітон та ін. — по одному.

Примітка: над стінними дзеркалами має бути електричне освітлення.

Зразок посадової інструкції учителя-логопеда Новомиколаївської спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату для дітей з важкими порушеннями мовлення

ПОГОДЖЕНО

ЗАТВЕРДЖЕНО

Голова профспілкового комітету

Директор ЗОШ/ДНЗ № _____

(ПІБ)

(ПІБ)

ПОСАДОВА ІНСТРУКЦІЯ

Учителя-логопеда логопедичного пункту навчального закладу

(ПІБ)

Кваліфікаційна категорія «спеціаліст вищої категорії».

1. Загальні положення

1.1. Підпорядковується: адміністративно — директору загальноосвітньої школи; функціонально — районному відділу освіти (міському управлінню освіти і науки).

1.2. Призначається і звільняється наказом РВО (МУОН) відповідно до законодавства про працю.

1.3. Робочий тиждень — 18 годин, відпустка — 56 календарних днів.

1.4. Керується документами: Закон України про освіту, Конвенція ООН про права дитини, Положення про логопедичні пункти системи освіти, підзаконні і нормативно-правові акти та документи з питань навчання та виховання дітей із особливими потребами.

2. Кваліфікаційні вимоги

2.1. Учителем-логопедом призначається особа, яка має вищу дефектологічну освіту, виявляє високий рівень професіоналізму, ініціативи, творчості, досконало володіє ефективними формами, методами навчально-корекційного процесу, забезпечує високу результативність, якість своєї праці, відзначається загальною культурою, моральними якостями. Стаж педагогічної роботи з дітьми, які мають вади мовлення — не менше 8 років.

2.2. Учитель-логопед повинен:

— володіти знаннями в обсязі вищої спеціальної освіти зі спеціальності «Дефектологія та логопедія» для успішного вирішення корекційно-педагогічних завдань.

— знати цілі, принципи, зміст корекційного навчання та виховання дітей із мовленнєвим недорозвитком.

— володіти сучасними методиками усунення мовленнєвих вад, враховуючи анатомо-фізіологічні та клінічні ознаки порушень.

— знати програмові методичні документи, дидактичні матеріали для роботи з дітьми, які мають мовленнєві порушення.

— враховувати індивідуальні та вікові особливості дітей.

— виконувати нормативні вимоги до оснащення логопедичних кабінетів.

— ознайомлюватись із сучасними досягненнями психолого-педагогічної, дефектологічної, логопедичної науки та практики.

— вільно володіти державною мовою відповідно до чинного законодавства про мови в Україні.

2.3. Учитель-логопед повинен ефективно використовувати професійні знання в практичній педагогічній діяльності.

2.4. Учитель-логопед повинен мати ціннісні орієнтації, спрямовані на всебічний культурний, духовний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства.

2.5. Учитель-логопед має володіти культурою спілкування, його формами, засобами.

3. Посадові обов'язки

3.1. Виявляє, обстежує учнів загальноосвітніх навчальних закладів та вихованців дошкільних навчальних закладів, які мають вади мовлення.

3.2. Враховуючи характер мовленнєвих порушень, вікові, індивідуальні особливості дітей, планує і здійснює навчально-корекційну роботу, забезпечує умови для засвоєння ними освітніх програм.

3.3. Використовує ефективні форми і засоби активізації мовлення, фонематичного сприймання, попередження порушень письма та читання, проводить логопедичні заняття щодо усунення вад мовлення.

3.4. Підтримує тісний зв'язок з учителями, батьками дітей, які відвідують логопедичний пункт, вихователями ДНЗ, надає їм консультаційну допомогу.

3.5. Дбає про поповнення матеріально-технічної бази логопедичного кабінету, є матеріально відповідальною особою, добирає і виготовляє дидактичний матеріал щодо розвитку зв'язного мовлення.

3.6. Систематично підвищує свій професійний рівень, педагогічну майстерність, загальну культуру.

3.7. Дбає про особисту безпеку і здоров'я людей довкола в процесі виконання будь-яких робіт під час перебування на території освітнього закладу.

3.8. Знає і виконує вимоги нормативно-правових актів з охорони праці, правил поведінки з машинами, механізмами, устаткуванням та іншими засобами колективного та індивідуального захисту.

3.9. Проходити у встановленому законодавством порядку попередні та періодичні медичні огляди.

3.10. Працівник несе безпосередню відповідальність за порушення зазначених вимог.

4. Відповідальність

4.1. Учитель-логопед несе відповідальність за правильне та своєчасне виконання обов'язків, викладених у цій інструкції.

5. Права

5.1. Вільно обирати форми, методи і засоби корекційної роботи.

5.2. Проводити роботу з батьками з питань мовленнєвого розвитку дітей.

5.3. Вносити пропозиції щодо поліпшення умов праці.

5.4. Своєчасно отримувати заробітну платню залежно від посади, яку займає.

5.5. Має право на здорові, безпечні та належні для продуктивної праці умови.

5.6. Має право на соціальний та правовий захист відповідно до його статусу.

Ознайомлена: _____
(ПІБ)

Дата _____

Додаток 8

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

№ 930 від 06.10.2010 р.
м. Київ

Зареєстровано
в Міністерстві юстиції України
14 грудня 2010 р. за № 1255/18550

ТИПОВЕ ПОЛОЖЕННЯ про атестацію педагогічних працівників

1. Загальні положення

1.1. Це Типове положення визначає порядок проведення атестації педагогічних працівників дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних, професійно-технічних, вищих навчальних закладів I—II рівнів акредитації незалежно від підпорядкування, типу і форм власності, навчально-методичних (науково-методичних) установ і закладів післядипломної освіти, спеціальних установ для дітей, а також педагогічних працівників закладів охорони здоров'я, культури, соціального захисту, інших закладів та установ у штаті яких є педагогічні працівники (далі — навчальні та інші заклади).

1.2. Атестація педагогічних працівників — це система заходів, спрямована на всебічне комплексне оцінювання їх педагогічної діяльності, за якою визначаються відповідність педагогічного працівника займаній посаді, рівень його кваліфікації, присвоюється кваліфікаційна категорія, педагогічне звання.

1.3. Метою атестації є стимулювання цілеспрямованого безперервного підвищення рівня професійної компетентності педагогічних працівників, росту їх професійної майстерності, розвитку творчої ініціативи, підвищення престижу й авторитету, забезпечення ефективності навчально-виховного процесу.

1.4. Основними принципами атестації є відкритість та колегіальність, гуманне та доброзичливе ставлення до педагогічного працівника, повнота, об'єктивність та системність оцінювання його педагогічної діяльності.

1.5. Атестація педагогічних працівників навчальних та інших закладів є обов'язковою.

1.6. Атестація може бути черговою або позачерговою. Чергова атестація здійснюється один раз на п'ять років.

1.7. Умовою чергової атестації педагогічних працівників є обов'язкове проходження не рідше одного разу на п'ять років підвищення кваліфікації на засадах вільного вибору форм навчання, програм і навчальних закладів.

Ця вимога не розповсюджується на педагогічних працівників, які працюють перші п'ять років після закінчення вищого навчального закладу.

1.8. Позачергова атестація проводиться за заявою працівника з метою підвищення кваліфікаційної категорії (тарифного розряду) або за поданням керівника чи педагогічної ради навчального закладу з метою присвоєння працівнику кваліфікаційної категорії, педагогічного звання та у разі зниження ним рівня професійної діяльності.

Позачергова атестація з метою підвищення кваліфікаційної категорії може проводитися не раніш як через два роки після присвоєння попередньої.

1.9. Центральні органи виконавчої влади, у підпорядкуванні яких є навчальні та інші заклади, на підставі цього Типового положення за погодженням з центральним органом виконавчої влади у сфері освіти можуть розробляти свої положення про атестацію педагогічних працівників, в яких визначаються умови та порядок присвоєння кваліфікаційних категорій, педагогічних звань з урахуванням особливостей і специфіки їх роботи.

II. Порядок створення та повноваження атестаційних комісій

2.1. Для організації та проведення атестації педагогічних працівників у навчальних та інших закладах, органах управління освітою щороку до 20 вересня створюються атестаційні комісії I, II і III рівнів.

2.2. Атестаційні комісії I рівня створюються у дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних, професійно-технічних, вищих навчальних закладах I—II рівнів акредитації незалежно від підпорядкування, типів і форм власності, навчально-методичних (науково-методичних) установах, закладах післядипломної педагогічної освіти, спеціальних установах для дітей, а також закладах охорони здо-

ров'я, культури, соціального захисту та інших закладах і установах, у штаті яких є педагогічні працівники.

2.3. Атестаційні комісії II рівня створюються у відділах освіти районних, районних у містах Києві та Севастополі державних адміністрацій, інших підрозділах місцевих органів виконавчої влади та виконавчих органів рад, у підпорядкуванні яких перебувають навчальні та інші заклади.

2.4. Атестаційні комісії III рівня створюються в Міністерстві освіти і науки Автономної Республіки Крим, управліннях освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, інших відповідних структурних підрозділах місцевих органів виконавчої влади.

2.5. Центральні органи виконавчої влади, яким підпорядковано навчальні та інші заклади, створюють атестаційні комісії у відповідних міністерствах, інших центральних органах виконавчої влади або делегують свої повноваження атестаційним комісіям III рівня.

2.6. Атестаційні комісії усіх рівнів створюються у складі: голови, заступника голови, секретаря, членів атестаційної комісії. Головою атестаційної комісії є керівник (заступник керівника) навчального закладу або відповідного органу управління освітою. Про створення атестаційної комісії та затвердження її складу видається наказ.

Кількість членів атестаційної комісії не може бути меншою п'яти осіб.

2.7. Атестаційні комісії усіх рівнів формуються з педагогічних працівників навчальних та інших закладів, працівників відповідних органів управління освітою, представників відповідних профспілкових органів, методичних та психологічних служб. До складу атестаційних комісій також можуть входити представники наукових та інших установ, організацій об'єднань громадян (за згодою).

2.8. Атестаційні комісії усіх рівнів створюються на один рік до формування нового складу атестаційної комісії. Персональний склад атестаційних комісій протягом року може змінюватися.

2.9. Педагогічні працівники, які входять до складу атестаційної комісії, атестуються на загальних підставах та не беруть участі у голосуванні щодо себе.

2.10. Якщо кількість педагогічних працівників навчального та іншого закладу становить менш як 15 осіб, їх атестація проводиться атестаційними комісіями I рівня, визначеними відповідним органом управління освітою, або атестаційними комісіями II рівня.

2.11. Атестація педагогічних працівників притулків для дітей, центрів соціально-психологічної реабілітації дітей, центрів медико-соціальної реабілітації дітей закладів охорони здоров'я, соціально-реабілітаційних центрів (дитячих містечок) здійснюється атестаційними комісіями II рівня за місцезнаходженням цих установ.

2.12. Атестаційні комісії I рівня мають право:

- 1) атестувати педагогічних працівників на відповідність займаній посаді;
- 2) присвоювати кваліфікаційні категорії «спеціаліст», «спеціаліст другої категорії», «спеціаліст першої категорії» (атестувати на відповідність раніше присвоєним кваліфікаційним категоріям);

3) порушувати клопотання перед атестаційними комісіями II, III рівнів (якщо навчальні та інші заклади перебувають в управлінні Міністерства освіти і науки Автономної Республіки Крим, органів управління освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, інших структурних підрозділів місцевих органів виконавчої влади), атестаційними комісіями центральних органів виконавчої влади, яким підпорядковані навчальні заклади, про присвоєння педагогічним працівникам кваліфікаційної категорії «спеціаліст вищої категорії» (про відповідність раніше присвоєній кваліфікаційній категорії «спеціаліст вищої категорії») та про присвоєння педагогічних звань (про відповідність раніше присвоєним педагогічним званням).

2.13. Атестаційні комісії II рівня мають право:

1) атестувати на відповідність займаній посаді методистів районних (міських) методичних кабінетів (центрів), працівників районних (міських) навчально-методичних кабінетів (центрів) психологічної служби системи освіти (далі — працівники районних (міських) кабінетів (центрів)), завідувачів та консультантів районних психолого-медико-педагогічних консультацій, педагогічних працівників навчальних закладів і установ, у яких не створено атестаційні комісії;

2) присвоювати кваліфікаційні категорії «спеціаліст», «спеціаліст другої категорії», «спеціаліст першої категорії» (атестувати на відповідність раніше присвоєним цим кваліфікаційним категоріям) працівникам районних (міських) кабінетів (центрів);

3) присвоювати кваліфікаційні категорії, педагогічні звання (атестувати на відповідність раніше присвоєним цим кваліфікаційним категоріям) педагогічним працівникам навчальних закладів і установ у яких не створено атестаційні комісії;

4) присвоювати кваліфікаційну категорію «спеціаліст вищої категорії» (атестувати на відповідність раніше присвоєній кваліфікаційній категорії «спеціаліст вищої категорії»), присвоювати педагогічні звання за клопотанням атестаційних комісій I рівня;

5) порушувати клопотання перед атестаційними комісіями III рівня про присвоєння педагогічним працівникам районних (міських) кабінетів (центрів) кваліфікаційної категорії «спеціаліст вищої категорії» та педагогічного звання «практичний психолог-методист» (для практичних психологів цих кабінетів (центрів)) або про відповідність раніше присвоєній кваліфікаційній категорії, педагогічному званню;

6) розглядати апеляції на рішення атестаційних комісій I рівня.

2.14. Атестаційні комісії III рівня мають право:

1) атестувати на відповідність займаній посаді завідувачів та консультантів республіканської (Автономна Республіка Крим), обласних, Київської та Севастопольської міських психолого-медико-педагогічних консультацій;

2) атестувати на відповідність займаній посаді педагогічних працівників навчально-методичних (науково-методичних) центрів (кабінетів) психологічної служби системи освіти, професійно-технічної освіти, навчальних закладів культури і мистецтв Автономної Республіки Крим та відповідних обласних, Київ-

ського та Севастопольського міських навчально-методичних (науково-методичних) центрів (кабінетів), присвоювати їм кваліфікаційні категорії (атестувати на відповідність раніше присвоєним цим кваліфікаційним категоріям), педагогічне звання «практичний психолог-методист» (атестувати на відповідність раніше присвоєному педагогічному званню «практичний психолог-методист»); (Підпункт 2 пункту 2.14 розділу II із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту № 1473 від 20.12.2011);

3) присвоювати кваліфікаційну категорію «спеціаліст вищої категорії» педагогічним працівникам районних (міських) кабінетів (центрів) (атестувати на відповідність раніше присвоєній кваліфікаційній категорії «спеціаліст вищої категорії»), присвоювати практичним психологам педагогічне звання «практичний психолог-методист» (атестувати на відповідність раніше присвоєному педагогічному званню «практичний психолог-методист») за поданням атестаційних комісій II рівня;

4) присвоювати кваліфікаційну категорію «спеціаліст вищої категорії» (атестувати на відповідність раніше присвоєній кваліфікаційній категорії «спеціаліст вищої категорії»), присвоювати педагогічні звання (атестувати на відповідність раніше присвоєним педагогічним званням) педагогічним працівникам навчальних закладів, що перебувають в управлінні Міністерства освіти і науки Автономної Республіки Крим, органів управління освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, інших відповідних структурних підрозділів місцевих органів виконавчої влади за клопотанням атестаційних комісій цих закладів;

5) розглядати апеляції на рішення атестаційних комісій I та II рівнів.

2.15. Для об'єктивного оцінювання професійної діяльності педагогічних працівників атестаційні комісії всіх рівнів можуть створювати експертні групи.

III. Організація та строки проведення атестації

3.1. Щороку до 10 жовтня керівники навчальних та інших закладів, працівники яких атестуються, подають до відповідних атестаційних комісій списки педагогічних працівників, які підлягають черговій атестації, із зазначенням строків проходження підвищення кваліфікації. У цей самий строк до атестаційних комісій подаються заяви педагогічних працівників про позачергову атестацію, про перенесення строку атестації, подання керівника або педагогічного ради закладу про присвоєння працівнику кваліфікаційної категорії, педагогічного звання та у разі зниження ним рівня професійної діяльності.

Працівники, включені до списків осіб, які підлягають черговій атестації, мають право подавати до атестаційної комісії заяви про присвоєння більш високої кваліфікаційної категорії (тарифного розряду).

3.2. До 20 жовтня атестаційна комісія затверджує списки педагогічних працівників, які атестуються, графік роботи атестаційної комісії, приймає рішення щодо перенесення строку чергової атестації.

Рішення про перенесення атестації може прийматися атестаційними комісіями і в інші строки.

Працівники, що атестуються, ознайомлюються з графіком проведення атестації під підпис.

3.3. Атестаційна комісія відповідно до затвердженого графіка роботи до 15 березня вивчає педагогічну діяльність осіб, які атестуються, шляхом відвідування уроків (навчальних занять), позаурочних (позанавчальних) заходів, вивчення рівня навчальних досягнень учнів, студентів, курсантів, слухачів, вихованців (далі — учні) з предмета (дисципліни), що викладає педагогічний працівник, ознайомлення з навчальною документацією щодо виконання педагогічним працівником своїх посадових обов'язків, його участі у роботі методичних об'єднань, фахових конкурсах та інших заходах, пов'язаних з організацією навчально-виховної роботи, тощо.

3.4. Керівник навчального та іншого закладу до 1 березня подає до атестаційної комісії характеристику діяльності педагогічного працівника у міжатестаційний період.

Характеристика повинна містити оцінку виконання педагогічним працівником посадових обов'язків, відомості про його професійну підготовку, творчі та організаторські здібності, ініціативність, компетентність, організованість, морально-психологічні якості, дані про участь у роботі методичних об'єднань, інформацію про виконання рекомендацій, наданих попередньою атестаційною комісією, тощо.

Педагогічний працівник не пізніше як за десять днів до проведення атестації ознайомлюється з характеристикою під підпис.

3.5. Атестація педагогічних працівників здійснюється атестаційними комісіями у такі строки: комісіями I рівня — до 1 квітня, II рівня — до 10 квітня, III рівня — до 25 квітня.

3.6. Засідання атестаційної комісії проводиться у присутності працівника, який атестується. Під час засідання атестаційної комісії педагогічний працівник має право давати усні та письмові пояснення, подавати додаткові матеріали щодо своєї професійної діяльності.

За рішенням атестаційної комісії атестація може бути проведена за відсутності працівника, якщо він не з'явився на засідання атестаційної комісії з об'єктивних причин (службове відрядження, територіальна віддаленість, тривала хвороба та інші причини, що перешкоджають присутності на засіданні) і дав на це письмову згоду, за винятком випадків атестації працівників, стосовно яких порушено питання про невідповідність займаній посаді.

У разі неявки педагогічного працівника, який атестується, на засідання атестаційної комісії без поважних причин комісія після з'ясування причин неявки може провести атестацію за його відсутності.

3.7. Засідання атестаційної комісії оформлюється протоколом, який підписується всіма присутніми на засіданні членами атестаційної комісії.

Члени атестаційної комісії можуть у письмовій формі викласти окрему думку щодо рішення атестаційної комісії, яка додається до протоколу.

3.8. Засідання атестаційної комісії є правомочним, якщо на ньому присутні не менш як 2/3 її членів. Рішення атестаційної комісії приймаються простою

більшістю голосів присутніх на засіданні членів атестаційної комісії. У разі однакової кількості голосів «за» і «проти» приймається рішення на користь працівника, який атестується.

3.9. За результатами атестації атестаційні комісії приймають такі рішення:

1) педагогічний працівник відповідає займаній посаді;

2) присвоїти педагогічному працівнику кваліфікаційну категорію («спеціаліст», «спеціаліст другої категорії», «спеціаліст першої категорії», «спеціаліст вищої категорії»);

3) педагогічний працівник відповідає (не відповідає) раніше присвоєній кваліфікаційній категорії («спеціаліст», «спеціаліст другої категорії», «спеціаліст першої категорії», «спеціаліст вищої категорії»);

4) присвоїти педагогічному працівнику педагогічне звання («викладач-методист», «учитель-методист», «вихователь-методист», «педагог-організатор-методист», «практичний психолог-методист», «керівник гуртка-методист», «старший викладач», «старший учитель», «старший вихователь», «майстер виробничого навчання I категорії», «майстер виробничого навчання II категорії»);

5) порушити клопотання перед атестаційною комісією II, III рівнів або атестаційною комісією центрального органу виконавчої влади (залежно від підпорядкування навчального та іншого закладу, в якому створено атестаційну комісію I рівня) про присвоєння педагогічному працівнику кваліфікаційної категорії «спеціаліст вищої категорії» та/або педагогічного звання або про відповідність працівника раніше присвоєній кваліфікаційній категорії «спеціаліст вищої категорії», та/або відповідність працівника раніше присвоєному педагогічному званню;

6) педагогічний працівник відповідає (не відповідає) раніше присвоєному педагогічному званню;

7) педагогічний працівник відповідає займаній посаді за умови виконання ним заходів, визначених атестаційною комісією;

8) педагогічний працівник не відповідає займаній посаді.

3.10. Рішення атестаційної комісії повідомляється педагогічному працівнику одразу після її засідання під підпис.

На кожного педагогічного працівника, який атестується, оформлюється атестаційний лист у двох примірниках за формою згідно з додатком, один з яких зберігається в особовій справі педагогічного працівника, а другий не пізніше трьох днів після атестації видається йому під підпис.

3.11. Педагогічний працівник визнається таким, що відповідає займаній посаді, якщо:

1) має освіту, що відповідає вимогам, визначеним нормативно-правовими актами у галузі освіти;

2) виконує посадові обов'язки у повному обсязі;

3) пройшов підвищення кваліфікації.

3.12. У разі виявлення окремих недоліків у роботі педагогічного працівника, які не вплинули на якість навчально-виховного процесу, атестаційна комісія

може прийняти рішення про відповідність працівника займаній посаді за умови виконання ним заходів, визначених атестаційною комісією.

3.13. Особи, прийняті на посади педагогічних працівників після закінчення вищих навчальних закладів, атестуються не раніш як після двох років роботи на займаній посаді.

3.14. На час перебування у відпустці у зв'язку з вагітністю та пологами, для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку (якщо дитина потребує домашнього догляду — до досягнення дитиною шестирічного віку) за педагогічними працівниками зберігаються кваліфікаційні категорії (тарифні розряди), педагогічні звання. Час перебування у таких відпустках не враховується при визначенні строку чергової атестації.

3.15. Атестація педагогічного працівника, який підлягає черговій атестації, може бути перенесена на один рік у випадку тривалої тимчасової непрацездатності або при переході працівника у рік проведення чергової атестації на роботу до іншого навчального закладу та з інших поважних причин. За такими працівниками до наступної чергової атестації зберігаються встановлені попередньою атестацією кваліфікаційні категорії (тарифні розряди), педагогічні звання.

3.16. Чергова атестація педагогічних працівників, які поєднують роботу з навчанням у вищих навчальних закладах за напрямом (спеціальностями) педагогічного профілю, за їх згодою може бути відстрочена до закінчення навчання. Присвоєні їм попередньою атестацією кваліфікаційні категорії (тарифні розряди) та педагогічні звання зберігаються до чергової атестації.

3.17. За працівниками, які перервали роботу на педагогічній посаді (незалежно від тривалості перерви у роботі), зберігаються присвоєні за результатами останньої атестації кваліфікаційні категорії та педагогічні звання.

Атестація таких працівників здійснюється не пізніше ніж через два роки після прийняття їх на роботу.

3.18. Педагогічні працівники, які працюють у навчальних закладах за сумісництвом або на умовах строкового трудового договору, атестуються на загальних підставах.

При суміщенні працівниками педагогічних посад в одному навчальному закладі їх атестація здійснюється з кожної із займаних посад.

3.19. Педагогічним працівникам іноземних держав, яких прийнято на роботу до навчальних та інших закладів, за наявності відповідних міжнародних договорів між Україною та іноземними державами, з яких вони прибули, атестаційні комісії приймають рішення про присвоєння кваліфікаційної категорії, яка відповідає категорії, встановленій їм за попереднім місцем роботи.

3.20. Вчителі та викладачі, які мають педагогічне навантаження з кількох предметів, атестуються з того предмета, який викладають за спеціальністю. У цьому випадку присвоєна кваліфікаційна категорія поширюється на все педагогічне навантаження. Необхідною умовою при цьому є підвищення кваліфікації з предметів інваріантної складової змісту загальної середньої освіти.

3.21. Особи з повною вищою педагогічною освітою або іншою повною вищою освітою, прийняті на посади педагогічних працівників за спеціальнос-

тями, фахівці з яких не готувалися вищими навчальними закладами або підготовлені у недостатній кількості, за умови проходження ними підвищення кваліфікації, атестуються як такі, що мають відповідну освіту.

3.22. За педагогічними працівниками, які переходять на роботу з одного навчального закладу до іншого, а також на інші педагогічні посади у цьому самому закладі, зберігаються присвоєні кваліфікаційні категорії (тарифні розряди) та педагогічні звання до наступної атестації.

За педагогічними працівниками, які переходять на посади методистів, вихователів-методистів, зберігаються присвоєні попередньою атестацією кваліфікаційні категорії. Атестація таких працівників здійснюється не пізніше ніж через два роки після переходу на посаду методиста або вихователя-методиста.

При переході педагогічного працівника з методичної установи на педагогічні посади до навчального закладу за ним зберігається присвоєна раніше кваліфікаційна категорія до наступної атестації.

3.23. Педагогічні працівники, яким у міжатестаційний період присуджено наукові ступені або присвоєно вчені звання, атестуються без попереднього проходження підвищення кваліфікації, якщо їх діяльність за профілем збігається з присудженим науковим ступенем або присвоєним вченим званням.

3.24. Контроль за додержанням порядку проведення атестації педагогічних працівників здійснюється керівниками навчальних та інших закладів, органів управління освітою, де створено атестаційні комісії.

IV. Умови та порядок присвоєння кваліфікаційних категорій

4.1. Атестація на відповідність займаній посаді з присвоєнням кваліфікаційних категорій проводиться щодо вчителів та викладачів усіх спеціальностей, а також щодо вчителів-дефектологів, методистів, вихователів, вихователів-методистів, соціальних педагогів, практичних психологів, логопедів, вчителів-логопедів, завідувачів логопедичними пунктами, педагогів-організаторів, концертмейстерів, художніх керівників, музичних керівників, інструкторів з фізкультури, праці та слухових кабінетів, які мають вищу педагогічну або іншу вищу освіту за освітньо-кваліфікаційним рівнем спеціаліста або магістра (далі — повна вища освіта), зокрема:

вчителі — повну вищу педагогічну освіту з предметів, які викладають;

вчителі початкових класів — повну вищу педагогічну освіту за спеціальністю початкова освіта, початкове навчання або які мають дві освіти, одна з яких — вища педагогічна за освітньо-кваліфікаційним рівнем молодшого спеціаліста (до введення в дію Закону України «Про освіту» (у редакції Закону України від 23.03.96 № 100/96-ВР) — середня спеціальна освіта) (далі — неповна вища освіта) або вищу педагогічну з цієї самої спеціальності за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра (далі — базова вища освіта) та повну вищу педагогічну освіту за іншим фахом;

вчителі-дефектологи (логопеди, сурдопедагоги, тифлопедагоги, олігофренопедагоги) — повну вищу педагогічну освіту зі спеціальності дефектологія

(логопедія, сурдопедагогіка, тифлопедагогіка, олігофренопедагогіка) або корекційна освіта (за нозологіями);

викладачі професійно-технічних навчальних закладів, вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації — повну вищу педагогічну освіту або іншу повну вищу освіту та пройшли спеціальну педагогічну підготовку;

соціальні педагоги — повну вищу педагогічну освіту зі спеціальності соціальна педагогіка;

педагоги-організатори — повну вищу педагогічну освіту незалежно від спеціальності;

методисти методичних кабінетів (центрів), інститутів післядипломної освіти, професійно-технічних, позашкільних та вищих навчальних закладів (I-II рівнів акредитації) — повну вищу педагогічну або іншу фахову освіту з напрямом методичної роботи;

практичні психологи — повну вищу освіту зі спеціальності практична психологія, психологія;

завідувачі логопедичними пунктами, логопеди — повну вищу педагогічну освіту зі спеціальності корекційна освіта;

вихователі груп продовженого дня загальноосвітніх навчальних закладів, вихователі шкіл-інтернатів та професійно-технічних навчальних закладів — повну вищу педагогічну освіту;

вихователі-методисти, вихователі дошкільних навчальних закладів — повну вищу педагогічну освіту зі спеціальності дошкільна освіта, дошкільне виховання або які мають дві освіти, одна з яких — неповна вища педагогічна або базова педагогічна з цієї самої спеціальності, а друга — повна вища педагогічна освіта за іншим фахом;

викладачі початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів (шкіл естетичного виховання), концертмейстери — повну вищу фахову освіту або які мають дві освіти, одна з яких — неповна вища фахова або базова фахова освіта, а друга — повна вища педагогічна освіта відповідного спрямування;

художні керівники — повну вищу фахову освіту або які мають дві освіти, одна з яких — неповна вища або базова освіта з цієї самої спеціальності, а друга — повна вища педагогічна освіта за іншим фахом;

музичні керівники дошкільних навчальних закладів — повну вищу музично-педагогічну освіту або які мають дві освіти, одна з яких — неповна вища або базова музична освіта, а друга — повна вища педагогічна освіта за іншим фахом;

інструктори з фізкультури — повну вищу фахову педагогічну освіту (для дошкільних навчальних закладів — повну вищу фахову педагогічну освіту або які мають повну вищу педагогічну освіту за спеціальністю дошкільна освіта);

інструктори слухових кабінетів навчальних закладів для дітей зі зниженим слухом — повну вищу педагогічну освіту за спеціальністю дефектологія (сурдопедагогіка) або корекційна освіта (за нозологіями);

інструктори з праці — повну вищу фахову педагогічну освіту.

4.2. За результатами атестації педагогічним працівникам присвоюються кваліфікаційні категорії: «спеціаліст», «спеціаліст другої категорії», «спеціаліст першої категорії», «спеціаліст вищої категорії».

4.3. Кваліфікаційна категорія «спеціаліст» присвоюється педагогічним працівникам з повною вищою освітою, діяльність яких характеризується: здатністю забезпечувати засвоєння учнями навчальних програм; знанням основ педагогіки, психології, дитячої та вікової фізіології; знанням теоретичних основ та сучасних досягнень науки з предмета, який вони викладають; використанням інформаційно-комунікаційних технологій, цифрових освітніх ресурсів у навчально-виховному процесі; вмінням вирішувати педагогічні проблеми; вмінням установлювати контакт з учнями (вихованцями), батьками, колегами по роботі; додержанням педагогічної етики, моралі.

Випускникам вищих навчальних закладів, які отримали повну вищу освіту, при прийомі на роботу встановлюється кваліфікаційна категорія «спеціаліст».

4.4. Кваліфікаційна категорія «спеціаліст другої категорії» присвоюється педагогічним працівникам, які відповідають вимогам, встановленим до працівників з кваліфікаційною категорією «спеціаліст», та які постійно вдосконалюють свій професійний рівень; використовують диференційований та індивідуальний підхід до учнів; володіють сучасними освітніми технологіями, методичними прийомами, педагогічними засобами, різними формами позаурочної (позанавчальної) роботи та їх якісним застосуванням; застосовують інноваційні технології у навчально-виховному процесі; знають основні нормативно-правові акти у галузі освіти; користуються авторитетом серед колег, учнів та їх батьків.

4.5. Кваліфікаційна категорія «спеціаліст першої категорії» присвоюється педагогічним працівникам, які відповідають вимогам, встановленим до працівників з кваліфікаційною категорією «спеціаліст другої категорії», та які використовують методи компетентнісно-орієнтованого підходу до організації навчального процесу; володіють технологіями творчої педагогічної діяльності з урахуванням особливостей навчального матеріалу і здібностей учнів; впроваджують передовий педагогічний досвід; формують навички самостійно здобувати знання й застосовувати їх на практиці; уміють лаконічно, образно і виразно подати матеріал; вміють аргументувати свою позицію та володіють ораторським мистецтвом.

4.6. Кваліфікаційна категорія «спеціаліст вищої категорії» присвоюється працівникам, які відповідають вимогам, встановленим до працівників з кваліфікаційною категорією «спеціаліст першої категорії», та які володіють інноваційними освітніми методиками й технологіями, активно їх використовують та поширюють у професійному середовищі; володіють широким спектром стратегій навчання; вміють продукувати оригінальні, інноваційні ідеї; застосовують нестандартні форми проведення уроку (навчальних занять); активно впроваджують форми та методи організації навчально-виховного процесу, що забезпечують максимальну самостійність навчання учнів; вносять пропозиції щодо вдосконалення навчально-виховного процесу в навчальному закладі.

4.7. Присвоєння кваліфікаційних категорій за результатами атестації здійснюється послідовно.

Педагогічні працівники, які в міжатастаційний період підготували переможців III етапу всеукраїнських або міжнародних учнівських та студентських олімпіад з базових навчальних предметів; переможців III етапу всеукраїнських або міжнародних спортивних змагань; переможців всеукраїнських конкурсів фахової майстерності серед учнів професійно-технічних навчальних закладів, переможців всеукраїнського конкурсу — захисту науково-дослідницьких робіт учнів — членів Малої академії наук, а також педагогічні працівники, які стали переможцями або лауреатами конкурсів фахової майстерності, що проводяться центральними органами виконавчої влади, мають наукові ступені, вчені або почесні звання, якщо їх діяльність за профілем збігається з наявним науковим ступенем, ученим (почесним) званням, атестуються без додержання послідовності в присвоєнні кваліфікаційних категорій та строку проведення позачергової атестації.

4.8. Педагогічні працівники, які не мають повної вищої освіти й працюють на посадах педагогічних працівників, після отримання відповідної повної вищої освіти атестуються на присвоєння кваліфікаційної категорії «спеціаліст другої категорії» за наявності стажу роботи на педагогічній посаді не менше двох років; «спеціаліст першої категорії» — не менше п'яти років; «спеціаліст вищої категорії» — не менше восьми років.

За педагогічними працівниками, які отримали другу повну вищу педагогічну освіту й перейшли на посаду за отриманою спеціальністю, зберігаються присвоєні попередньою атестацією кваліфікаційні категорії. Атестація таких працівників здійснюється не пізніше ніж через два роки після переходу на іншу посаду.

4.9. Спеціалісти, які перейшли на посади педагогічних працівників до професійно-технічних та вищих навчальних закладів I—II рівнів акредитації з виробництва або сфери послуг, а також науково-педагогічні працівники вищих навчальних закладів III—IV рівнів акредитації, які перейшли на педагогічні посади, атестуються на присвоєння кваліфікаційної категорії «спеціаліст другої категорії» за наявності не менше двох років стажу роботи на виробництві, у сфері послуг або стажу науково-педагогічної діяльності; «спеціаліст першої категорії» — не менше п'яти років; «спеціаліст вищої категорії» — не менше восьми років.

4.10. Педагогічні працівники з повною вищою педагогічною або іншою повною вищою освітою, які до набрання чинності Законами України «Про дошкільну освіту», «Про загальну середню освіту», «Про професійно-технічну освіту», «Про вищу освіту» працювали й продовжують працювати у навчальних та інших закладах не за фахом, атестуються на відповідність займаній посаді з присвоєнням кваліфікаційних категорій та педагогічних звань як такі, що мають відповідну освіту.

4.11. Педагогічним працівникам, які не мають повної вищої освіти, а також керівникам гуртків, секцій, студій, інших форм гурткової роботи, працівникам,

які працюють на посадах майстра виробничого навчання; культорганізатора; акомпаніатора; екскурсовода; інструктора з туризму; помічника директора з режиму, старшого чергового з режиму, чергового з режиму у загальноосвітніх школах та професійних училищах соціальної реабілітації; асистента вчителя-реабілітолога; консультанта психолого-медико-педагогічної консультації, незалежно від рівня здобутої ними освіти за результатами атестації встановлюються тарифні розряди.

При встановленні тарифного розряду враховуються освітній рівень працівника, професійна компетентність, педагогічний досвід, результативність та якість роботи, інші дані, які характеризують його професійну діяльність.

V. Умови та порядок присвоєння педагогічних звань

5.1. За результатами атестації педагогічним працівникам, які досягли високих показників у роботі, присвоюються педагогічні звання: «викладач-методист», «учитель-методист», «вихователь-методист», «педагог-організатор-методист», «практичний психолог-методист», «керівник гуртка-методист», «старший викладач», «старший учитель», «старший вихователь», «майстер виробничого навчання I категорії», «майстер виробничого навчання II категорії».

5.2. Педагогічні звання «викладач-методист», «учитель-методист», «вихователь-методист», «практичний психолог-методист», «педагог-організатор-методист», «керівник гуртка-методист» можуть присвоюватися педагогічним працівникам, які мають кваліфікаційну категорію «спеціаліст вищої категорії» (для педагогічного звання «керівник гуртка-методист» — найвищий тарифний розряд та повну вищу освіту), здійснюють науково-методичну і науково-дослідну діяльність, мають власні методичні розробки, які пройшли апробацію та схвалені науково-методичними установами або професійними об'єднаннями викладачів професійно-технічних та вищих навчальних закладів I—II рівнів акредитації, закладів післядипломної освіти.

Педагогічне звання «вихователь-методист» може присвоюватися музичним керівникам та інструкторам з фізкультури дошкільних навчальних закладів.

5.3. Педагогічні звання «старший викладач», «старший учитель», «старший вихователь» можуть присвоюватися педагогічним працівникам, які мають кваліфікаційні категорії «спеціаліст вищої категорії» або «спеціаліст першої категорії» та досягли високого професіоналізму в роботі, систематично використовують передовий педагогічний досвід, беруть активну участь у його поширенні, надають практичну допомогу іншим педагогічним працівникам.

5.4. Педагогічним працівникам, які мають базову або неповну вищу педагогічну освіту, можуть присвоюватися педагогічні звання «вихователь-методист» (для музичних керівників, інструкторів з фізкультури та вихователів дошкільних навчальних закладів), «старший учитель», «старший вихователь», якщо стаж їх педагогічної діяльності становить не менш як 8 років та якщо вони мають найвищий тарифний розряд.

5.5. Педагогічне звання «майстер виробничого навчання I категорії» може присвоюватися майстрам виробничого навчання, які на високому професійному

рівні володіють методикою практичного навчання, ефективно застосовують її у роботі та мають стаж роботи на займаній посаді не менш як 8 років і яким встановлено найвищий тарифний розряд.

5.6. Педагогічне звання «майстер виробничого навчання II категорії» може присвоюватися майстрам виробничого навчання, які добре володіють методами і прийомами виробничого навчання, майстерно застосовують їх у роботі та мають стаж роботи на займаній посаді не менш як 5 років і яким встановлено найвищий тарифний розряд.

VI. Рішення атестаційних комісій та порядок їх оскарження

6.1. У разі прийняття атестаційною комісією позитивного рішення керівник закладу або органу управління освітою протягом п'яти днів після засідання атестаційної комісії видає відповідний наказ про присвоєння кваліфікаційних категорій (встановлення тарифних розрядів), педагогічних звань.

Наказ у триденний строк доводиться до відома педагогічного працівника під підпис та подається в бухгалтерію для нарахування заробітної плати (з дня прийняття відповідного рішення атестаційною комісією).

6.2. У разі прийняття атестаційною комісією рішення про відповідність працівника займаній посаді за умови виконання певних заходів, спрямованих на усунення виявлених недоліків, атестаційна комісія у встановлений нею строк, але не більше одного року, проводить повторну атестацію з метою перевірки їх виконання та приймає рішення про відповідність або невідповідність працівника займаній посаді.

6.3. У разі прийняття атестаційною комісією рішення про невідповідність педагогічного працівника займаній посаді керівником навчального чи іншого закладу або органу управління освітою може бути прийнято рішення про розірвання трудового договору з додержанням вимог законодавства про працю.

Розірвання трудового договору за таких підстав допускається у разі, якщо неможливо перевести працівника за його згодою на іншу роботу, яка відповідає його кваліфікації, у тому самому закладі (установі).

Наказ про звільнення або переведення працівника за його згодою на іншу роботу за результатами атестації може бути видано лише після розгляду його апеляції (у разі їх подання) атестаційними комісіями вищого рівня з дотриманням законодавства про працю.

6.4. Педагогічні працівники у десятиденний строк з дня вручення атестаційного листа мають право подати апеляцію на рішення атестаційної комісії до атестаційної комісії вищого рівня.

6.5. Апеляція на рішення атестаційної комісії I рівня подається до атестаційної комісії II рівня. Апеляція на рішення атестаційних комісій I та II рівнів може бути подана до атестаційної комісії III рівня.

6.6. Рішення атестаційних комісій можуть бути оскаржені до суду.

6.7. Апеляція подається у письмовій формі безпосередньо до атестаційної комісії вищого рівня або направляється рекомендованим листом.

В апеляції на рішення атестаційної комісії має бути зазначено: найменування атестаційної комісії, до якої подається апеляція; прізвище, ім'я, по батькові та посада (місце роботи) особи, яка подає апеляцію, її місце проживання; у чому полягає необґрунтованість рішення атестаційної комісії, що оскаржується; перелік документів та інших матеріалів, що додаються; дата подання апеляції. Апеляція підписується особою, яка її подає.

До апеляції додається копія атестаційного листа.

6.8. Атестаційні комісії, до яких подаються апеляції, розглядають їх у двотижневий строк та приймають такі рішення:

1) про відповідність працівника займаній посаді та скасування рішення атестаційної комісії нижчого рівня;

2) присвоїти відповідну кваліфікаційну категорію та скасувати рішення атестаційної комісії нижчого рівня;

3) присвоїти відповідне педагогічне звання та скасувати рішення атестаційної комісії нижчого рівня;

4) залишити рішення атестаційної комісії без змін, а апеляцію без задоволення.

6.9. Апеляції на рішення атестаційних комісій розглядаються за участю осіб, які їх подали, крім випадків, коли вони у письмовій формі відмовилися від особистої участі у розгляді апеляцій або не з'явилися на її засідання.

6.10. Питання атестації педагогічних працівників, не врегульовані цим Типовим положенням, вирішуються атестаційними комісіями III рівня відповідно до чинного законодавства України.

ЗМІСТ

Вступ	3
Логопед — моя майбутня професія.	6
Специфіка професійної діяльності логопеда	32
Професійний портрет логопеда.	58
Етапи професійного зростання логопеда	92
Компетентнісні виміри професії.	120
Заключне слово	151
Додатки	152
Додаток 1. Конституція України (ст. 53)	152
Додаток 2. Конвенція ООН про права дитини (ст. 23)	152
Додаток 3. Закон України «Про охорону дитинства» (ст. 21, 26, 27)	153
Додаток 4. Закон України «Про освіту» (ст. 37)	155
Додаток 5. Закон України «Про загальну середню освіту» (ст. 9, 21)	155
Додаток 6. Положення про логопедичні пункти системи освіти	158
Додаток 7. Посадова інструкція учителя-логопеда логопедичного пункту навчального закладу	165
Додаток 8. Типове положення про атестацію педагогічних працівників	167

Навчальне видання

МЕЛЬНИЧЕНКО Тетяна Василівна

ВСТУП ДО СПЕЦІАЛЬНОСТІ

ЛОГОПЕДІЯ

Модуль 2

Навчально-методичний посібник

2-ге видання,
доопрацьоване та доповнене

За зміст та якість поданих матеріалів відповідає автор.

Верстка підготовлена до друку в НМЦ видавничої діяльності
Київського університету імені Бориса Грінченка

Завідувач НМЦ видавничої діяльності,
директор видавництва *М.М. Прядко*

Головний редактор *Т.В. Карбовнича*
Редактор *Л.В. Потравка*
Дизайнер обкладинки *Т.В. Несперова*
Технічний редактор *Т.М. Піхота*
Верстальник *В.І. Скрябіна*

Поліграфічна група: *А.А. Богадельна, Д.Я. Ярошенко,*
О.М. Дзень, Г.О. Бочарник, В.В. Василенко

Підписано до друку 09.08.2013 р. Формат 60x84/16.

Ум. друк. арк. 10,96. Обл.-вид. арк. 9,83.

Наклад 76 пр. Зам. № 3-158.

Київський університет імені Бориса Грінченка.

04053, м. Київ, вул. Воровського, 18/2.

Свідцтво суб'єкта видавничої справи

Серія ДК № 4013 від 17.03.2011 р.

Попередження! Згідно із Законом України «Про авторське право і суміжні права» жодна частина цього видання не може бути використана чи відтворена на будь-яких носіях, розміщена в мережі Інтернет без письмового дозволу Київського університету імені Бориса Грінченка й автора. Порухення закону призводить до адміністративної, кримінальної відповідальності.